

Latvijas Kultūras akadēmija
Starpkultūru komunikācijas un svešvalodu katedra

HUANA MAJORGAS LUGAS “ZĒNS PĒDĒJĀ RINDĀ” TULKOJUMS

Bakalaura darbs

Autore:

Akadēmiskās bakalaura studiju programmas “Mākslas”
Starpkultūru sakari Latvija-Spānija apakšprogrammas
4. kursa studente Vineta Trimalniece
(ID Nr. 20111431)

Darba vadītāja:

Vieslektore Dr. philol. Ana Leona Manzanero (*Ana León Manzanero*)

Rīga

2015

SATURS

Saturs.....	2
Ievads	3
1. Huana Majorgas aktualitāte un daiļrade.....	5
1.1. Lugas “Zēns pēdējā rindā” analīze	7
1.2. Tēlu analīze.....	9
2. Tulkošana kā starpkultūru komunikācijas elements.....	11
2.1. Dramaturģijas tulkošanas specifika	12
2.2. Latviešu valodas tulkojumu īpatnības.....	15
2.2.1. Slenga tulkošanas problemātika	17
2.2.2. Konkrētas problēmas tulkojumā un to risinājums.....	18
3. Huana Majorgas lugas “Zēns pēdējā rindā” tulkojums latviešu valodā.....	22
Nobeigums	72
Kopsavilkums.....	73
Izmantoto avotu un literatūras saraksts	74
Summary	78
Resumen.....	79
Pielikumi	80

IEVADS

Bakalaura darba tēma ir Huana Majorgas (*Juan Mayorga*) lugas “Zēns pēdējā solā” (“El chico de la última fila”) tulkojums. Tulkojuma avota valoda ir spāņu un mērķa – latviešu valoda.

Huans Majorga (1965) ir viens no izcilākajiem mūsdienu autoriem Spānijā, viņš sarakstījis vairāk kā 35 lugas, kas tulkotas un uzvestas lielākajos Eiropas un visas pasaules teātros, kā arī viņš ir saņēmis daudzus apbalvojumus literārās darbības jomā. Autors ir ieguvis licenciātu matemātikā un ir filozofijas doktors, strādājis kā dramaturģijas pasniedzējs, filozofijas un matemātikas pasniedzējs, kā arī nodibinājis teātri. Viņa plašās zināšanas, radošā darbība un sasniegtie panākumi norāda uz to, ka viņš ir viens no mūsdienu ievērojamākajiem dramaturgiem Spānijā.

Bakalaura darba ietvaros tiks analizēta un tulkota H. Majorgas luga “Zēns pēdējā rindā”, tā tika izdota 2006. gadā un strauji ieguva popularitāti ne tikai Spānijā, bet arī ārpus tās. Plašu atsaucību luga ieguva Francijā, un 2013. gadā franču režisors Fransuā Ozons (*François Ozon*) uz lugas pamata izveidoja filmu “Mājā” (“Dans la maison”), kas tika ekranizēta arī Latvijā. Luga radās, pateicoties slavena teātra *Ur Teatro* vadītājai Elenai Pimentai (*Helena Pimenta*), kas lūdza H. Majorgam uzrakstīt darbu, ko teātris varētu uzvest. Kārtējo reizi H. Majorga izvēlējās rakstīt par to, kas pašu, kā triju bērnu tēvu, uztrauc visvairāk: par bērniības pasauli, skolotāja nozīmi pusaudža dzīvē un jauna cilvēka meklējumiem.

Ir svarīgi apzināties, ka, veidojot komunikāciju ar citām valstīm, liela nozīme ir attiecīgā brīža aktualitātei. Lielais uzvesto izrāžu skaits, kas balstītas uz H. Majorgas lugām, pieprasījums pēc tām ne tikai Spānijā un Eiropā, bet visā pasaulē, ieskaitot Austrāliju, ASV, Kanādu, Latīņameriku, pierāda to, ka H. Majorga patiešām ir viens no 21.gs. sākuma izcilākajiem spāņu dramaturgiem, ar kuru būtu svarīgi iepazīstināt arī Latvijas kultūras telpu.

Darba struktūras pamatā ir divas teorētiskās daļas un praktiskā daļa ar veikto lugas tulkojumu. 1. daļā tiks analizēta luga kā literārs mākslas darbs, lai, iepazīstoties ar darba savdabīgumu, būtu saprotams, uz kādiem aspektiem jākoncentrējas tulkojumā. Tēlu raksturojums ir būtisks gan tāpēc, lai vēl vairāk izprastu lugu, gan, lai iepazīstot tēlu specifiku, kvalitatīvāk un atbilstošāk veikt tulkojumu. Viens no savdabīgākajiem aspektiem lugā ir postmodernās dramaturģijas iezīmes, iztēles un realitātes sajaukums. Tiks apskatīta šādu darbu tulkošanas problemātika. Svarīgi izpētīt arī valodas stila specifiku, lai kvalitatīvāk spētu atrast pēc iespējas atbilstošāku tulkojumu latviešu valodā.

Bakalaura otrajā daļā tiks sniegts ieskats par svarīgākajiem tulkošanas aspektiem, īsumā apskatīta tulkošanas loma no starpkultūru attiecību viedokļa, tiks pētīta un analizēta tulkojuma specifika dramaturģijā. Īsumā tiks sniegts ieskats arī tulkojumu latviešu valodā problemātikā, balstoties uz pieredzējušu latviešu tulkotāju viedokļiem. Īpaši tiks uzsvērtā viena no aktuālākajām problēmām spāņu - latviešu valodu pāri, kas ir svarīgs konkrētās lugas tulkojumā – slenga un vienkāršrunas vārdu adekvāts tulkojums. Otrās daļas pēdējā nodaļā tiks analizētas konkrētas problēmas, kas radīja grūtības lugas tulkojumā, kā arī skaidroti pieņemtie lēmumi.

Trešā – praktiskā daļa – sastāv no 68 lappušu tulkojuma no spāņu uz latviešu valodu. Darba gaitā ņemta vērā otrajā daļā apskatītā dramaturģijas tulkošanas teorija, kā arī latviešu valodas speciālistu ieteikumi.

Darba mērķis ir kvalitatīvs lugas tulkojums, kas, pirmkārt, varētu pildīt augstvērtīgas literatūras funkciju, bet būtu iespējama arī tā iestudēšana. Līdz ar to darbam tika izvirzīti šādi uzdevumi:

1. iepazīties ar lugas saturu, specifiku, tēliem, valodas stilu;
2. izpētīt ar tulkošanas procesu saistītās problēmas dramaturģijā;
3. izpētīt galvenās tulkošanas problēmas, tulkojot uz latviešu valodu;
4. veikt tulkojumu latviešu valodā.

Lai sasniegtu izvirzītos uzdevumus, tiks izmantotas sekojošas metodes:

- teksta struktūras un satura analīze;
- Spānijas un citu valstu literatūrkritiķu viedokļu analīze;
- tulkojumzinātnes teorētisko pētījumu analīze;
- tulkojuma gaitā radušos secinājumu apkopojums.

Pirmajā daļā, sagatavojot nepieciešamo informāciju par autoru un lugu, galvenokārt ir izmantoti materiāli spāņu valodā, veicot rūpīgu to kvalitātes pārbaudi, ņemot vērā faktu, ka lielākā daļa no izmantotajiem materiāliem ir pieejami interneta resursos. Ar tulkošanas jautājumiem saistītajā daļā materiāli pārsvarā ir izmantoti angļu valodā, bet nodaļās par tulkojumu specifiku latviešu valodā – latviski.

1. HUANA MAJORGAS AKTUALITĀTE UN DAIĻRADE

Huans Majorga ir dzimis Spānijas galvaspilsētā Madridē 1965. gada 6. aprīlī. Ieguvis dramaturgam neierastu izglītību – 1988. gadā saņēma maģistru filozofijā un matemātikā, bet 1997. gadā ieguva doktora grādu filozofijā ar disertāciju “Valtera Benjamina vēstures filozofija”. H. Majorga uzreiz nepievērsās dramaturģijai, pēc studijām strādāja par matemātikas pasniedzēju, vienlaicīgi veidojoties kā rakstnieks un uzsākot dramaturģijas studijas pie dažādiem ievērojamiem pasniedzējiem. H. Majorga ir bijis viens no redaktoriem žurnālā “Pirmais cēliens” (*Primero acto*), kā arī teātra “Kuģu būvētava” (*El Astillero*) dibinātājs. Kopš 1998. gada līdz 2004. gadam ir strādājis kā dramaturģijas un filozofijas pasniedzējs, vadījis dramaturģijas meistarklases un piedalījies konferencēs par teātri un filozofiju ne tikai Spānijā, bet arī ārpus tās.

H. Majorga tiek uzskatīts par mūsdienu ievērojamāko Spānijas dramaturgu, kā arī viņš ir tas, kurš prezentē Spānijas teātri 21. gs. pirmajā pusē.¹ To pierāda arī apbalvojumi un prēmijas, ko ieguvis H. Majorga, piemēram, Bradominas Marķīza balvu (*Premio del Marqués de Bradomín*), Brona Prēmiju (*Premio Born*), Enrique Llovet y Caja España, Enrikes Ljoveta un Kahas Spānijas balvas (*Enrique Llovet y Caja España*). 1999.–2000.g. ieguva Valsts Radio Kritiskās Acs balvu (*Premio Ojo Crítico de Radio Nacional*), Nacionālā teātra balvu (*Premio Nacional de Teatro*), El Duende balvu (*Premio El Duende*) kā oriģinālākais autors laika posmā no 1988. līdz 2008. gadam, 2009. gadā – Valjes – Inklāna balvu (*Premio Valle-Inclán*), Literatūras dramaturģijas gada balvu 2013 (*Premio Nacional de Literatura Dramática 2013*) utt.²

Savu aktualitāti H. Majorga arī pierāda ar iegūto popularitāti ne tikai Spānijā, bet visā pasaulē – viņa darbi ir tulkoti vairāk kā 30 valodās, tai skaitā igauņu, vairāk kā 30 pasaules valstīs uzvestas viņas lugas. Viņš ir arī viens no produktīvākajiem autoriem, katru gadu tiek izdotas vairākas lugas, raksti, referāti.

Kopumā H. Majorgas darbi tiek novērtēti kā postmodernais teātris, viņa lūgām raksturīga telpas un laika saplūšana, dažādu apziņas perspektīvu radīšana, pareizi sakārtotas

¹ Barrientos García, José – Luis. *El Holocausto en el teatro de Juan Mayorga* [Holokausts Huana Majorgas teātrī]. Pieejams: <http://hosting01.uc3m.es/semanal3/documents/EIHolocaustoenelteatrodeJuanMayorga.pdf> [skatīts: 2015, 22. febr.].

² Zoe Lago, Martín. *Juan Mayorga: el agitador de conciencias*. [Huans Majorga – apziņu musinātājs]. p.34. Pieejams: http://gredos.usal.es/jspui/bitstream/10366/123127/1/TFM_MartinLago_Juan.pdf [skatīts: 2015, 20. febr.].

drāmas un identificējamu tēlu noraidījums, neticība absolūtai patiesībai.³ H. Majorgas darbi nav lineāri, lugas sižeta sarežģījumam nav viens konkrēts cēlonis. Autors vēlas, lai lasītājs domā līdzī, lai interpretē notiekošo, nepiedāvājot gatavu skaidrojumu notiekošajam.

Pamatojoties uz Karmenas Abisandas Losadas (*Carmen Abizanda Losada*) izstrādāto disertācijas darbu “Huana Majorgas dramaturģija (1989–2009). Politiski – vēsturiskais un sociālais teātris”, autora lugas var iedalīt trīs lielās grupās: vēsturiski politiskais teātris, politiski sociālais teātris un sociālais teātris.⁴

Lugās, kuras var definēt kā vēsturiski politiskas, H. Majorga raksta par 20.gs. Spānijas un Eiropas lielākajām traģēdijām. Pats autors izsakās: “Lai dzīvotu gan indivīds, gan sabiedrība, ir nepieciešams *piešūt* savai dzīvei, savai tagadnei to galveno audumu, kas ir Vēsture. [...] Vēsture, pirmkārt, ir dzīves priekšmets, tikai pēc tam – zināšanas.”⁵ H. Majorga raksta par Spānijas Pilsoņu karu⁶: “Septiņi labi vīri” (*Siete hombre buenos*), “Nodedzinātais dārzs” (*El jardín quemado*), “Zelta vīrs” (*El hombre de oro*), par staļinismu lugā “Mīlestības vēstules Staļinam” (*Cartas de amor a Stalin*), par nacismu lugās “Blūmberga tulks” (*El traductor de Blumemberg*) un “Ceļš uz debesīm” (*vāc.: Himmelweg*).⁷ Pats autors, runājot par savām vēsturiskajām lugām, uzsver, ka informācija, kas tajās tiek pasniegta, nekad nevar būt svarīgāka par māksliniecisko formu un ka dramaturgs nevar justies ierobežots tajās jomās, kurās tāds ir akadēmisks vēsturnieks.⁸ Šie darbi, kaut gan vēsta par vēstures notikumiem, ir cieši saistīti ar politiku, autors savieno šos vēsturiskos tēlus ar tagadni, atklājot, ka arī mūsdienu politika nav daudz mainījies: autors izmanto šos vēsturiskos notikumus, lai runātu par tagadni.⁹

Otra lielā H. Majorgas lugu grupa ir sociāli politiskās lugas: “Leģions” (*Legión*), “Kreisā plauksta” (*La mano izquierda*), “Vēstule no Sarajevas” (*Una carta de Sarajevo*) un

³ Gabriele, J.P. *El teatro como palimpsesto: la configuración postmoderna de la dramaturgia de Juan Mayorga*. [Teātris kā pirmatnējs teksts: Huana Majorgas dramaturģijas postmodernā veidošanās] En *El teatro de Juan Mayorga* de Barrera Benítez, Manuel. Pp. 21.-24. Pieejams: <http://www.resad.es/acotaciones/acotaciones7/7barrera.pdf> [skatīts: 2015, 4.marts].

⁴ Abizanda Losada, Carmen. *La obra dramática de Juan Mayorga (1989-2009). Teatro histórico-político y teatro social*. Tesis doctoral [Huana Majorgas dramaturģija (1989–2009). Politiski – vēsturiskais un sociālais teātris]. p.35. – 36. Pieejams: [ruc.udc.es/.../2/AbizandaLosada Carmen TD 2013.pdf](http://ruc.udc.es/.../2/AbizandaLosada_Carmen_TD_2013.pdf) [skatīts: 2015, 2. marts].

⁵ Mayorga, Juan. *Op. cit.*, p.9. En *El teatro de Juan Mayorga* [Huana Majorgas teātris] de Barrera Benítez, Manuel. Pp. 3.-4. Pieejams: <http://www.resad.es/acotaciones/acotaciones7/7barrera.pdf> [skatīts: 2015, 4.marts].

⁶ *Spānijas Pilsoņu karš (1936–1939)* – karš starp republikāņiem un nacionālistiem, ar vairāk kā 500 tūkstošiem upuru

⁷ Brizuela, Mabel. *El teatro de Juan Mayorga: Arte de la memoria* [Huana Majorgas teātris: Atmiņas māksla]. Io Congreso Internacional de Literatura y Cultura Española Contemporánea. Pieejams: www.memoria.fahce.unlp.edu.ar/trab.../ev.../ev.378.pdf [skatīts: 2015, 27. febr.].

⁸ Mayorga. *Op. cit.*, p.10.

⁹ Abizanda Losada. *La obra dramática de Juan Mayorga... pp.35.-36.*

“Velna bibliotēka” (*La biblioteca del diablo*) utt. Pats autors kādā intervijā atzīst, ka viņa darbi nenoliedzami ir politiskas dabas, tomēr to mērķis nav pamācīt vai nosodīt, bet gan pašam skatītājam vai lasītājam likt domāt. H. Majorga uzskata, ka politiskā teātra mērķis ir likt cilvēkiem pārbaudīt vārdus, ko lietojam, un apzināties, kā notiek šī manipulācija ar vārdiem.¹⁰

Lugās, kas ir par sociālajām tēmām, autors atklāj savas lielākās intereses: marģinalizācijas, rasisma, savstarpējās izslēgšanas un korupcijas problēmas. Slavenākie darbi šajā grupā ir “Mūžīgais miers” (*La paz perpetua*), “Suņa vārds” (*Palabra del perro*), “Darvina bruņurupucis” (*La tortuga de Darwin*), “Vairāk pelnu” (*Más ceniza*), kā arī tulkojumam izvēlēta luga “Zēns pēdējā rindā” (*El chico de la última fila*).

1.1. Lugas “Zēns pēdējā rindā” analīze

“Zēns pēdējā rindā” ir postmodernisma stila luga, uzrakstīta 2006. gadā, kurā atklājas postmodernisma drāmai raksturīgas iezīmes – realitāte parādīta ļoti relatīva un maināma – nekas nav noteikts, konkrēts, tā nav sadalīta cēlienos, laiks un telpa ir sapludināti – lugas vietas, personāži, notikumi mainās, nebrīdinot lasītāju; izteikta semiotizācija, lugā objekti kalpo kā atklātākas un apslēptākas zīmes; akcents ir uz darbības attīstību, bet ne tik ļoti uz tās rezultātu; svarīgs arī šokējošs, neprognozējošs nobeigums.¹¹ Lugas uzvešanas gadījumā ir novienkāršota scenogrāfija – gandrīz nemaz nav nepieciešamas dekorācijas.

Lugas saturs vēsta par literatūras skolotāja Hermana un viņa audzēkņa Klaudio attiecībām, kas uz visu pārējo skolēnu fona, kuri “nav spējīgi savienot divus teikumus”, iesniedz interesantus, bet vienlaicīgi arī divdomīgus sacerējumus. Uzrakstītais ir ļoti personiskas pārdomas par to, cik ļoti zēns vēlas iekļūt sava klasesbiedra mājā un kā to arī izdara. Klaudio iesniedz literatūras skolotājam savus piedzīvojumus šajā ģimenē, atklāti rakstot par tās problēmām un īpatnībām. Hermans ir aizrāvies ar to, ka vismaz viens no viņa skolēniem spēj rakstīt, un Klaudio turpina iesniegt savdabīgus sacerējumus par sava klasesbiedra ģimeni, tos noslēdzot ar frāzi “Turpinājums sekos”.

¹⁰ Alvarado, Esther. Entrevista con Juan Mayorga. *El texto teatral ha de ganarse su autoridad frente a director y actores*. [Intervija ar Huanu Majorgu. Teksta autoritātei jābūt pārākai par režisoru un aktieriem.] Pieejams: <http://www.elmundo.es/cultura/2014/05/21/537c59a1268e3e8d0c8b456b.html> [skatīts: 2015, 6.marts].

¹¹ Ulberte, Līga. *Postmodernais teātris un episkais teātris*. Grāmatā: *Postmodernisms teātrī un drāmā*. (sast. un zin. red. Silvija Radzobe) Rīga: Jumava, 2004. 47.-52.lpp.

Lugas darbības laiks, kaut gan nav skaidri pateikts, ir mūsdienas, attēlota ir tā realitāte, ar ko saskaras 21. gs. cilvēks – tehnoloģijas, bizness, izmantota arī mūsdienīga, dzīva sarunvaloda. Gandrīz viss notiekošais ir attēlots tagadnes formā, tādā veidā lasītāja vai skatītāja galvā, jaucot priekšstatus par pagātņi un nākotni, realitāti un fantāziju, patiesību un meliem. Kā jau postmodernai lugai tai trūkst klasiskā dalījuma cēlienos, tomēr par noteiktu dalījumu liecina vārdi “Turpinājums sekos”, ar kuriem beidzas katrs Klaudio iesniegtais sacerējums.

H. Majorga ir atzinis, ka šī ir viena no lugām, kas pašam ir sniegusi ļoti lielu gandarījumu ne tikai tāpēc, ka tā ir saņēmusi dažādus apbalvojumus, kā arī daudz tulkota un uzvesta uz skatuves dažādās pasaules valstīs, bet šī ir arī pirmā un pagaidām vienīgā luga, kurā H. Majorga izmanto savas abas aizraušanās – matemātiku un filozofiju. Ļoti daudzas viņa lugas ir radušās no kāda personiska piedzīvojuma, interesantas ziņas avīzē vai nesenu politisku notikumu rezultāta. Ideja par lugu “Zēns pēdējā rindā” sižetu autoram radās, kad pats, strādājot kā matemātikas skolotājs, piedzīvoja ko līdzīgu. Viņš mācīja matemātiku vidusskolā, un vienā no kontroldarbiem kāds skolēns uzrakstīja: “Huan, es neizpildīju uzdevumus, jo neesmu mācījies. Es ļoti labi spēlēju tenisu, drīz jau spēlēšu Spānijas līmenī un būšu čempions, un tad mēs ar tevi iesim to nosvinēt.”¹² Tā arī lugas idejas atklājas komunikācijā starp skolotāju un skolēnu, izmantojot skolas uzdevumus un papildnodarbības.

H. Majorga par šo lugu ir saņēmis vairākas godalgas: Max balvu (*El Premio Max*) 2006. gadā kā labākais autors, Nacionālā Teātra balvu (*El premio Nacional del Teatro*) 2007. gadā, skatītāju simpātiju balvu Dona Kihota festivālā (*El Festival Don Quijote*) 2012 kā labākā teātra izrāde un Žūrijas balvu Starptautiskajā Teātra un Deju festivālā Hueskā (*Feria Internacional de Teatro y Danza de Huesca*) 2012 par Labāko teātra izrādi.¹³

Lugā ir vairākas tēmas – literārās darbības nozīme, vientulība, atraidījums no ģimenes, savstarpējās attiecības, ambīcijas, jauniešu izaugsme. Pats autors par to izsakās šādi: “Tā ir luga starp skolotājiem un skolēniem, par tēviem un dēliem, par cilvēkiem, kas jau ir redzējuši pārāk daudz, un par cilvēkiem, kas vēl tikai mācās skatīties. Tā ir luga par baudu, kādu dod tuvošanās svešām dzīvēm, kā arī par risku sajaukt dzīvi ar literatūru. Tā ir luga par tiem, kas izvēlas pēdējo rindu – to, no kuras vislabāk var redzēt pārējos.”¹⁴

¹² Sanz Nieto, Teresa. *Juan Mayorga: “Cada vez que se levanta el telón hay un acto de confianza en la vida.”* [Huans Majorga: katru reizi, kad paceļas priekšskars notiek uzticēšanās dzīvē]. Pieejams: <http://tamtampress.es/2014/11/18/juan-mayorga-cada-vez-que-se-levanta-el-telon-hay-un-acto-de-confianza-en-la-vida/> [skatīts: 2015, 22. febr.].

¹³ Velasco, Victoria. *El chico de la última fila*. Pieejams: <http://www.alternativateatral.com/obra26934-el-chico-de-la-ultima-fila> [skatīts: 2015, 12. marts].

¹⁴ Mayorga, Juan. *El chico de la última fila*. Ciudad Real: ÑAQUE, 2006. p.9

1.2. Tēlu analīze

Analizējot tēlus izvēlētajā lugā, sākumā ir nepieciešams ņemt vērā tēlu specifiku tieši dramatiskos darbos. Ir svarīgi, ka atšķirībā no citiem literatūras veidiem, drāmā raksturi atklājas darbībā, cīņā un ārējos un iekšējos konfliktos. Tēlu atklāsmei kalpo ārēji procesi, kas norit laikā un telpā.¹⁵

Klaudio ir septiņpadsmitgadīgs jaunietis, kurš skolā sēž pēdējā rindā un ne ar ko īpašu neizceļas: ne ar savu uzvedību, ne zināšanām, ļoti labus panākumus sasniedzot tikai matemātikā. No sarunām ar literatūras pasniedzēju var secināt, ka nedzīvo kopā ar māti, bet tēvam ir kādas problēmas, kāpēc viņš nav ieinteresēts sava dēla dzīvē (8.lpp. “Ja vēlaties, varat zvanīt. Viņas nav, un viņš neceļ telefonu.”), Klaudio ir jāuzņemas rūpes arī par savu tēvu (42.lpp. “Es pieceļos septiņos, kā jau katru dienu, sagatavoju tēvam pusdienas un izeju no mājas astoņos.”) Klaudio nāk no sabiedrības zemākajiem slāņiem, viņš izsakās, ka dzīvo tādā rajonā, kurā klasesbiedri pat kāju nespertu (2.lpp.). Tomēr ārēji viņš nekādi neatšķiras no citiem skolēniem, bet ieinteresē literatūras pasniedzēju ar saviem sacerējumiem. Jaunietis ir ļoti mērķtiecīgs – ja ir kaut ko iecerējis, viņam tas izdosies.

Hermans ir spāņu valodas un literatūras pasniedzējs, kurš, gadiem ilgi strādājot vidusskolā, aizvien vairāk saskaras ar jauniešu nevēlēšanos neko uzzināt (21.lpp. “Vai ir vēl kas skumjāks, kā mācīt literatūru vidusskolā? Es izvēlējos šo profesiju, jo domāju, ka dzīvošu starp izcilām grāmatām. Bet patiesībā dzīvoju tikai starp šausmām.”). Viņš ir par sevi pārliecināts cilvēks ar dziļu mīlestību pret literatūru un mazliet pārmērīgi emocionālu vēlmi iemācīt mīlēt literatūru arī saviem skolēniem. Nozīmīgas ir arī viņa attiecības ar savu sievu Huanu, kas vada mākslas galeriju, un kuru starpā bieži ir nesaskaņas par jautājumiem, kas saistīti ar mākslu un Klaudio sacerējumiem.

Kaut gan lugas darbībā vēl ir citi tēli, starp kuriem risinās ārējie konflikti, kā piemēram, Hermans un Huana, Rafa vecākais un Estere, Estere un Klaudio, Klaudio un Rafa¹⁶, Hermans un Klaudio ir īpaši svarīgi, ņemot vērā to, ka tie pārstāv visatšķirīgākās pasaules, par ko liecina arī viņu valoda. Šie abi tēli pārstāv dažādus pretmetus: gan pusaudža – pieaugušā, gan skolotāja – skolēna, gan zemākā – augstākā slāņa pārstāvis. Šīs atšķirības izpaužas valodā, stilā, runātā noskaņā. Hermana valodā, atšķirībā no skolēna Klaudio valodas, tiek izmantoti sarežģītāki vārdi, konstrukcijas, kā arī brīžiem ar valodas palīdzību tiek atklāta viņa sentimentālā aizrautība, poētisms, piemēram, teikumā “Atrast tēla dzīves

¹⁵ Valeinis, Vitolds. *Ievads literatūrzinātnē*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994. 182.-183.lpp.

¹⁶ Abizanda Losada, Carmen. *La obra dramática de Juan Mayorga...* pp. 168.-170.

jēgu, ievainojumus, viņa mazās cerības un izmisumu. Parādīt cilvēka sāpju skaistumu – tas ir patiesa mākslinieka sasniegums.” (10.lpp.) Bet arī skolotājs runā sarunvalodā, izmantojot žargonu un slengu, piemēram, “Ko, pie velna, tu dari?” (20.lpp.) Hermans lieto īsus, saraustītus teikumus, kas bieži vien lietoti, lai pēc tiem izmantotu pauzi, tādā veidā izteiktajai domai tiktu piešķirta lielāka vērtība un uzmanība (19.lpp. “Nesauc mani par mācītāju. Un vēl viena lieta – tev vajag iesaistīties stundās. Kad es prasu brīvprātīgos vai kad jautāju. Atvērt muti kādreiz. Ja to nedarīsi, es nevarēšu tev ielikt sekmīgu.”), kā arī dažkārt īsie teikumi norāda uz to, ka tēls dara vairākus darbus vienlaicīgi, piemēram, sarunājas ar sievu, labojot skolēnu darbus.

Klaudio valoda ir brīvāka, arī viņš izmanto žargonu un vienkāršrunas vārdus, savdabīgs poētisms parādās viņa sacerējumos, bet tas izskan vairāk kā viņa rakstīšanas stils, nevis valodas īpatnība: “Sev jautāju, ar kādiem apaviem viņa dejoja, kad vēl varēja to darīt. Iztēlojos viņu dejojām ar sarkanajām kurpēm.” (lpp. 31)

Tā kā dramatiskam darbam raksturīga savdabīga dialogu un monologu forma¹⁷, ir nepieciešams tēlu valodā ietvert arī viņu raksturu, noskaņojumu, zemtekstus, kas tiek paveikts ar dažādiem valodas līdzekļiem, sintaksi, frazeoloģiskiem, slenga lietojumu.

¹⁷ Valeinis. *Ievads literatūrzinātnē*. 182.-183.lpp.

2. TULKOŠANA KĀ STARPKULTŪRU KOMUNIKĀCIJAS ELEMENTS

Tulkošana ir viens no konkrētākajiem veidiem, kā praksē izpaužas starpkultūru komunikācija – no atšķirīgas valodas, kultūras, sociālās, politiskās un reliģiskās vides tiek pārnesta informācija uz citu kultūrvidi. Ilgu laiku tulkošanas teorijā bija uzskats, ka jebkurš teksts ir tulkojams un galvenais ir tā lingvistiski precīzā atveide no avota valodas uz mērķa valodu. Tomēr kopš 18. gs. šis viedoklis ir sācis mainīties, tulkošanas uzdevumu atklājot kā daudz komplicētāku darbību kopumu.¹⁸ Tomēr, attīstoties relatīvisma koncepcijai, tā ienāca arī tulkošanas vēsturē, izveidojot viedokli, ka, ņemot vērā divu dažādu kultūru atšķirīgos pasaules modeļus, valodas ir savstarpēji netulkojamas.¹⁹ Tomēr par spīti radikālajiem viedokļiem ir jāatzīst, ka tulkojums ir nepieciešams un pastāv dažādas tulkojamības pakāpes.

Par to bieži ir izteikusies Sjūzena Basneta (*Susan Bassnett*), kas ir viena no izcilākajām tulkojumzinātnes pārstāvēm un kas īpaši specializējusies tulkošanas teorijā kā starpkultūru komunikācijas līdzeklī, uzsverot, ka tulkošanas studijām ir jābalstās uz teksta vēsturisko un kultūras fonu, cenšoties izprast teksta sarežģītības pakāpi un daudzslāņainību. Tulkojumzinātnes speciāliste salīdzina valodu ar sirdi un kultūru ar ķermeni, un tāpat kā ķirurgs, operējot sirdi, nevar neņemt vērā visu ķermeni, tāpat arī tulkojot nevar neņemt vērā apkārtesošo kultūru.²⁰ Arī nesenās studijas ir apstiprinājušas, ka tulkošana ir kas daudz vairāk par lingvistisku vienas valodas pārvešanu uz otru, ne tikai tāpēc, ka avota valoda ir papildīta ar savas kultūras zīmēm, bet arī tāpēc, ka katrs tulkotājs ir ļoti spēcīgi ietekmēts no savas kultūras.

Arī viens no latviešu nozīmīgākajiem tulkošanas zinātnes pārstāvjiem Jānis Sīlis uzsver kultūras pārzināšanas nepieciešamību, lai kvalitatīvi spētu iztulkot kādu literāru darbu. Par spīti tam, ka pasaule ir papildīta ar kultūras un valodas atšķirībām, J. Sīlis uzskata, ka komunikācija notiek un, palielinoties globalizācijas līmenim, arī kvalitatīvs tulkojums kļūst aizvien nepieciešamāks.²¹

Lai spētu pārnest autora iecerēto domu no kultūras uz kultūru, nepieciešamas labas zināšanas, kā arī spēja orientēties abās kultūrās. Deivids Katans (*David Katan*), runājot par

¹⁸ Sīlis, Jānis. Tulkojamības problēma “netulkojamos” tekstos un dažās latviešu folkloras reālijās. *Linguistica Lettica*. Nr. 10, 2002. 102.-115.lpp.

¹⁹ Sīlis, Jānis. *Tulkojumzinātnes jautājumi. Teorija un prakse*. Mārupe: Ventspils Augstskola, 2009. 60.-61.lpp.

²⁰ Bassnett, Susan. *Translation Studies*. Third edition. Londona, Ņujorka: Routledge, 2002. pp.21.-22.

²¹ Sīlis, Jānis. Tulkojamības problēma..., 103.lpp.

tulkošanu kā starpkultūru komunikāciju, norāda, ka teksta tulkojums ir tikai viena sastāvdaļa no kopējā darba – ir daudz klusu, paslēptu un nepamanāmu faktoru, kas, tikai apskatīti un tulkoti no kultūras viedokļa, var tekstu padarīt saprotamu.²²

Galvenā problēma literāro darbu tulkošanā ir jautājums par to, kā atrast līdzsvaru starp autora domas atstāšanu un kultūras pārņemšanu uz mērķa valodu. Ļoti daudzi tulkojumzinātnes teorētiķi ir rakstījuši par manipulācijas fenomenu tulkojumos, piedāvājot tam dažādus nosaukumus, kas visi sevī ietver ideju par kultūras tālāknodošanu. Muhameds Didaou (*Mohamed Didaoui*) to uzskata par teksta pielāgošanu mērķa valodas lasītājam, to sauc arī par “kultūras filtra” pielietošanu, Vladimirs Popovičs (*Vladimir Popovic*) to dēvē par “maiņām” (*shifts*). Tāpat tiek izmantots termins “pārrakstīšana” (*rewriting*), ko citiem vārdiem var saukt arī par manipulāciju. Tulkotāja uzdevums ir darbā izmantot pozitīvo manipulācijas aspektu – ticami, vienkārši un saprotami parādīt kultūras atšķirības, nezaudējot teksta būtību.²³

Katrs literārais žanrs ir specifisks un ar tā tulkojumu ir iespējams atklāt ne tikai kvalitatīvus literatūras darbus, bet bieži vien arī iepazīstināt ar avota valodas kultūru, jo katrs darbs vismaz implicītā veidā nes sevī ziņas par attiecīgo kultūru.

2.1. Dramaturģijas tulkošanas specifika

Dramaturģija ir daiļliteratūras veids, kura pilnīgākā un spilgtākā izpausme ir teātra izrāde. Dramaturģijā tēls redzams rīcībā, uzskatu sadursmēs un tiešā saskarē ar citiem tēliem. Paša autora viedoklis atklājas netieši – konflikta risinājumā, raksturu sadursmē, bet var būt arī pilnīgi apslēpts. Satura uztverē izšķiroša nozīme ir darbībai, konfliktam un tēla runai. Dramaturģijā ir arī divu veidu darbības - tēlu rīcība sižeta kopsakarībās un iekšējā darbība, kas ir galvenā tēla izpausme saskarsmē ar citiem raksturiem. Ārējā darbība atveido konfliktus, kas rodas, risinās un atrisinās notikumu attīstības gaitā neatkarīgi no indivīda gribas. Darbības izvērsumā nozīmīga ir peripetija – strauja pārmaiņa tēla dzīvē vai notikumu attīstībā, kas veido intrigu.²⁴

²² Katan, David. *Translation as Intercultural Communication*. In: *The Routledge Companion to Translation Studies*. (Ed. Jeremy Munday) p.91. (pp.74.-92.)

²³ Aiga, Dukāte. *Manipulation and Quality of Translation*. Grāmatā: *Valoda. Tulkošana. Starpkultūru komunikācija. Language. Translation/Interpreting. Intercultural Communication*. Liepāja: LiePA, 2008. 123.-131.lpp.

²⁴ Grāpis, Andrejs. *Literatūrteorija vidusskolai*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001. 125. – 129. lpp.

Dramatiskās tulkošanas teorija ir sākusī strauji attīstīties salīdzinoši nesēn, tikai 20.g. otrajā pusē, kas ir daudz vēlāk nekā lirika un proza.²⁵ Tas ir skaidrojams ar faktu, ka lugas tulkotāja uzdevums ir daudz komplicētāks, kā arī šī uzdevuma veikšanā ir iespējamas ļoti daudzas un dažādas pieejas un metodes, ko lieto dažādi tulkotāji un teorētiķi. Tulkotājam vajag būt ļoti skaidrai vīzijai, kā un ko viņš vēlas tulkot.

Dramaturģijā tulkotājs sadarbojas ar pārējiem māksliniekiem vairāk nekā citu literatūras žanru tulkošanā. Kā skaidro Sirku Altonena (*Sirkku Aaltonen*) lugu autori, tulkotāji, režisori, apģērba un skatuves mākslinieki, skaņu un gaismas režisors kopā ar aktieriem veido kopīgu izrādi, katrs ieliekot tajā kaut ko no sevis.²⁶ Tā kā tulkotāja izveidotās pārmaiņas oriģinālajā tekstā visskaidrāk ir saskatāmas tieši tulkojumos, kas vēlāk tiek uzvesti uz skatuves, S. Altonena piedāvā divus veidus, kā šīs pārmaiņas ieviest tekstā: akulturācija un neitralizāciju.²⁷ Romija Hemlija (*Romy Hemly*) abas šīs metodes ir iedalījusi vairākos līmeņos, sākot no tekstiem, kas ir atstāti gandrīz bez izmaiņām, pārnesot tikai lingvistisko domu, bet tālākie posmi ir vēlme pārvarēt kultūras atšķirības un pārnest tekstu dabīgāku un uztveramāku mērķa valodā un kultūrā. Pilnīgā akulturācija ir tulkošanas veids, kad problemātiskie avota teksta elementi ir pieklusināti un pasniegti tā, kā tos sagaida skatītājs.²⁸ Drāmas tulkošanā ir tendence tā saucamās vieglās lugas kā farsus un vienkāršās komēdijas biežāk adaptēt pilnīgajā akulturācijā nekā patiešām iztulkot.²⁹

Vēl aizvien starp tulkojumzinātnes pārstāvjiem, tulkotājiem un teorētiķiem nav izveidojies konkrēts viedoklis par to, kādam vajadzētu būt kvalitatīvam dramatiska darba tulkojumam. S. Basneta savos agrīnajos darbos uzsver, ka dramatisks teksts nekādā ziņā nevar būt tulkots tāpat kā prozas teksts. Lielākā atšķirība starp tiem ir tā, ka tas ir lasāms savādāk - kā kaut kas vēl mazliet nepabeigts, jo tikai uz skatuves tas var realizēties pilnībā.³⁰ Arī Anne Ubersfolda (*Anne Ubersfold*) uzskata, ka ir neiespējami atšķirt tekstu no

²⁵ Bassnett. *Translation Studies*. p.130.

²⁶ Klosi, Iris. *Between Theory and Practice in Theatrical Translation*. p.3. Pieejams: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rgA5YKkMemkJ:pracownik.kul.pl/files/12821/public/MA_seminar/Theatre_translation_-_theory_and_practice.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv [skatīts: 2015, 12. febr.].

²⁷ Aalton, Sirkku. *Time-sharing on Stage: Drama Translation in Theatre and Society*. Clevedon: Multilingual Matters, 2000.pp.55. Pieejams: http://books.google.lv/books?id=FU277dwpNhwC&printsec=frontcover&hl=lv&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q=acculturation&f=false [skatīts 2015, 28. febr.].

²⁸ Klosi. *Between Theory and Practice in Theatrical Translation*. p.4.

²⁹ Landers, Clifford E. *Literary Translation. A Practical Guide*. Great Britain: Cromwell Press, 2001. p.105.

³⁰ Bassnett. *Translation Studies*. p.130.

uzstāšanās.³¹ Mazliet citādu viedokli piedāvā tulkošanas studiju teorētiķis Kevins Vindls (*Kevin Windle*), kurš uzskata, ka pirms tulkošanas svarīgi nošķirt lugas, kas tiek tulkotas ar mērķi tās iestudēt, un tādas, kas paredzēts gan iestudēšanai, gan lasīšanai kā literāri darbi. Līdz ar to vienam un tam pašam dramatiskajam tekstam var būt vairākas variācijas: gan iestudējamā, gan lasāmā versija.³² Tāpat arī Tadeušs Kozzans (*Tadeusz Kowzan*) izsaka viedokli, ka arī rakstītie dramaturģijas teksti var pastāvēt ārpus teātra skatuves, un pašam tulkotājam ir jāapzinās, ar kādu mērķi darbs tiks tulkots.³³

Tulkojot dramatiskus darbus noteikti ir jāņem vērā, tas, ka teksta lingvistiskā pārtulkošana no valodas uz valodu vairs nav primārā, kā tas būtu prozas tulkošanā. Dramaturģijā ir jāņem vērā citi līmeņi un fakts, ka darba novērtētājs būs skatītāju kopums, noteikta sabiedrības daļa, nevis konkrēts cilvēks izolētā vidē. Tulkojot darbu, ko varētu uzvest uz skatuves, jāņem vērā, kāds būtu darbs tā uzvešanas laikā un kāda saikne izveidotos konkrētajai lugai ar skatītājiem.³⁴ Arī Patriks Pavis (*Patrice Pavis*), skaidrojot konkrētās problēmas dramatisku darbu tulkošanā, iesaka ņemt vērā to, ka tulkojums skatītāju sasniegs caur noteiktiem aktieriem, kā arī to, ka tulkotāji nevar tulkot tekstu tikai lingvistiski, biežāk ir jāpārtulko neviendabīgas kultūras situācijas un izpausmes, kuras šķir gan laiks, gan telpa.³⁵

S. Basneta savos vēlākajos darbos jau noliedz iepriekšējo uzstādījumu, ka ir stingri jāstrādā pie zīmju un žestu iekšējās struktūras, atzīstot, ka tulkotājam to ir neiespējami izdarīt. Tam ir jāstrādā ar lingvistiskām vienībām, runas ritmu un pauzēm, valodas toņa vai stila maiņām. S. Basneta uzsver, ka pie zīmju sistēmām ir jāstrādā autoram un režisoram, nevis tulkotājam.³⁶ Klifords Lenderss (*Clifford Landers*) savukārt par lugas tulkošanas galveno nosacījumu uzskata teksta izrunāšanas iespējamību.³⁷

S. Altonena ir pārliecināta par dramatiska teksta daudzveidīgumu, skaidrojot, ka nav viennozīmīgas teksta uztveres, katru reizi lasot, tā var mainīties. S. Altonena salīdzina dramatiskus tekstus ar dzīvokli, kurš neatkarīgi no laika un iemītniekiem var tikt citādāk

³¹ Ubersfold, Anne. *Reading Theatre*. Pieejams: http://books.google.lv/books/about/Reading_Theatre.html?id=CDGw0AiVoxoC&redir_esc=y [Skatīts: 2015, 2. marts].

³² Windle, Kevin. *The translation of drama*. In *The Oxford handbook of translation studies*.

³³ Kowzan, Tadeusz. *El signo en el teatro. Introducción a la semiología del arte del espectáculo*. [Zīme teātrī. Ievads semioloģijā izrādēs]. Caracas: Monte Avila Editores, 1992. Pieejams arī: <http://biblioteca.cefyl.net/node/27824> [skatīts: 2015, 3. marts].

³⁴ Bassnett. pp. 21.-22.lpp.

³⁵ Pavis, Patrice. *Problems of Translation for Stage*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. pp. 25. – 26.

³⁶ Bassnett. pp. 131.-133.

³⁷ Landers, Clifford E. *Literary Translation. A Practical Guide*. p.104.lpp.

mēbelēts un apdzīvots. Savdabīgs ir arī S. Altonenas piedāvājums teātra izrādes laikā vienlaicīgi ar aktieru runu rādīt arī subtitrus avota valodā.³⁸

Kaut gan lielākā daļa autoru ir ļoti noraidoši pret sava darba tulkošanas procesa izmaiņām³⁹, tomēr tekstā pārmaiņas ir jāveic. Noslēdzošais jautājums, ko vajadzētu apzināties, pirms sākt tulkot lugu: katram tulkotājam ir jābūt skaidrs, cik daudz tulkojums mērķa valodā var atšķirties no avota teksta, cik daudz elementus var un ir vēlams pārveidot, lai attiecīgajā kultūrā tas būtu uztverams, kādā līmenī var notikt pozitīvā manipulācija, vai un cik daudz notiks sadarbība ar režisoru un aktieriem.

Ņemot vērā veikto pētījumu par autoru un lugu, konkrētajai lugai būtu piemērots tulkojums, pārnesot lingvistisko nozīmi, ar akulturācijas elementiem, lai teksts būtu viendabīgs un saprotams, bet nebūtu padarīts pārāk latvisks, lai būtu saprotams, ka lugas kultūrvidē ir cita. Svarīgi arī pievērst uzmanību iespējai izrunāt tekstu. Tā kā primāri darbs ir veidots kā lasāmā literatūra, nenotika lugas tulkotāju vēlamā sadarbība ar dramaturgiem vai aktieriem. Tomēr jāņem vērā arī tās tulkojumu īpatnības, kas piemīt konkrētās valodu grupas tulkojumiem, tas ir, latviešu valodas tulkojumu īpatnības.

2.2. Latviešu valodas tulkojumu īpatnības

Tā kā iepriekš apskatītā tulkošanas literatūras teorija pārsvarā ir angļu valodā un to autori ir no angļiskās vai amerikāniskās kultūras, tā nav pilnībā atbilstoša un piemērota Latvijas situācijai, ņemot vērā to, ka tulkošana ir ļoti cieši saistīta ar kultūrvidi. Kaut gan salīdzinoši latviešu autoru izdotā tulkošanas teorija nav plaša, ar to ir nepieciešams iepazīties, lai apzinātos galvenās problēmas, ar kurām nākas saskarties, tulkojot tekstus uz latviešu valodu.

Katrai valodu grupai tulkojuma specifika ir atšķirīga, jo katrai kultūrvidē ir atšķirīgas tulkošanas tradīcijas, kas bieži vien arī nosaka, kāds ir tulkojuma stils un kādas prasības izvirza lasītājs. Ieva Zauberga uzsver atšķirīgās tulkošanas tradīcijas, kas izveidojušās starp mazajām un lielajām kultūrām. Kā piemēr I. Zauberga min atšķirības starp tādām lielajām kultūrām kā angļfāno un frankofono, salīdzinot ar mazajām kultūrām. Tām kopumā raksturīgs etnocentriskais tulkojums, kas cenšas samazināt kultūras atšķirības un pēc iespējas vairāk pārveidot svešos elementus sev saprotamā veidā. Tulkotājs, protams, strādājot ņem

³⁸ Sirkku Aaltonen. *Drama Translation*. In: *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. Ed. Gambier, Yves, Doorslaer, Luc. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010. pp.105.-111.

³⁹ Klosi. *Between Theory and Practice in Theatrical Translation*. p.3.

vērā lasītāja prasības, netiecoties pēc pilnīgi adekvāta tulkojuma. Turpretī mazās kultūras ar to izteikto nacionālās piederības izjūtu tulkojumos vairāk tiek cienītas kultūras atšķirības un patērētājs sagaida precīzāku atbilstību oriģināltekstam, mazāk uzmanības pievēršot tam, ka tulkojums nav tik raīts un labskanīgs kā varētu būt.⁴⁰

Viens no izcilākajiem latviešu tulkiem Valdis Bisenieks atzīst, ka tas ir liels izaicinājums spēt iztulkot tā, lai saglabātu gan oriģinālteksta burvību, gan padarītu tekstu saprotamu un uztveramu latviešu lasītājam, “lai nebūtu svešās kultūras par daudz iekšā, bet, šo to ietilpinot, lai justu tās valodas garu, zināmā mērā arī to veidu, kā tas oriģinālvalodā ir domāts.”⁴¹

Latvija ir tipisks mazās kultūras piemērs, kas cenšas respektēt gan savas, gan citas kultūras atšķirības, kā arī pie tulkojumu savdabības var minēt Latvijas vēsturiskās situācijas īpatnības – latviešu rakstu valodu tās sākumposmā, ar dažiem izņēmumiem līdz pat 19.gs. vidum, veido gandrīz tikai tulkojumi. Latviešu rakstības attīstību stiprināja ievērojami tulkojumi – Latvijas rakstību izveidoja Mancelis, svarīgs E. Glikas Bībeles tulkojums, arī jāmin Stendera “Augstas gudrības grāmata”, nacionālās atmodas attīstībai svarīgs arī Jura Alunāna “Dziesmiņu” tulkojums, “jaunā latviešu valoda” tika aizsākta ar Raiņa “Fausta” tulkojumu.⁴² Arī tulkotāja Dace Meiere uzsver, ka latviešu literatūra ir uzaugusi tulkojumos, sākot ar pirmo Tēvreizi un Bībeli, pēc tam ar Anša Leitāna “Grāfiņi Genovefu” utt.⁴³ Ilgstošu laiku tulkojumi bija gandrīz vai vienīgā literatūra, kas bija pieejama, arī mūsdienās tulkotā literatūra dominē pār oriģinālliteratūru. Tas ietekmē arī tulkotāju darbu – tie var izmantot paņēmienus, kas citās kultūrās būtu nepieņemami, piemēram, zemteksta piezīmes daiļliteratūras tulkojumos, kultūras atšķirību skaidrojums, tekstā saglabātie citvalodu personvārdi.⁴⁴

Dace Meijere, kas iztulkojusi ap 150 grāmatām, tai skaitā no spāņu valodas, tulkojumos uz latviešu saskata neveselīgu tendenci rakstīt tā, kā būtu jāraksta pēc visiem gramatikas likumiem, nevis izmantojot dzīvo valodu, sarunvalodu. Pati tulkotāja atzīst, ka šobrīd no korektoru, redaktoru un izdevēju puses tiek pieprasīts rakstīt un tulkot “ideālajā, izdomātajā valodas mūmijā, kura guļ stikla zārciņā”.⁴⁵

⁴⁰ Zauberga, Ieva. Tulkojumvalodas stilistiski strukturālā neviendabība. *Linguistica Lettica*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999. 217.-218.lpp.

⁴¹ Latviešu valodas aģentūra (Rožkalne, Anita (Sast. un redakt.)). *Valoda tulkojumā. Intervijas. Konference.Diskusija*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2015. 23.lpp.

⁴² Veisbergs, Andrejs. *Tulkojumvaloda. 373.-391.lpp.* Grāmata. Latviešu valoda. (red. Veisbergs, Andrejs). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013., 374.lpp.

⁴³ Latviešu valodas aģentūra. *Valoda tulkojumā*. 62.lpp.

⁴⁴ Turpat. 218.-219.lpp.

⁴⁵ Turpat. 50.-51.lpp.

2.2.1. Slenga tulkošanas problemātika

Tulkojot mūsdienu autoru darbus, viens no tulkotāju izaicinājumiem ir slenga tulkošana – tā kā katrā kultūrā pret to attiecas savādāk, lai slengu varētu veiksmīgi iztulkot, ir jāizprot abu kultūru attieksme. Gunilla Anderman (*Gunilla Anderman*) uzsver, ka tieši lugas tulkojums pieprasa īpašu uzmanību ar slenga tulkojumu, jo tiešs tulkojums var radīt neapmierinātību skatītājos. Kaut gan tabu vārdi bieži vien ir universāli, katrā valodā un kultūrā tomēr ir atšķirīgs laiks un vieta, kad tie tiek lietoti.⁴⁶

Jau pieminētais Kl. Lenderss ir skaidrojis, ka nav vajadzības tulkot katru slengu, ir gadījumi, kad netulkot slengu ir labākā izvēle. Svarīgi ir paļauties uz savu ritma un valodas izjūtu.⁴⁷ Arī slenga tulkošanas gadījumā ir teorētiķi, kas atbalsta pēc iespējas tuvāku barbarismu un lamu vārdu atveidi mērķa valodā, citi iesaka slenga vārdus aizstāt ar neitrālākiem vai vārdiem ar vājāku nozīmi vai pastiprināt atkarībā no mērķa kultūras.

Problēmas slenga atveidē visvairāk rada nedialektālās neliterārās leksikas grupa – vienkāršrunas vārdi un vulgārismi, tas ir, “necenzēti vārdi un izteicieni, kā arī lamuvārdi, kas izraisa klausītāju protestu un nav pieļaujami pieklājīgā sarunā.”⁴⁸

Balstoties uz to, ka Spānijā vienkāršrunas vārdu lietojums sāk ieņemt aizvien lielāku lomu gan ikdienā, gan medijos, gan literatūrā un vārdi vairs nepilda savu funkciju kā lamuvārdi, to lietojums literārā darbā ir tikai ikdienišķs.⁴⁹ Turpretī Latvijā tik izteikta tendence vēl nav vērojama, vienkāršrunas vārdu lietošana, protams, pastāv, bet tā tiek ierobežota dažādās vidēs. Ņemot vērā šo atšķirību starp latviešu un spāņu kultūru attiecīgajā jautājumā, lugā sastopamie lamuvārdi kopumā ir mazliet novājināti – tie nav tulkoti tieši, bet visā darbā tie mazliet “pavājināti”. Arī Andrejs Veisbergs uzsver, ka tulkojumos uz latviešu valodu netiek “rupjību un eksplicītu seksuālu ainu/valodas mīkstināšana.” Šāda iezīme tiek pamatota ar padomju laiku normu ietekmi uz lasītāju, kā arī A. Veisbergs uzsver, ka latviešu oriģinālliteratūrā rupjības netiek lietotas bieži, tātad to mīkstināšana ir latviešu valodas teksta norma.⁵⁰

Jānis Elsbergs, tulkotājs, kas pārsvarā strādā ar amerikāņu un skotu tulkojumiem, iedala piecus lamu vārdu lietošanas veidus tekstā. Pirmkārt, šo vārdu tiešā nozīme, otrkārt,

⁴⁶ Anderman, Gunilla. *Drama translation*. In: Routledge Encyclopedia of translation studies. Edited by Mona Baker and Gabriela Saldanha. p.92.

⁴⁷ Lenders. *Literary Translation...* pp. 151.-152.

⁴⁸ Ernstone, Vineta. *Slengs latviešu valodā*. Grāmatā Veisbergs, Andrejs (Red.) *Latviešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013., 285.-328.lpp. (288.lpp).

⁴⁹ Rios, Mayte. *¿Somos malhablados?* Pieejams: <http://www.lavanguardia.com/estilos-de-vida/20120120/54244529265/somos-malhablados.html> [skatīts: 2015, 20. marts].

⁵⁰ Veisbergs. *Tulkojumvaloda*. 373.-391.lpp.

beznozīmes lietojums ar izsaukmes vārda vai iestarpinājuma funkciju, kas ir izolēts no pārējā teikuma. Treškārt, beznozīmes lietojums, kas iedalās vēl runas paspilgtināšanai vai neitrālai laika aizpildīšanai. Ceturtais lamu vārdu lietojums ir ar pārnestu nozīmi, kad šiem vārdiem ir apvainošanas un noniecināšanas funkcija. Piektais lietojums ir ar pārnestu nozīmi, kad tos lieto, lai vienkārši aizstātu citus vārdus.⁵¹

Ilmārs Šlāpins, kurš tulkojis no krievu valodas, lamu vārdu lietojumu iedala vairākās kategorijās: savas identitātes izcelšana, hierarhijas sakārtošana, dualēšanās, šokēšana, pašafektācija, joks, ironijas pastiprināšana, valodas poetizācija, emocionālo afektu izpausmes.⁵²

Lugā “Zēns pēdējā rindā” lielākā daļa sastopamo lamu vārdu ir lietoti ar apvainošanas un dualēšanās funkciju. J. Elsbergs uzsver, ka “visbiežāk izteikumu ekspresivitātei tekstā ir daudz lielāka loma nekā nozīmei”, tāpēc nozīmes saglabāšana nav svarīgākais, jāizprot pateiktā ekspresivitāte un jāizvairās no oriģinālā teksta ietekmes.⁵³

2.2.2. Konkrētas problēmas tulkojumā un to risinājums

Tulkojot darbu, ir jāstopas ar visdažādākā veida problēmām, kuras sadalītas vairākās grupās, lai tās varētu vieglāk pārskatīt.

Sintaktiskās problēmas konkrētajā tulkojumā sagādāja spāņu valodā lietotie īsie, saraustītie teikumi, ja tos visus oriģinālā veidā saglabātu latviešu valodā, veidotos ļoti saraustīts, nebaudāms darbs. Piemēram, teikums “Atgādina bērna zīmētus eņģeļus, kuru spārni izskatās pēc dzīvnieku nagiem, viņi nelido, tos nes vējš.” (45.lpp.) Oriģinālā teksts ir sadalīts atsevišķos teikumos “Son ángeles como los pintaría un niño. Las alas parecen garras. No vuelan, se los lleva el viento.” Kopumā darbā tomēr ir mēģināts saglabāt īso teikumu lietojumu, jo arī spāņu valodā tik īsi teikumi nav raksturīgi, tātad tā ir teksta īpatnība, ko autors ir izvēlējis.

Leksikoloģijas problēmas lielākoties bija ar frazeoloģismu un slenga tulkošanu.

Frazeoloģismu atveide vienmēr ir bijusi viens no sarežģītākajiem tulkošanas jautājumiem, bet ir jācenšas tos iztulkot vai nu pēc iespējas precīzāk, izmantojot tos pašus

⁵¹ Elsbergs, Jānis. *Dinamiskā ekvivalence lamu tulkošanā: praktiķa piezīmes*. Pieejams: <http://www.satori.lv/raksts/1984> [skatīts: 2015, 5.apr.].

⁵² Šlāpins, Ilmārs. *Lamu vārdu funkcionalitāte latviešu un krievu valodās*. Pieejams: http://www.satori.lv/raksts/2003/Lamu_vardu_funkcionalitate_latviesu_un_krievu_valodas [skatīts: 2015, 5.apr.].

⁵³ Elsbergs. *Dinamiskā ekvivalence...*

valodas līdzekļus, ar kuriem frazeoloģisms veidots avota valodā. Piemēram, frazeoloģismā “Bet tādu nu Dievs viņu radīja” saglabāti spāņu valodā izmantotie valodas līdzekļi “Un tío como Dios manda”, tāpat arī frazeoloģisms “pāršķiram lappusi”, spāniski “*pasar pagina*”. Tādā veidā tika saglabāta pēc iespējas tuvāka nozīme tulkojamajam izteicienam, bet citos gadījumos tādus atrast nebija iespējams, piemēram, “laiks paskrēja vēja spārniem” oriģinālā izmantoti citi valodas līdzekļi šīs domas izteikšanai “se nos fue el santo al cielo”.

Vienkāršrunas vārdi pārsvarā netika tulkoti tieši, bet ar stilistiski neitrālāku nozīmi, piemēram, tulkojumā latviešu valodā ir teikums “Koncentrējies uz šo un aizmirsti par to sūda brāli” (52.lpp.), kaut gan oriģinālā “*Concéntrate en esto y olvídate de ese gilipollas*”, kur attiecīgais vārds “gilipollas” ir ar daudz spēcīgāku nozīmi. Šāda vienkāršrunas vārdu tulkošanas metode tika pamatota iepriekšējā nodaļā.

Pie **stilistikajām problēmām** ir jāmin darbības vārdu laiku nesakritības, piemēram, “Tik daudzas reizes es biju iztēlojies, ka esmu šajā mājā, un nu beidzot es tur biju. Tā bija daudz lielāka, nekā biju iedomājies, mana māja tajā ietilptu četras reizes. Viss bija ļoti uzposts un sakārtots.” (25.lpp.) Spāņu valodā šajā fragmentā tiek lietota tagadne “*Esa casa en la que por fin me encontraba, después de haberme imaginado tantas veces allí dentro. Es más grande de lo que suponía; mi casa cabe cuatro veces en ella. Todo está muy limpio y ordenado*”. Spāņu valodā tiek lietota tagadne, runājot par mājas izmēriem un stāvokli tajā kā faktu, vienalga, vai Klaudio tajā atrodas vai ne. Latviski, lietojot tagadnes laikus, tas šķistu stilistiski ārpus konteksta, ārpus stāstījuma.

Spāņu valodas stilistiska nav tik strikta par vārdu atkārtosanos kā latviešu valodā, tulkotājam jāizvairās no šādas stilistiskas nepilnības latviešu valodā, lai teksts būtu baudāms.⁵⁴

Arī raugoties no kultūras bagātībām un īpatnībām, tulkojot ir nepieciešams veikt dažas izmaiņas, lai teksts mērķa valodas lasītājam būtu saprotams, piemēram, **teikumu papildināšana** ar paskaidrojumu: “Ir tādi, kuri grib iet uz Prado muzeju, citi izvēlas futbola stadionu *Bernabéu*, bet vēl citi sabiedrotie ir cūkas” (63.lpp.). Oriģinālā ir teikts: “*Hay socios que quieren ir al Museo del Prado, socios que quieren ir al Bernabéu y socios que son unos cerdos*”, tātad tikai *Bernabéu*, kas ir Spānijas futbola kluba Madrides Real stadions, kurā notiek gan spēles, gan tas tiek izīrēts citiem pasākumiem. Latviešu lasītājs visticamāk nezinātu, kas tas ir, tāpēc tekstā latviešu valodā ir pielikts paskaidrojums “futbola stadions”.

⁵⁴ Rozenbergs, Jānis. *The stylistics of Latvian*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004., 62.-64.lpp.

Tulkotāja D. Meiere ir uzsvērusi, ka “tulkotājiem jāliek nevis zemsvītras atsauces, bet nemanāmi, neuzkrītoši jāpievieno vēl kāds vārds, vai teikums, kas izskaidro mērķa kultūrai nepazīstamo vārdu”.⁵⁵

Arī tad, kad kāds vārds avota valodā lietots ar dubulto nozīmi, problēmas rada šīs nozīmes atveide mērķa valodā, piemēram, tulkotajā versijā ir izmantots vārds “mācītājs”: “Tagad gan, mācītāj. Tagad ir nobeigums” (71.lpp.), bet oriģinālā “Ahora sí, maestro. Es el final” tiek lietots vārds “sākumskolas skolotājs”, kas izmantots mazliet ironiskā nozīmē, to lieto, lai apzīmētu kādu, kas ir daudz pārāk pārsniedzis otru un pasniedz viedas zināšanas.

Arī personvārdu atveide latviešu valodā ir komplicēts un ļoti atbildīgs jautājums. Darba gaitā tika pieņemti šādi lēmumi:

- 1) spāniski *German* – latviski: Hermans. Kaut gan pēc latviešu valodas īpašvārdu atveides noteikumiem to varētu tulkot arī kā 2. deklinācijas substantīvu *Hermanis*, lugas tulkojumā tika atstāts vārds Hermans, lai tekstu un tā tēlus pārāk “nelatviskotu”, bet atstātu Spānijas kultūrvidei atbilstošāku personvārdu.
- 2) Spāniski *Rafa* – latviski Rafa, ar tādu pašu nolūku tika atstāts personvārds Rafa, nemainot to uz latviskotu saīsinājumu no *Rafaels*, kas būtu *Rafs*. Arī latviešu valodas īpašvārdu atveides noteikumos ir pieļaujama šāda īpašvārdu atveide ar norādi, ka tādi īpašvārdi jāloka kā 4. deklinācijas lietvārdi, ar izņēmumiem datīva locījumā.⁵⁶
- 3) Spāniski *Rafa Padre* – latviski Rafa Vecākais. Tiešajā tulkojumā būtu *Rafa tēvs*, bet latviešu valodā šāds apzīmējums nav pietiekami izplatīts, lai tas tekstu nepadarītu samākslotu, nedzīvu, tāpēc *Rafa tēvs* tika aizstāts ar “Rafa vecākais”, kas jau latviešu kultūrvīdē ir pieņemamāks vārdu savienojums.
- 4) Spāniski *Concha* – latviski Končita. Tulkojumā tiek izmantota cita pamazināmā forma no vārda *Concepción* (*Concha* – *Conchita*), ņemot vērā, ka vārdam Konča latviski būtu papildus žargona nozīme (*konfekte* – *konča*).

Pilnībā tika pārveidots teikums, ko Hermans saka Klaudio: “Tev vajadzētu iedot prēmiju – divpadsmit klišejas trīs lapās. “Cerību stariņš atspīdēja viņa sirdī.” Miljons rakstnieku jau pirms tevis ir uzrakstījuši šo teikumu.” (49.lpp.), spāniski šī banālā frāze, par kuru Hermans pārmet Klaudio ir “Una mueca de impaciencia se dibujó en su rostro”, kas tiešajā tulkojumā būtu “Nepacietības vaibsts pārklāja viņa vaigu”. Tomēr šāds izteiciens

⁵⁵ Latviešu valodas aģentūra. *Valoda tulkojumā...* 54.lpp.

⁵⁶ LR Ministru kabinets. *Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=85209> [skatīts: 2015, 14. apr.].

neskan pietiekami klišejiski un banāli latviešu valodā, kā tas skan un ir izteikts spāniski. Tā kā tekstam nav nekādas tālākas nozīmes sižeta risinājumā, tika izlemts teikumu pārveidot uz latviski salkanāku izteicienu “Cerību stariņš atspīdēja viņa sirdī”.

Latviski neizdevās iztulkot spāniski ietvertu nozīmi frāzē “Bārbija: “Divi eiro”” (40.lpp.), Spāniski lietots “*Dos eulos*”, kas izmantots ar ironisku nozīmi, lai parādītu, ka runātājs ir ķīnietis, jo viņiem ir problēmas ar “r” skaņas izrunāšanu. Latviski vārds eiro, uzrakstīts ar l burtu, uzreiz rada asociācijas ar bērna šļupstēšanu. Tāpēc tika pieņemts lēmums atstāt pareizo vārda “eiro” versiju, zaudējot oriģināla tekstā ietvertu nozīmi, bet arī nepapildinot tekstu ar oriģinālā neparedzētām iezīmēm.

Tulkojot, galvenais uzdevums bija panākt teksta labskanību un viendabību, izteicienu un frazeoloģismu pēc iespējas precīzāku un dabīgāku atveidi latviešu valodā, kā arī Latvijas kultūrvidei piemērotu slenga tulkojumu.

3. HUANA MAJORGAS LUGAS “ZĒNS PĒDĒJĀ RINDĀ” TULKOJUMS LATVIEŠU VALODĀ

Personas:

Hermans	ap 55 gadiem
Huana	ap 55 gadiem
Klaudio	17
Rafa	17
Rafa vecākais	ap 45 gadiem
Estere	ap 40 gadiem

Hermans lasa darbus, kuros ar sarkanu marķieri veic labojumus. Sākumā viņam gribas smieties, vēlāk - tikai šausmināties. Izlasītajam darbam viņš ieliek nulli un atstāj to kaudzītē pa labi, un paņem vēl vienu no kreisās puses, izlasa teikumu, lapā ievielk lielu nulli un atstāj kaudzītē pa labi. Hermans paņem nākamo lapu. Viņš sāk kļūt dusmīgs, tad ierodas Huana.

HERMANS Nu, kā gāja?

HUANA Tu varēji tomēr nākt ar mani.

HERMANS Kopš četrpadsmit gadu vecuma es neju uz misēm.

HUANA Tā nebija mise. Tās bija bēres.

HERMANS Es nedomāju, ka tas tev ir tik svarīgi. Viņš nebija ne radnieks, ne draugs. Un nesaki man, ka Bruno tev bija draugs.

HUANA Negribēju būt viena. Gribēju parunāt ar kādu.

Klusums.

HUANA Iepazinos ar dvīnēm. Viņas ir tieši tādas, kā Bruno aprakstīja. Pārgērbšos un aiziesim uz kādu jautru filmu, labi?

HERMANS Nepārgērbies, tu tāpat esi ļoti skaista. Bet atļauj man pabeigt šo. Uzmet aci, šie te ir gana jautri.

Atgriežas pie savas lasāmvielas. Huana pāršķirsta kaudzīti pa labi.

HUANA Nulle, trīs, nulle. Oho, pieci! Divi. Nulle... Ir tik slikti?

HERMANS (*Nebeidzot lasīt*). Vissliktāk. Šī ir sliktākā klase manā dzīvē.

HUANA To tu jau teici par pagājušo klasi. Un par aizpagājušo.

Hermans ieliek vieninieku, iedod darbu Huanai un paņem citu.

HUANS (*Lasa.*) “Sestdien skatījos televizoru. Svētdien biju noguris un nedarīju neko.” Beigas. Es viņiem devu pusstundu laika. Divi teikumi. Četrdesmit astoņas stundas kāda septiņpadsmitgadīga tipiņa dzīvē. Sestdien televizors, svētdien – *nekas*. (*Ieliek nulli un atdod Huanai, paņem nākamo*). Es taču viņiem neliku sacerēt odu silabotoniskajā vārsmojumā. Palūdzu, lai viņi pastāsta par savu nedēļas nogali, lai uzzinātu, vai viņi māk savienot divus teikumus. Un, nē, nemāk! (*Lasa.*) “Svētdienas man nepatīk. Sestdienas gan man patīk, bet šajā sestdienā tēvs man neļāva iet ārā un atņēma telefonu.” (*Ieliek lielu nulli un atstāj to kaudzītē pa labi*). Centos izskaidrot viņiem, ko nozīmē “skatu punkts”. Bet runāt ar šiem par skatu punktu ir tas pats, kas runāt ar šimpanzi par kvantu mehāniku. Nolasīju viņiem sākumu no “Mobija Dika”, cerēdams, ka viņi zina, par ko runāju, jo visi ir redzējuši filmu. Izskaidroju viņiem, ka stāstītājs ir jūrnieks, un jautāju: “Kas būtu citādāk, ja stāstītājs būtu kāds cits, piemēram, kapteinis Ahābs?” Viņi uz mani skatījās pārbijušies, it kā es būtu parādījis sfinksas spoku. “Labi, uzrakstiet sacerējumu par to, ko esat darījuši šajā nedēļas nogalē. Jums ir pusstunda laika.” Un man iesniedz šo. Kāds grūtsirdīgs liktenis man lēmis šo darbu? Vai var būt vēl kas skumjāks, kā mācīt literatūru vidusskolā? Es izvēlējos šo profesiju, jo domāju, ka dzīvošu starp izcilām grāmatām. Bet patiesībā dzīvoju tikai starp šausmām. Un trakākais nav katru dienu sastapties ar aizvien baismīgāku nezināšanu. Vistrakākais ir iedomāties rītdienu. Šie bērni ir nākotne. Kurš gan lai, tos iepazīstot, negrimst izmisumā? Pesimisti sola barbaru iebrukumus, bet es saku – viņi jau ir te, barbari jau ir te, mūsu klasēs.

Paņem nākamo lapu.

HUANA Nezināju, vai izteikt viņām līdzjūtību. Jau grasījos iet prom, kad viena no viņām, nezina kura, es tās neatšķiru, man teica, ka rīt atnāksot uz galeriju, lai parunātu par nākotni. “Lai parunātu par nākotni.” Tu mani dzirdi?

Hermans ir iegrimis tajā, ko lasa.

HUANA Kaut kas noticis?

Klusums.

HERMANS (*Lasa.*) “Klaudio Garsijas nedēļas nogale. Sestdien gāju mācīties uz mājām pie Rafaela Artolas. Tā bija mana ideja, jo es jau sen vēlējos iekļūt tajā mājā. Šovasar es katru vakaru gāju uz parku, lai skatītos uz māju. Kādu nakti Rafas tēvs mani gandrīz pieķēra, vērojot to no pretējās ielas puses. Piektdien, izmantojot izdevību, ka Rafa beidzot izgāzās matemātikas stundā, es viņam piedāvāju apmaiņu: “Tu man palīdzi ar filozofiju, un es tev - ar matemātiku.” Tas, protams, bija tikai aizbaidinājums. Zināju – ja Rafa piekritīs, es iekļūšu viņa mājā, jo manējā atradās tāda ielā, kurā Rafa nekad nespertu kāju. Ap vienpadsmitiem piezvanīju, un durvis atvērās manā priekšā. Sekoju Rafam līdz viņa istabai, kas bija tieši tāda, kādu to biju iztēlojies. Es viņu atstāju nodarbinātu ar kādu trigonometrijas uzdevumu, un pats, aizbaidinoties, ka iešu meklēt *Coca-Colu*, iepazīnos ar māju. Tik daudzas reizes es biju iztēlojies, ka esmu šajā mājā, un nu beidzot es tur biju. Tā bija daudz lielāka, nekā biju iedomājies, mana māja tajā ietilptu četras reizes. Viss bija ļoti uzposts un sakārtots. “Labi, šodienai pietiks,” pats sev teicu un jau biju gatavs atgriezties pie Rafas, kad kāda smarža piesaistīja manu uzmanību – neapšaubāmi tā bija vidējā sabiedrības slāņa sievietes smarža. Es atļāvos sekot šai smaržai, un tā mani aizveda līdz zālei. Tur ieraudzīju mājas saimnieci, sēžot uz dīvāna un šķirstot dizaina žurnālu. Es viņu vēroju, līdz viņa pacēla savas zilās acis. “Sveiks. Tev vajadzētu būt Karlosam,” viņas balss bija tāda, kādu to biju iedomājies. Kur gan māca runāt šīm sievietēm? “Klaudio,” atbildēju, cieši skatoties viņai acīs. “Meklē vannas istabu?” “Virtuvi.” Viņa mani aizveda līdz turieni. “Vēlies ledu?” Es vēroju rokas, kad viņa izņēma ledus gabaliņus – uz labās rokas bija laulības gredzens, bet uz kreisās – gredzens ar akmeni. Viņa sev uztaisīja martini. “Ņem, ko gribi,” viņa teica. “Jūties kā mājās.” Viņa atgriezās uz dīvāna, bet es devos uz Rafas istabu. Atrisināju trigonometrijas uzdevumu. Viņam

vajadzēs daudz palīdzības, lai nokārtotu matemātiku šajā gadā. Turpinājums sekos.”

Klusums.

HUANA Tur ir teikts “Turpinājums sekos”?

HERMANS Iekavās.

Ieliec septiņi un paņem nākamo.

HUANA Septiņi?

HERMANS Nav kļūdu, kā arī vārdu izvēle nav slikta. Nav nekāds Servantess, bet, salīdzinot ar citiem... Un kādu atzīmi tad tu liktu?

HUANA Es aiznestu šo domrakstu direktoram.

HERMANS Kāpēc? Tāpēc, ka viņa klasesbiedra Rafas mātei ir zilas acis?

HUANA Kas ir šis puisis?

HERMANS Man šķiet, ka viņš ir tas, kurš sēž pēdējā rindā, bet neesmu drošs. Vēl viņus nepazīstu. Ir tikai otrā mācību gada nedēļa.

HUANA Tu viņam ieliec septiņi un esi tik apmierināts? “Turpinājums sekos”.

HERMANS Ja es ielikšu viņam seši, tu nomierināsies? Zemāk par seši es nevaru likt.

HUANA Viņi par tevi smejas, un tu ieliec septiņi.

HERMANS Viņi par mani smejas? Nebiju ievērojis.

HUANA Viņi smejas par visu. Par tevi, par savu klasesbiedru Rafu, par viņa māti... (*Lasa.*) “Klaudio,” viņš atbildēja, cieši skatoties acīs.” Par ko viņš sevi iedomājas? Kāpēc tev nelūgt, lai viņš to izlasa skaļi, lai redzētu, kā tas otrs, Rafa, viņam sadod? Ja vien tāds Rafa... (*Lasa.*) “Rafaels Artola”. Viņš vispār ir? Varbūt tās ir pasakas.

Hermans izšķirsta darbu kaudzīti pa kreisi. Atrod meklēto lapu.

HERMANS (*Lasa.*) “Sestdien no rīta mācījos matemātiku ar savu draugu Klaudio. Vakarā ar tēvu gājām spēlēt basketbolu. Bija ļoti saspringta spēle, bet uzvarējām un pēc tam ar visu komandu gājām to nosvinēt. Svētdien...”

Turpina lasīt klusumā. Ieliec pieci un novieto darbu labajā kaudzītē.

HUANA Pieci? Izklausās labs puisis. Tam otram tu ieliec septiņi un šim - pieci.

HERMANS Tā nav ne ētikas, ne reliģijas stunda. Tā ir valoda un literatūra.

Paņem citu lapu.

- HUANA** Tevi tiešām tas neuztrauc? Es ar viņu vismaz parunātu. Tu ar viņu nerunāsi?
- KLAUDIO** Gribējāt mani redzēt?
- HERMANS** Apsēdies taču.
Klaudio apsēžas.
- HERMANS** Sacerējums par nedēļas nogali. Tas mani uztrauc.
- KLAUDIO** Interpunkcija? Man iet briesmīgi grūti ar komatiem.
- HERMANS** Interpunkcija ir diezgan laba.
- KLAUDIO** Man labāk padodas eksaktās zinātnes, bet šogad esmu nolēmis uzlabot valodu.
- HERMANS** Runa ir par saturu. Tu runā par savu klasesbiedru un viņa ģimeni. Kādam tas varētu nepatikt.
- KLAUDIO** Vai jums tas nepatīk? Vai jūs domājat par kādu citu? Vai vēl kāds to ir lasījis?
- HERMANS** Vēl nē, bet domāju to iedot direktoram, lai redzētu, ko viņš par to visu domā.
- KLAUDIO** Es to nerakstīju direktoram, bet gan jums.
Klusums.
- HERMANS** Kā tev šķiet, kā justos tavš klasesbiedrs Rafa, ja to izlasītu? (*Lasa.*)
“Izmantojot izdevību, ka Rafa beidzot izgāzās matemātikas stundā, es viņam piedāvāju apmaiņu... kāda smarža piesaistīja manu uzmanību – neapšaubāmi tā bija vidējā sabiedrības slāņa sievietes smarža.” Un tas nav vienīgais, ko tu saki. Trakākais jau ir tas, kas ir starp rindiņām. Noskaņa. Kā būtu, ja es tev to liktu izlasīt klasē? Kā Rafa justos, ja to dzirdētu?
- KLAUDIO** Nezinu, kā viņš justos. Arī viņam es to nerakstīju. Jūs mums lūdzāt, lai uzrakstām par nedēļas nogali. Tā bija jūsu ideja.
Klusums.
- HERMANS** Atstāsim to, kā tas ir. Nezinu, ko vēlējies panākt, bet lai būtu, kā būtu, pāršķiram lappusi.
Klaudio dodas projām.
- KLAUDIO** Varu atdot uzdevumu ar īpašības vārdiem?
- HERMANS** Es liku to nodot pirmdien.

KLAUDIO Es vakarnakt to uzrakstīju viens un divi. Ceru, ka pareizi sapratu. Vajadzēja uzrakstīt sacerējumu, izmantojot īpašības vārdus no saraksta?

Izvelk uzdevumu.

HERMANS Tā ir tikai spēle, lai liktu jums rakstīt.

KLAUDIO Nezināju, vai īpašības vārdiem vajadzēja būt noteiktajā secībā vai to varēja mainīt. Es to izdarīju tādā secībā, kādā tie bija doti.

HERMANS Secība nebija svarīga. Es to teicu.

KLAUDIO Es arī nezināju, vai var izmantot citus īpašības vārdus, neskaitot tos no saraksta. Vienu man vajadzēja atkārtot. Atkārtāju "tumšs".

HERMANS Tev nav tas jānodod līdz pirmdienai. Negribi to paņemt un pārbaudīt?

KLAUDIO Labprātāk atdotu tagad. Šajā nedēļas nogalē es koncentrēšos matemātikai.

Atstāj uzdevumu un aiziet. Klusums. Hermans paņem lapu un lasa.

Huana jauc ārā mākslas konstrukciju un gatavo to pārvešanai.

Hermans ierodas, noliek mapi un dodas palīgā.

HUANA Tev tā šķiet slimo māksla?

HERMANS Slimo māksla?

HUANA Viss ir nonācis līdz šiem diviem. Protams, ka to pateica pēc tam, kad apskatījās rēķina grāmatiņu. Sākumā man palūdza rēķinus un pēc tam izteica kritiku. Ja to pārdotu, to viņas neuzskatītu par slimo mākslu. No tā, ko stāstīja Bruno, man tā jau šķita, ka viņas ir vecmodīgas. Divas mazpilsētnieces, kuras tikpat labi vadītu mākslas galeriju kā gaļas veikalu. Kā var teikt, ka šī ir slimo māksla?

HERMANS Labi, tu jau zini, ko es domāju par šāda veida mākslas konstrukcijām. Man vajag redzēt sejas. Cilvēkus. Es jūtu nebeidzamu vientulību brīžos, kad...

HUANA Nav īstais brīdis, Herman, es tūlīt pazaudēšu darbu. Nav īstais brīdis grūst man virsū savas teorijas pret moderno mākslu. Man vajag, lai tu pasaki, ka viņas ir vecmodīgas kuces meitas.

HERMANS To slēdz ciet? Galeriju tiešām aizvērs?

HUANA Man tiek dots mēnesis. Mēnesis, lai pierādītu, ka šis ir dzīvotspējīgs business. Vajag atrast kaut ko, ko pārdot, bet tam jābūt kaut kam tādām,

ko pārdod mākslas galerijā, nevis, piemēram, gaļas veikalā. Un, ja es to neatrodu? Izstaigāju rajonu un lieta darīta. (*Klusumā turpina savu darbu.*) Viņas pieskārās darbiem. Tev vajadzēja redzēt, kādas sejas uztaisīja. “Slimo māksla”... Un tev? Kā tev šodien gāja?

HERMANS Nekas īpašs. Ā, runāju ar to puisi.

HUANA Un?

HERMANS Parunājāties, pēc tam viņš man iesniedza uzdevumu par īpašības vārdiem, to, ko uzdodu katru gadu.

HUANA To “Izmanto sekojošos īpašības vārdus”?⁵⁷

HERMANS To pašu.

HUANA Un?

HERMANS Viņš turpina to darīt. Var teikt, ka viņš man ir iesniedzis otro daļu. Viņš jau to pieteica, atceries? “Turpinājums sekos”.

Klusums.

HUANA Tev tā ir?

HERMANS Jā.

Klusums.

HUANA Tu negribi, lai es to lasu.

HERMANS Nezinu, vai man tā šķiet laba ideja.

HUANA Es jau trīsdesmit gadus lasu to, ko raksta tavi skolēni.

HERMANS Bet šis ir kaut kas citādāks, vai tad ne?

Huana atgriežas pie sava darba. Hermans atver mapi, izvelk uzdevumu un sniedz to Huanai, lai izlasa.

KLAUDIO Uzraksti sacerējumu, kurā ir sekojoši īpašības vārdi: laimīgs, citāds, tumšs, parasts, labs, mazs, vecāks, lielisks. (*Klusums.*) Pirmdien, pēc matemātikas stundām, pienācu pie Rafaela Artolas un piedāvāju vēlreiz mācīties kopā. Skolotājs tikko viņu bija apsveicis par trigonometrijas uzdevumiem, un viņš bija tik laimīgs, it kā viņam būtu piešķirta Nobela prēmija, tāpēc gribēja sākt jau tajā pašā vakarā. Pa ceļam runājām par to, par ko vajadzētu runāt mūsu vecuma puisiem: par meitenēm, par to, ko mācīsimies tālāk.

⁵⁷ Oriģinālā ir lietots punkts.

Kāpēc Rafa? Kāpēc es izvēlējos tieši viņu? Tāpēc, ka viņš ir normāls parasts. Viņš ir pilnīgi citādāks nekā pārējie. Klasē ir arī citi tādi, bet pagājušā gadā bija kaut kas tāds, kas man lika pievērsties Rafam – bieži vien, izejot no klases, redzēju viņa vecākus, sadevušos rokās, gaidām dēlu. Citiem puisiem ir kauns, ja viņu vecāki šeit nāk, vai nu tāpēc, ka viņiem kauns no paša fakta, vai no saviem vecākiem. Rafam tā nebija. Rafa šķita pilnīgi apmierināts ar notiekošo. Un es sev jautāju: “Kāda varētu būt viņu māja? Kāda izskatās parastas ģimenes māja?”

Durvis mums atvēra tumša sieviete, kurai tikpat labi varēja būt gan piecpadsmit, gan piecdesmit pieci gadi. Kundze bija zālē, vienā rokā turot žurnālu “Māja un Dārzs” un otrā – metramēru. Viņa bija tik koncentrējusies, mērot sienu, ka uzreiz nemaz nepamanīja mūsu klātbūtni.

“Rafa,” viņa teica, dodot tam buču. “Un tavs draugs... Karloss?”

“Klaudio.”

Uz stikla galdiņa blakus ķīniešu drakoniņam stāvēja ģimenes fotogrāfija – uzņemta laikā, kad Rafa vēl bija mazs, pludmalē bija tētis, mamma, Rafa un par viņu mazliet vecāka meitene.

“Man ielika “ļoti labi” matemātikā!” paziņoja Rafa.

“”Ļoti labi!” Tu esi lielisks! Ko jūs gribētu launagā?”

Launagu mums pagatavoja tumšā sieviete. Kundze palika zālē ar žurnālu vienā rokā un metramēru otrā, pārvietojoties kā gars. Turpinājums sekos.

HUANA Pretīgi.

HERMANS Kas tev šķiet pretīgi?

HUANA Un tev tas nešķiet pretīgi?

HERMANS No kura laika esi kļuvusi par morālisti? Tu šeit esi izlikusi lietas, kas dara pāri acīm, šī piepūšamo leļļu izstāde! Un tu cel traci par to, ka septiņpadsmitgadīgs puisis domā par to, ko grib.

HUANA Ne par to, ko domā. Par to, ko raksta. “Piepūšamo leļļu izstāde”. Ja kāds tevi dzirdētu... It kā es būtu pārvērtusi galeriju intīmpreču veikalā. Tās bija manipulējamās lelles, vienai bija Staļina seja, citai Franko... Tie,

- kas tās gribēja apskatīt, tur redzēja jēgu. Tev vajadzētu parunāt ar direktoru.
- HERMANS** Es parunāju ar direktoru. Pusi soda, neļaujot nedēļu iet uz skolu. Vai viņu izslēdz. Vai iemet cietumā. Vai nošauj. Un kas par to?
- HUANA** Parunā ar saviem kolēģiem vai citiem, kas pasniedz stundas tai klasei. Un ar vecākiem, jā, ar tiem tev noteikti vajadzētu runāt.
- HERMANS** Lai viņam vairs neļauj ieiet tajā mājā?
- HUANA** Ar Klaudio vecākiem. Tam zēnam vajag psihiatru. Viņš var būt bīstams un ir spējīgs viņiem kaut ko nodarīt. Tev to vajadzētu pārtraukt, pirms ir noticis kaut kas patiešām slikts.
- HERMANS** Viņš vienkārši ir nokaitināts zēns. Puišis, kurš dusmīgs uz visu pasauli, un gan jau, ka ne tāpat vien. Ir taču labāk, ka viņš izlādējas šādi, nevis dedzinot mašīnas. Mani vairāk biedē pārējie. Tie gan ir bīstami. Viņi nerespektē neko: ne ortogrāfiju, ne sintaksi, ne galveno domu. Neskaitot Klaudio, vismazāk kļūdu pieļauj divas ķīniešu meitenes, kas Spānijā dzīvo sešus mēnešus. Pēdējo reizi, kad es to klasi aizvedu uz teātri, viņi mani apkaunoja visu izrādes laiku. Un viņus taču nedrīkst pat kritizēt, tad tev virsū metīsies vesela skolotāju armija.
- HUANA** Tu par viņiem runā, it kā tie būtu kaut kāda viendabīga masa. Tev viņiem vajadzētu pietuvoties bez aizspriedumiem, nenosodot viņus *a priori*.
- HERMANS** Skolotājus?
- HUANA** Tavus skolēnus. (*Skatās uz Klaudio mājas darbu.*) Vai nu viņam ir kādas problēmas, vai viņš cenšas tevi ieinteresēt. Kāds viņš ir?
- HERMANS** Viņš sēž pēdējā rindā. Nerunā. Nepiedalās. Nerada problēmas. Citos priekšmetos arī ne ar ko neizceļas, tikai matemātikā.
- HUANA** Izskatās, ka esi jau interesējies par viņu.
- HERMANS** Man šķiet, ka matemātikā viņš ir gudrs. Mēs ejam vai kā?
- HUANA** Viņi ielaiž Klaudio savās mājās, un viņš... Tā ir bezkaunība.
- HERMANS** Viņš ir dīvains čalis. Bet tādu nu Dievs viņu radīja.
- HUANA** Tu arī sēdēji pēdējā rindā?
- HERMANS** Tā ir labākā vieta. Tevi neviens neredz, bet tu redzi visus.

HUANA Pieņemu, ka šie sacerējumi nāks gaismā. Un tad tu būsi sarežģītā situācijā.

HERMANS Kāpēc sarežģītā?

HUANA Savā ziņā tu kļūsti par viņa sabiedroto.

HERMANS Kā sabiedroto?

HUANA Ja negribi to redzēt, tad neredzi. (*Atvieno vēl vienu detaļu un aplūko to.*) “Slimo māksla”.

HERMANS (*Klaudio.*) Es gribu runāt ar taviem vecākiem. Man viņiem piezvanīt, vai pateiksi, ka vēlos viņus satikt?

KLAUDIO Ja vēlaties, varat zvanīt. Viņas nav, un viņš neceļ telefonu.
Klusums. Hermans uz galda noliek uzdevumu ar īpašības vārdiem.

HERMANS Šeit “labi” nav īpašības vārds, bet gan apstākļa vārds. (*Lasa.*) Durvis mums atvēra sieviete ar tumšu ādu, kurai tikpat labi varēja būt gan piecpadsmit, gan piecdesmit pieci gadi.” “Labi” paskaidro vārdu “varēja”, tātad tas ir apstākļa vārds. Runājot par stilu, darbs ir pilnīgs jucekļis. Tev ir sanākusi putra ar Hermanu Hesi un Žilu Vernu. Tavā vecumā tas ir normāli, tavā vecumā lasa to, kas pagadās. (*Izvelk no mapes grāmatu un dot to Klaudio.*) Tā nav no bibliotēkas, tā ir mana. Nesvītro, neloki stūrīšus, neatstāj atvērtu ar vākiem uz augšu.

KLAUDIO Man tas viss ir jāizlasa? Nekā īsāka jums nav?

HERMANS Izlasi pirmo lappusi. Ja tev neinteresēs, atdosi.
Klaudio izvelk pāris lapas un noliek tās Hermanam priekšā.

KLAUDIO Ja jums neinteresēs, atdosiet.
Klaudio apsēžas pie Rafas galda, uz kura ir matemātikas uzdevumi. Hermans lasa.

RAFA Bet kāpēc šeit ir jāmaina zīme?

KLAUDIO Tāpēc, ka tu to pārnesi uz otru pusi.

RAFA Un pirms tam?

KLAUDIO Šeit x tika reizināts.

RAFA Ar ko?

KLAUDIO Ar trīs.
Rafa samulsis skatās uz problēmu.

RAFA VECĀKAIS Tev jābūt Karlosam.

KLAUDIO Klaudio.
Rafa vecākais ienāk sporta tērpā. Viņam ir grūti runāt, cenšas atgūt spēkus. Paspiež roku Klaudio.

RAFA VECĀKAIS Darbs komandā. Informācijas sadale. Noteikt atbildīgos. Deleģēt. Es tev piespēlēju brīdī, kad esi zem groza, tu man, kad neviens mani nesedz. Astoņos būs atkārtojums: *Grizzlies* pret *Clippers*. Pasūtīt picu, Rafa? Tu paliksi, lai to noskatītos... Klaudio?

HERMANS *(Beidzot lasīt.)* Tu raksti parodiju?

KLAUDIO Parodiju?

HERMANS Veids, kādā apraksti viņa ieešanu istabā, runāšanas veidu... Tu pārspīlē personas īpatnības, lai izmānītu smaidu no lasītāja.

KLAUDIO Es nepārspīlēju. Viņš tāds ir.

HERMANS Tas nav iespējams.

KLAUDIO Es apzvēru.

HERMANS Tas ir reālisms?

KLAUDIO Reālisms?

HERMANS Tas nozīmē, ka tu varētu to visu būt paslepus nofilmējis. Tā ir? Tas ir, kā skatīties caur kādu spraugu sienā? Vai tā ir stilizācija, abstrakcija?

KLAUDIO Abstrakcija?

HERMANS Tu attēlo visu, ko esi redzējis, vai tikai to, kas šķiet svarīgs? Būtiskākais.

KLAUDIO Par visu es nerakstu. Nepieminu, kādā krāsā ir viņa sporta tērps. Man vienalga, vai tas ir zaļš vai zils.
Klusums.

HERMANS Kāpēc tagadnē? Kāpēc tu esi pārgājis uz tagadnes lietojumu?

KLAUDIO Tas ir tā, it kā es tur būtu vēlreiz.
Klusums.

HERMANS Labi, turpinām.
Atgriežas pie lasīšanas.

RAFA VECĀKAIS Tu paliksi, lai to noskatītos... Klaudio?

KLAUDIO Pieņemu sporta tērpa vīra piedāvājumu. Pēc stundas mēs ar viņu satiekamies zālē, kaut gan man ir grūti viņu atpazīt - bez sporta tērpa šķiet kā cits cilvēks, bet veids, kādā viņš darbojas ar televīzijas pulti,

liek man izsecināt, ka tas ir viņš – ģimenes galva. Viņš ir ļoti aizrāvis un cer, ka *Grizzlies* uzvarēs. *Clippers* komandā spēlē korejiešus. Tas viņam ļauj uzsākt sarunu par Ķīnu. Otrajā periodā mums pievienojas arī māte, nezinu, vai skatīties spēli, vai uzzināt kaut ko par Ķīnu. Pavisam drīz notiek divas negaidītas lietas: Pau Gasols tiek noraidīts par piecām personīgajām piezīmēm un tēvs saņem telefona zvanu – viņam vajag sagaidīt kādu lidostā.

RAFA VECĀKAIS Savs laiks darbam, savs atpūtai.

KLAUDIO Bez viņa *Grizzlies* zaudē spēli. Vēlāk komentētājs skaidroja, ka *Grizzlies* bija 52% vadība pār bumbu un *Clippers* – 48% . “Spēles izšķirošais moments bija Gasolas noraidījums,” stāstīja komentētājs. Turpinājums sekos.

Klusums.

HERMANS Ir labi. Pat ļoti labi. Ja tas, ko tu vēlies panākt ir, ka cilvēki smejas par taviem tēliem. Bet tas ir zems mērķis. Pirmais jautājums, kas jāuzdod katram rakstniekam pašam sev, ir: „Kam es rakstu?” Kam tu raksti? Ir ļoti viegli izvilkēt gaismā vissliktāko katrā, lai viduvējie ļaudis, jūtoties augstāki, par viņu varētu smieties. Ir ļoti viegli kādu pieķert un vērot to no muļķīgās puses. Grūtākais ir vērot to klātienē bez aizspriedumiem, bez tiesāšanas *a priori*. Atrast tēla dzīves jēgu, ievainojumus, viņa mazās cerības un izmisumu. Parādīt cilvēka sāpju skaistumu – tas ir patiesa mākslinieka sasniegums.

Pasniedz vēl vienu grāmatu. Klaudio dodas prom lasīt un rakstīt.

HUANA Nesaprotu, ko tu centies panākt.

HERMANS Iemācīt viņam.

HUANA Ko iemācīt?

HERMANS Literatūru. Un ar literatūras palīdzību arī citas lietas.

HUANA Literatūra neko neiemāca.

HERMANS Ak tad nē?

HUANA “Rakstvedis, Bārtlebija”. To kabatā nēsāja tas trakais, kurš nogalināja Džonu Lenonu. Un ko literatūra tam jukušajam iemācīja?

HERMANS Džona Lenona slepkava nēsāja līdzī “Uz kraujas rudzu laukā”.

- HUANA** Man vienalga. Galvenais, ka literatūra mums neko neiemāca. Tā nepadara mūs labākus.
- HERMANS** Tavas izstādes mūs izglīto labāk. Cilvēki no tavām izstādēm iznāk, daudz ieguvuši, ja tiem ir izdevies atrast izeju.
- HUANA** Arī manas izstādes ne. Māksla kopumā neko neiemāca.
Klaudio iesniedz Hermanam pāris lapas. Tās viņi izlasa kopā ar Huanu.
- RAFA** Bet kāpēc man jāmaina šeit zīme?
- KLAUDIO** Tāpēc, ka tu pārcēli uz otru pusi.
- RAFA** Un pirms tam?
- KLAUDIO** Pirms tam tā nebija saskaitīšana. Šeit x tika reizināts.
- RAFA** Ar cik?
- KLAUDIO** Ar trīs. Rafa ar pesimismu vēro uzdevumu. Pēkšņi istabā ietraucas vīrietis sportiskā apģērbā. Viņam ir grūti elpot.
- RAFA VECĀKAIS** Tev jābūt Karlosam.
- KLAUDIO** Klaudio.
- RAFA VECĀKAIS** Darbs komandā. Es tev piespēlēju, kad esi zem groza, tu man, kad neviens mani nesedz. Astoņos būs atkārtojums: *Grizzlies* pret *Clippers*. Pasūtīt picu, Rafa? Tu paliksi, lai to noskatītos.... Klaudio?
- KLAUDIO** Labi.
- RAFA VECĀKAIS** Bet visu pēc kārtas, vai ne? Savs laiks darbam, savs atpūtai. Ieiešu dušā.
- KLAUDIO** Un Rafa iet dušā, kamēr Rafa atkal dodas savā cīņā ar x. Abus sauc Rafa. Pēc stundas mēs visi trīs - Rafa, Rafa un es - sēžam uz dīvāna, ēdam picu "Četri gadalaiki" un skatāmies, kā abiem Rafām par prieku *Grizzlies* apspēlē *Clippers*. *Clippers* komandā spēlē korejietis, un tas ir iegansts, lai Rafa uzsāktu sarunu par Ķīnu.
- RAFA VECĀKAIS** Ir divi ķīniešu veidi...
- KLAUDIO** Pirms desmit gadiem Rafa pavadīja nedēļu Ķīnā darba darīšanās. Nekad tur nav atgriezies, bet runā par viņiem tā, it kā zinātu visus ķīniešu noslēpumus.
- RAFA VECĀKAIS** Sliktākais, ko vari pateikt kādam ķīnietim...
- KLAUDIO** Puslaika otrajā minūtē *Grizzlies* iemet trīspunktnieku, un abi Rafas jūk prātā. Ceturtajā minūtē Estere apsēžas kopā ar mums, lai noskatītos

spēli, bet neizrāda interesi. Sestajā minūtē viņa atver žurnāla “Māja un Dārzs” divsimt piecpadsmi lappusi, un viņas acu priekšā paslīd Viktorijas stila liela savrupmāja, Holandes tipa māja – dzirnavas, Katrīnas Zeta–Džounsas Maljorkas māja, tik dažādas mājas, kuru viņai nekad nebūs. Septītajā minūtē Estere paņem papīru un zīmuli un uzmet mājas remonta skici, viņai jau ir pilna mape ar šādām skicēm, katru dienu viņa pavada mājā, bet nav ar to apmierināta. Estere ir nolēmusi veikt remontu, kaut gan apzinās, cik grūti ir, kad mājās ir strādnieki. Desmitajā minūtē viņa grauž zīmuli un skatās tukšumā, koncentrējusies uz savas dzīves lielo jautājumu “Kā iegūt vēl vienu vannas istabu?” Divpadsmitajā minūtē Rafa vecākais piedāvā nopirkt plazmas televizoru. Piecpadsmitajā minūtē Pau Gasols tiek noraidīts par piecām personīgajām piezīmēm. Tas tik ļoti satriec Rafas, ka tie, kājās stāvēdami, aplaudē, kamēr basketbolists dodas uz soliņu. Un ir jau par ko – viņa statistika ir satriecoša – trīsdesmit punkti, septiņas rezultatīvas piespēles un četri bloki. Sešpadsmitajā minūtē zvana Rafas vecākā telefons. Viņa seja kļūst dusmīga, paskatās pulkstenī, izskatās, ka nemaz neatbildēs.

RAFA VECĀKAIS (*Telefonā.*) Jā... Tā jau man šķiet. Esi bijis pie ārsta? ... Huanito?... Un cikos viņš ierodas? ... (*Dod Esterei zīmi, lai pasniedz papīru un zīmuli, lai pierakstītu.*) BA0423, desmit piecpadsmi, otrais termināls... Man jāuztaisa plakāts ar viņa vārdu? Labi, papīra lapa... Huang Li, ar h... Bet viņš runās angļiski... Viesnīca *Convencion*... Tev tas šķiet spāņu tradicionālais ēdiens? Nomierinies, atpūties... Neko, neko, tā tik vēl trūka... (*Noliek telefonu. Esterei.*) Man ir jādodas uz lidostu, jāsaņemas biznesa partneris.

ESTERE Tik vēlu? Cik apgrūtinoši, ne?

RAFA VECĀKAIS Savs laiks darbam, savs atpūtai. Droši vien man vajadzēs arī viņu aizvest vakariņās. Nu varbūt arī ne, un tad jau pēc divām stundām atgriezīšos.

ESTERE Kāinietis?

RAFA VECĀKAIS Viņš brauc parakstīt līgumu, pagarināt. Vajadzēja sagaidīt Mariano, bet viņš ir saaukstējies.

- ESTERE** Cikos ielido?
- RAFA VECĀKAIS** Desmitos piecpadsmit.
- ESTERE** Tev vēl ir laiks.
- KLAUDIO** Viņš apsēžas, lai noskatītos spēles beigas, bet ir uztraucies un nevar to izbaudīt. Pēc brīža iet pārgērbties.
- RAFA** Nezinu, kā gērbties. Kā uz darbu vai ikdienā?
- VECĀKAIS**⁵⁸
- KLAUDIO** Viņš dodas meklēt ķīnieti. Kad Rafa iziet, *Clippers* sāk atgūties un pēdējā sekundē tiesneša neuzmanības kļūdas dēļ izvirzās vadībā.
- ESTERE** Bet kurš tad uzvarēja?
- KLAUDIO** Turpinājums sekos.
- HUANA** Viņš par tevi ņirgājas. Otrā versija ir vēl cietsirdīgāka. Tu viņam gribi kaut ko iemācīt, un viņš tev nolasa lekciju.
- HERMANS** (*Klaudio.*) Kas būs tālāk? Skatīsies, kā viņi kritizē trešā stāva kaimiņus? Jau zinām vidējā sabiedrības slāņa nebeidzamo nožēlojamību. Ir skaidrs, ka vidējais sabiedrības slānis ir neglīts, banāls, muļķīgs. Tāda arī bija krievu aristokrātija, bet Tolstojs to spēja pielāgot, lai uzrakstītu “Annu Kareņinu”. Un Dostojevskis, vai zini Dostojevskas noslēpumu? No rupjām personām radīt neaizmirstamas personības. Bet, ja tas, ko tu vēlies, ir kļūt par karikatūristu... Tas ir tas, ko gribi – būt karikatūrists?
- KLAUDIO** Jūs man likāt vērot tos klātienē. Jo tuvāk tiem esmu un skatos, jo sliktāki kļūst. Rakstu to, ko redzu.
- HERMANS** Ja tas ir viss, ko redzi, varbūt tad nederi rakstīšanai. (*Hermans iedod trīs grāmatas, vienu pēc otras.*) Čehovs. Dostojevskis! Servantess!!
- HUANA** Kā tev šķiet?
- Rāda viņam katalogu. Hermans nezina, ko teikt.*
- HERMANS** Nu, tas ir... interesanti.
- HUANA** Bet iedomājies sevi to cilvēku vietā. Kā domā, pirks?
- HERMANS** Tās visas ir ļoti ierastas lietas – virtuves pulkstenis, ventilators...
- HUANA** Tie ir vienkārši priekšmeti, bet veidoti ar domu, lai radītu kaut ko citu. Ieskaties pulkstenī – trīspadsmit cipari. Mākslinieks iejaucas mājās

⁵⁸ Oriģinālā rakstīts *Hermans*

vidē, uzmanības centrā liekot to, ko ikdienā vairs neuztveram. Viņš grib parādīt mūsu dzīves mehanizāciju un likt apšaubīt robežas starp iekšējo un ārējo, starp privāto un publisko.

Hermans skatās uz katalogu, nezinot, ko lai saka.

HUANA Un šis? Klausies.

Huana iedod austiņas. Hermans tās uzliek. Izbrīnīts noņem.

HERMANS Kas tas ir?

HUANA Pacietību, taču.

Huana uzliek austiņas Hermanam, līdz viņš tās noņem.

HUANA Mutiskā glezna. Tā ir mākslinieka balss, kas to apraksta. Skatītājs vai, precīzāk, klausītājs, iztēlojas šo gleznu. Skatītājs ir līdzradītājs: viņš izšļāc savu arhetipisko domāšanu uz tukšās sienas. Mākslinieks piedāvā austiņas piekārt pie sienas vai kādā tukšā rāmī. Lai pasmietos par kultūras industriju, kas ir apsēsta ar taustāmiem objektiem, viņš izvēlas poētiskas, mūžīgas iejaukšanās, kas attīrītas no materialitātes. Šīs gleznas ir reālas, precīzāk, bija, bet mākslinieks pēc tam, kad bija izveidojis aprakstus, tās iznīcināja. Trīspadsmit akvareļi.

Klusums.

HERMANS Es neko neredzēju. Kaut gan tu zini, ka mana angļu valoda nav ļoti laba. Tagad, lai spētu izbaudīt mākslu, vajag zināt valodas. Tam vīrietim ir divains akcents.

HUANA Viņš ir no Čīles. No Valparaiso.

HERMANS Godīgi sakot, es šaubos, ka to izdotos pārdot. Es to nepirktu. Labākajā gadījumā nopirktu disku kaut kur uz ielas, kur lētāk.

HUANA Tu neuztver mani nopietni. Man ir divdesmit dienas. Divdesmit dienas, un mani izliek uz ielas.

HERMANS Ja tev, lai izglābtu galeriju, vajadzēs izstādīt mani vitrīnā, es pieņemšu šo upuri. Bet nelūdz man beigt ņirgāties.

Huana dusmīga paņem katalogu, austiņas un citas lietas, ko bija gribējusi parādīt Hermanam, bet nu vairs to nedarīs. Hermans izvelk no mapes sacerējumu.

HERMANS Gribi to izlasīt?

Huana neatbild, bet pienāk tuvāk, lai to izdarītu.

- RAFA** (*Klaudio, lasot no saviem pierakstiem.*) “Tavam tēvam ir uzlikts sods par satiksmes noteikumu pārkāpšanu. Viņš uzskata, ka tas nav godīgi un netaisns par to maksāt. Kā ieteiktu rīkoties Sokrāts?”
- HERMANS** Kas, pie velna, tas ir?
- KLAUDIO** Filozofijas skolotājs ir apņēmis pilns mūs pārliecināt, ka filozofija ir noderīga. Viņš vienmēr iesāk, izdomājot kādu gadījumu, ko pats sauc “morālā dilemma” un pēc tam mums to izskaidro kāds filozofs – Platons, Hēgelis –, kuram pienākusi kārtā. Visi skolotāji grib mūs pārliecināt, ka viņu priekšmets ir svarīgs, izņemot matemātiku. Tur jau pirmajā dienā mūs brīdināja, ka matemātika nekam neder.
- HERMANS** Matemātika ir svarīga. Arī filozofija. Kaut gan ne filozofijai, ne matemātikai nav atbildes uz lielo jautājumu.
- KLAUDIO** Lielo jautājumu?
- HERMANS** Tolstojs vai Dostojevskis? Šis ir lielākais jautājums, kas ietver sevī visus pārējos.
- RAFA** (*Skatoties pierakstos.*) Sokrāts bija nevainīgs, bet viņam tika piespriests izdzert velnarutka indi. Kāds draugs viņam piedāvāja bēgt, bet uz to Sokrāts atbildēja: “Atēnas mani ir barojušas, mani ir aizsargājušas, mani ir izglītojušas. Es nevaru paklausīt Atēnām, kad man tas ir ērti, un nepaklausīt, kad ir slikti.” Un ar vienu malku viņš izdzēra visu velnarutka indi. Tu uztvēri?
- KLAUDIO** Mēs vienmēr sākam ar filozofiju. Ceturtdaļstunda filozofijai un divas stundas matemātikai. Man ir problēmas ar filozofiju, bet matemātikai ir problēmas ar Rafu.
- RAFA** Sakne kvadrātā no mīnus viens. Jo vairāk es par to domāju, jo bezjēdzīgāk tas šķiet.
- KLAUDIO** Tas nav reāls skaitlis. Tāpēc jau tos sauc par imagināriem skaitļiem: kvadrātsakne no mīnus pieci, kvadrātsakne no mīnus septiņi. Tie pastāv tikai galvā. Bet tur tos var saskaitīt, reizināt... uzzīmēt! Tur ar tiem var rīkoties, kaut gan viņi neeksistē.
- RAFA** Es nevaru iegaumēt formulas. Es iemācos, un tad tās izkrīt no prāta.
- KLAUDIO** Tev tās nav jāiegaumē, tās ir jāizprot. (*Iedod Rafam trīs uzdevumus.*) Iedodu viņam trīs uzdevumus – vienu vieglu, lai viņu uzmundrinātu,

otru ne tik vieglu un trešo grūtu, lai tas viņu nodarbinātu. Kamēr viņš cīnās ar imagināriem skaitļiem, es pastaigājos pa māju. Gaitenī ir piekārtas četras Paula Klē akvareļu reprodukcijas.

ESTERE Tu atbrauci vēlu? Nedzirdēju tevi.

RAFA VECĀKAIS Mēs aizplāpājāmies. Salīdzinot ar citiem ķīniešiem, tas Huangs, Huanito, kā mēs viņu saucam, ir diezgan atvērts. Riohas vīns viņam atraisīja mēli. Neesot ar mums apmierināts, viņam šķiet, ka mēs viņu necienām. Sākumā bija atturīgs, izskatījās neapmierināts, jo Mariano vietā viņu sagaidīju es. Nenoticēja par saaukstēšanos.

KLAUDIO Man vajadzēja atrast kādu vietu, no kuras visu kārtīgi dzirdēt. Ja būtu varējis pārvērsties par mušu uz sienas, to būtu izdarījis. Nevaru gan pārvērst sevi par mušu, bet varu iet uz gaiteni un aplūkot Klē akvareļus ar plaši atvērtām ausīm.

RAFA VECĀKAIS Radās ideja strādāt kopā. Viņš nav apmierināts ar procentiem, ko dodam. Grib piecpadsmi.

ESTERE Nesaprotu.

RAFA VECĀKAIS Visu dienu nevaru izlemēt. Kāpēc neizmēģināt kaut ko jaunu? Kļūt patstāvīgam.

ESTERE Bet uzņēmumā taču ir labi. Tevi augstu vērtē.

RAFA VECĀKAIS Jā, mani novērtē, bet jūtos, it kā būtu aizsniedzis griestus. Katra mana ideja ir jāiesniedz Mariano, un viņš pēc tam saņem visus nopelnus

ESTERE Vienmēr teici, ka esi komandas cilvēks.

RAFA VECĀKAIS Jā, komandas. Bet komandā ir tādi, kas bumbu piespēlē, un tādi, kas to met grozā. Pārāk ilgu laiku esmu ļāvis, lai piesvīst mans krekls, kamēr citi met iekšā. Runājot ar Huanito par visām iespējām, kas tur ir...

ESTERE Bet viņš tev tā teica? Tik skaidri?

RAFA VECĀKAIS Ķīnieši nekad nerunā skaidri. Bet, ja es viņam dodu piecpadsmi, viņš būs mans cilvēks Ķīnā. Uzticības cilvēks. Uzticība gan ir tikai vārds, ķīniešiem vispār nevar uzticēties, viņi ir tik divkosīgi, ka pat nevar ne ar vienu salīdzināt, gan jau atrastu veidu, kā izvilkēt divdesmit no manis, bet arī tā vēl rēķini sanāk. Šodien transports sastāda gandrīz desmit procentus. Cena ir darbā, un te sanāk izmest naudu. Huanito man

parādīja skatlogu, un viena no tām lellītēm, Bārbija: “Divi eiro”.
Rotaļlieta, ko šeit pārdod desmit reizes dārgāk.

ESTERE Bet pamest uzņēmumu... Tas tevi nebaida?

RAFA VECĀKAIS Līdz projekts nenostabilizēsies, turpināšu strādāt turpat, viņiem nevajadzētu to uzzināt. Es viņiem nekā nekaitēšu, strādādams citā sfērā, kas nepārklājas. Mēs Huanito aizsūtām e-pastu ar plāniem par darbu, sakām, ka vajag simts uz tādu un tādu datumu, un viņš vienmēr izpilda. Tik vienkārši, it kā piederētu fabrika bez strādniekiem. Vai vēl vieglāk – aizsūti viņiem kādu fotogrāfiju, un viņi nokopē. Ne jau pilnīgu kopiju, tas būtu pretlikumīgi, bet ar mazām izmaiņām.

ESTERE Bet tad vajadzīgs ieguldījums. Sākuma maksājums.

RAFA VECĀKAIS Ar to, ko esam iekrājuši, un nelielu kredītu...

ESTERE Un remonts?

RAFA VECĀKAIS Teici, ka mums nepietiek pat viesistabai.

ESTERE Končita man pastāstīja par rumāņiem, kuri strādā ļoti labi un lēti. Ar rēķinu vai bez tā.

RAFA VECĀKAIS Zinu jau, zinu, ka tu ļoti gribi remontu.

ESTERE Un tagad, kad nolēmām terasi pārbūvēt par istabu.

RAFA VECĀKAIS Es saprotu, saprotu, vienkārši ir tā, ka... Savā vecumā man ir vajadzīga motivācija. Es jūtos iztukšots. Atceros vēl tos ne tik senos laikus, kad man bija tāda enerģija – vēlēšanās kalnus gāzt. Jūtu, ka mums trūkst ambīciju. Skatos, ko dara mans priekšnieks, un domāju: “Kāpēc es tā nevaru?” Gribu pats sev būt priekšnieks. Tu man varētu palīdzēt. Izvēlēties produktus, nodibināt kontaktus... Vajag iet uz veikaliem, runāt ar tirgotājiem, saprast, kas ir vajadzīgs. Ar pārlicinošu tekstu: “Es piedāvāju to, kas jums ir skatlogā, tikai desmit reizes lētāk.”

ESTERE Tu man piedāvā strādāt tavā pakļautībā?

RAFA VECĀKAIS Es piedāvāju strādāt kopā.

ESTERE Tu taču zini, ka gribu pabeigt licenciātu – nokārtot tos trīs kursus un strādāt tagad, kad bērni ir jau lieli.

RAFA VECĀKAIS Tas būtu mūsu. Mūsu. Ja viss izdodas labi, un nemaz nevar neizdoties, tev būtu kas daudz vairāk kā remonts. Tev būtu jauna māja.

Klusums.

ESTERE Atvērt olīvas?

RAFA VECĀKAIS Labi.

KLAUDIO Viņa iznāk no viesistabas. Ierauga mani, skatoties uz Paula Klē akvareļiem. Visi nosaukumi beidzas ar “ung”. “Zerstörung”, “Unterbrechung”, “Hoffnung”, “Rettung”. Atgriežas viesistabā ar olīvu šķīvi un divām martini glāzēm.

ESTERE Tev nav neomulīgi, ka tas zēns visus vakarus pavada šeit?

RAFA VECĀKAIS Izskatās diezgan nosvērts. Pie tam kautrīgs.

ESTERE Tevi viņš neuztrauc ar savu pazudušo skatienu?

HUANA Viņš to visu dzird vai iedomājas? Viņi runā par Klaudio viņa paša klātbūtnē.

HERMANS Nav jau viņš turpat, bet gan gaitenī, skatās uz gleznām.

HUANA Un visu dzird no turienes?

HERMANS Gan jau, ka dzird atsevišķus teikumus. Un pēc tam strādā pie sejām, žestiem, attieksmes.

ESTERE Nākamajā nedēļā Rafam ir kontroldarbs. Ja nenokārtos, vajadzēs pieņemt privātskolotāju.

RAFA VECĀKAIS Un Klaudio?

ESTERE Īstu skolotāju. Ne tādu, kurš zina tikpat maz, cik Rafa, un man liekas, ka viņi vairāk viens otram sajauc galvu, nevis kaut ko noskaidro.

RAFA VECĀKAIS Bet tas puisis šķiet pilnīgi pazudis. Var taču redzēt, ka viņam tas ir svarīgi. Nedomāju, ka viņam būtu daudz draugu.

ESTERE Mēs nevaram upurēt Rafu, lai palīdzētu svešiniekam.

RAFA VECĀKAIS Nē, to nē. Klausies, es domāju par nosaukumu. Tam jābūt vienādi izrunājamam visur, un vajag, lai to var viegli atcerēties. Tā kā “Adidas”. Vai kāds angļu nosaukums. Un logo vajag uzreiz izteikt preces būtību. Padomā par “Nike” zīmi. Klau, tik labas olīvas.

HUANA Tas jau man sāk atgādināt manu brālēnu no Alikantes, ko satiec kāzās, un viņš izstāsta visas ģimenes baumas. Par ko tas ir? Kā iepazīt kādu ģimeni no iekšienes? Lēta antropoloģija vai vienkārša baumošana? Daudziem tas patīk – pacelt mājas priekškaru un redzēt, kas ir aiz tā, televīzijā ir pilns ar tādiem. (*Atvirzoties no lasāmā.*) Sāk garlaikot.

- HERMANS** (*Klaudio.*) Pārsteiguma moments izzūd. Redzēt mājā kādu svešinieku, dalīt skatienu ar viņu - tas vairs nav pietiekami. Tu sāc kļūt līdzīgs tādām apnicīgām brālēnām, kurš atstāta visas ģimenes baumas. Ja es iejūtos kāda ādā, kurš lasītu šo kā grāmatu...
- KLAUDIO** Vai to kāds lasa? Man vienalga, ka jūs to kādam dodat. Varat rādīt to, kam gribat.
- HERMANS** Es to nevienam nerādīšu, tāpēc ka tas ir ļoti slikts darbs. Nelikšu nevienam zaudēt laiku ar šo.
- KLAUDIO** Tad tiešām labāk nerādiet to nevienam, ja ir tik slikts.
- HERMANS** Nevienam es to nerādīšu, bet, ja kāds to lasītu kā romānu... pietrūkst... Trūkst neskaidrību. Konflikta.
- ESTERE** Tavs draugs jau aizgāja?
- RAFA** Viņš kavēja autobusu.
- ESTERE** Nāc, paņem olīvu.
- RAFA VECĀKAIS** Mēs ar tavu māti novērtējam, ko tu dari tā zēna dēļ. Kad ir iespēja palīdzēt, nevajag laist izdevību garām.
- RAFA** Viņš man arī palīdz.
- RAFA VECĀKAIS** Tā ir apmaiņa. Viņš tev palīdz ar matemātiku, un tu viņam – ar filozofiju.
- ESTERE** Pazīsti viņa ģimeni?
- RAFA** Neko daudz par viņu nezinu. Maz runā. Arī skolā ne, tur vispār ne ar vienu.
- RAFA VECĀKAIS** Tas gan nav labi. Tev jāsaka saviem draugiem, lai runā ar viņu.
- RAFA** Viņš jau ir tas, kurš nerunā.
- KLAUDIO** Konflikta?
- HERMANS** Tēls kaut ko vēlas un izplāno dažādus veidus, lai to sasniegtu. Bet tad parādās grūtības. Viņa ceļā uzrodas konkurenti, ienaidnieki. Antagonisti. Uliss vēlas atgriezties mājās, bet ciklops grib viņu nogalināt, nimfa iemīlas Ulisā un sagūsta, sirēnas ar dziesmu viņu nohipnotizē. Dažreiz konflikts ir nevis ar citiem, bet pašam ar sevi. Es nerunāju par tādām izvēlēm kā “viesistabas remonts” vai “business Ķīnā”. Es domāju par cīņām paša tēla sirdī. Ahilejs: “Dodos uz Troju, kā man lūdz kara kaislība, vai palieku ar mīļoto Deidamiju?” Lasītājs

jautā, vai varonis tiks pāri visām grūtībām un sasniegs mērķi? Tas ir zelta jautājums, jautājums, kuru vajag iesēt katra lasītāja sirdī – kas notiks? Lasītājam nedrīkst ļaut atslābināties, vajag uzturēt spriedzi. Lasītājs ir kā Šaherezādes sultāns – ja tu mani garlaikosi, es tev nocirtīšu galvu. Ir tādi, kas neuzskata konfliktus vai neskaidrības par svarīgām. Bet man vajag, lai kaut kas notiek. Man un visai pasaule, izņemot četriem noklīdušiem snobiem. Cilvēkiem vajag, lai tiem kaut ko stāsta.

Klusums.

KLAUDIO Paldies, mācītāj.

HERMANS Nesauc mani par mācītāju. Un vēl viena lieta – tev vajag iesaistīties stundās. Kad es prasu brīvprātīgos vai kad jautāju. Atvērt muti kādreiz. Ja to nedarīsi, es nevarēšu tev ielikt sekmīgu.

Klaudio pieceļas, lai aizietu. Atgriežas.

KLAUDIO Trešdien mums ir kontroldarbs matemātikā. Rafa nenokārtos. Un, ja nenokārtos, viņam meklēs privātskolotāju un mani izmetīs no turienes. Kaut kā vajag uzzināt, kāds būs kontroldarbs.

HERMANS Tu man prasi, lai es nozogu matemātikas kontroldarbu?

KLAUDIO Es neredzu citu izeju. Viņam neiet galvā imaginārie skaitļi.

Klusums.

HERMANS Tev tur vairs nav jābūt, lai rakstītu. Iztēlojies.

KLAUDIO Esmu mēģinājis, bet man neizdodas. Man vajag viņus redzēt. Skolotāju istaba, matemātikas nodaļa, kopētāji, jūs zināsi. Ja nevēlaties, lai mani izmet no mājas.

RAFA VECĀKAIS Astoņi! Redzi, ja uzliec sev mērķi, tad to vari sasniegt!

Rafa un Rafa vecākais sasiņ plaukostas tā, kā to dara basketbolisti, priecājoties par iemestu grozu.

RAFA VECĀKAIS Astoņi! Un tev, Klaudio?

KLAUDIO Seši, komats, pieci.

RAFA VECĀKAIS Arī nav slikti, seši, komats, pieci. Astoņi! To vajadzēs nosvinēt! Tava māte to zina? Estere! Astoņi matemātikas kontroldarbā!

Rafa un Rafa vecākais sasiņ plaukostas.

- KLAUDIO** Arī mans seši, komats, pieci viņiem nešķiet slikts, tie sāk mani uztvert kā vienu no komandas. Viņi piedāvā kopā uzspēlēt basketbolu.
- RAFA** Mēs tiekamies sestdienās no sešiem līdz astoņiem.
- RAFA VECĀKAIS** Nu, uz priekšu! Mēs spēlējam vienkārši.
- KLAUDIO** Atbildu, ka man ir citi plāni. Kamēr dodos prom no mājas, mēģinu iztēloties sevi ar tēvu, driblējot bumbu un metot to grozā, no kura nokarājas tīkliņš. Nē, es nevaru iztēloties sevi ar savu tēvu, driblējot bumbu un metot to grozā, no kura nokarājas tīkliņš. Tomēr tas ir tas, ko viņi dara – Rafa un Rafa vecākais – katru sestdienas vakaru, un viņi priecājas, kad bumba iekrīt grozā, un skumst, kad netrāpa. “Un viņa, ko viņa dara tajā laikā?” sev jautāju. Sestdien pussešos esmu parkā uz soliņa, no kura viņus vēroju šajā vasarā. Bez piecpadsmiņš sešos redzu, kā iziet atlēti. Sešos piezvanu pie durvīm, un, bez šaubām, atskan drausmīgi banāls zvans. Durvis atveras, un tur viņa ir – visgarlaicīgākā sieviete pasaulē.
- ESTERE** Beigās tomēr izlēmi? Nu viņi tikko izgāja. Bet es piezvanīšu, un viņi atgriezīsies pēc tevis.
- KLAUDIO** Nē, nē, es tikai vakar te aizmirsu grāmatu. Matemātikas.
- ESTERE** Neesmu to redzējusi. Nāc iekšā, varbūt atradīsi.
- KLAUDIO** Viņa pavada mani līdz Rafas istabai. Grāmatu nevar atrast.
- ESTERE** Pirmdien pajautāšu Elianai, varbūt viņa ir redzējusi.
- KLAUDIO** Manai mātei bija līdzīgi, saku, rādīdams uz viņas auskariem. Viņa aizlaidās, kad man bija deviņi. Nevarēja paciest tēvu. Pieņemu, ka arī mani nevarēja izturēt. Šie vārdi viņu satriec. Tas vienmēr nostrādā, izmetu par savu māti un iegūstu cilvēku simpātijas. Tas izveido saiti. Kāds grib kompensēt. Vēl kāds vēlas būt mana māte.
- ESTERE** Gribi *Coca-Colu*?
- KLAUDIO** Dzeru viesistabā. Viņa paņem martini. Runājam par Rafu, par matemātiku, par to, cik grūti tur iet. Viņa studēja tiesības.
- ESTERE** Pametu, lai rūpētos par bērniem. Bet tagad, kad jau lieli, varētu nokārtot tos trīs kursus, kuru man trūkst.

KLAUDIO Astonos es sev saku: “Šodien pietiks. Turpināsim nākamajā sestdienā.”
Gaitenī apstājos, lai paskatītos uz Klē akvareļiem: “Zerstörung”,
“Unterbrechung”, “Hoffnung”, “Rettung”.

ESTERE Skaisti, vai ne?

KLAUDIO Viņi nezina vācu valodu. Viņi nezina, kas ir mājā. Tie tika nopirkti šai sienai. Kad mainīs sienas krāsu, nomainīs arī gleznas. Šie eņģeļi ir briesmīgi.

ESTERE Nekad par to nebiju domājusi. Tev šķiet, ka tie ir eņģeļi?

KLAUDIO Atgādina bērna zīmētus eņģeļus, kuru spārni izskatās pēc dzīvnieku nagiem, viņi nelido, tos nes vējš. “Zerstörung” vēlas teikt: ”Iznīcība”. “Unterbrechung” – “Interpretācija.” “Hoffnung” – “Cerība.” “Rettung” – “Glābšana”. Izeju no mājas astonos desmit. Palieku parkā līdz pusdeviņiem, kad Rafas ieiet mājās. Izskatās apmierināti, it kā būtu uzvarējuši spēli. Turpinājums sekos.

HUANA Šis nevar beigties labi. Būs slikti.

HERMANS (*Klaudio.*) Ko, pie velna, tu dari?

KLAUDIO Jūs teicāt, ka kaut kam vajag notikt. Kāds tēls kaut ko vēlas un rodas grūtības. Konflikti. Lai lasītājs uzdotu zelta jautājumu: „Kas notiks?”

HERMANS Kad tu domā apstāties? Kas ir nākamais? Satikties ar viņu kādā ceļa viesnīcā?

KLAUDIO Nē. Tam jābūt mājā. Visam ir jānotiek mājā.

HUANA Tev ir jānobremzē tas zēns, pirms viņš kaut kur ietiecas. Pieņemsim, vienalga, piemēram, spēle beidzas ātrāk, viņi atgriežas mājā un atrod abus uz dīvāna, māti un draugu.

HERMANS Šeit nekas nav teikts par dīvānu. To tu esi izdomājusi.

HUANA Labi, viesistabā, viņš ar *Coca-Colu* un viņa ar martini. Rafa viņu nogalinās.

HERMANS Tēvs vai dēls?

HUANA Abi. Nogalinās.

HERMANS Izskatās, ka tu to uztver pārāk nopietni. Bet šķiet, ka puse ir izdomāta. Stāsta pasakas.

HUANA Pasakas?

- HERMANS** Tas ir kā sliktu filmu plaģiātisms: “Dumpis bez iemesla”, “Absolvents”...
- HUANA** Ja viņš to visu izdomā, tas sanāk diezgan labi. Izklausās ļoti ticami.
- HERMANS** Viņam ir stāstītāja gars. Nekad man nav bijis tāds skolēns kā šis. Negribu, lai viņš pats tam notic, bet šis puisis, pareizi ievirzīts... Daudzas reizes, kad runāju, jūtu, ka tikai viņš manī klausās. Man ir sajūta, ka tikai viņš mani saprot.
- HUANA** Tikai viņš?
- HERMANS** No skolēniem.
- HUANA** Rafa arī ir tavs skolnieks. Nedomā, ka arī pret viņu tev ir jābūt kādai atbildībai?
- HERMANS** Protams.
- HUANA** Tev šķiet ļoti satraucoši domāt, ka esi atklājis Franci Kafku, vai ne? Ka māci Kafku. Nezinu, vai viņš tas ir. Vienīgais, ko zinu, ka tas nebeigsies labi. Šis ir viens no tiem gadījumiem, kad zaudētāji būs visi.
- HERMANS** (*Kludio.*) Man šķiet, ka tu nesaproti, kur esi iekūlies! Kas, pie velna, tas ir? Satīra par vidējo slāni? Sentimentāla rokasgrāmata? “Bildungsroman”?
- KLAUDIO** Kas?
- HERMANS** Nesaproti vācu valodu? Viss par to “Zerstörung”, “Rettung”...
- KLAUDIO** Es pajautāju tēvam. Viņš jaunībā dzīvoja Berlīnē. Viņš arī izskaidroja, kas bija Pauls Klē.
- HERMANS** Pieņemu, ka tavs tēvs varētu paskaidrot, ka “Bildungsroman” ir romāns, kas apraksta jaunekļa sentimentālo izaugsmi. Iepriekš domāju, ka tavs darbs ir par to pašu, par to, kā zēns kļūst nobriedis. Bet tagad vairs neesmu pārliecināts par to, ko tu dari. Tu pats vispār zini, ko dari?
- KLAUDIO** Daru to, ko jūs man likāt, mācītāj.
- HERMANS** Es neesmu teicis, lai tu sit kanti sievietei, kas varētu būt tava māte. Un nesauc mani par mācītāju. (*Klusums.*) Seši, komats, pieci matemātikā! Tavs tēvs varētu lepoties. Citos priekšmetos izskatās, ka ir sliktāk, vēsturē jau vairākas dienas no tevis nav ne miņas, tas pats angļu valodā. Kāpēc tu neej uz angļu valodas stundām?
- KLAUDIO** Es neredzu jēgu.

HERMANS Un vēstures stundas?

KLAUDIO Vēl jo mazāk.

HERMANS Ja neesi klasē, kur esi?

KLAUDIO Bibliotēkā rakstu.

HERMANS Tavs tēvs to zina?

KLAUDIO Tēvs visu zina.

HERMANS Un ko viņš par to visu saka?

KLAUDIO Tēvs neko nesaka.

HERMANS Es gribētu iepazīties ar viņu. Negribi pateikt, lai atnāk mani satikt?

KLAUDIO Tēvs nav šī stāsta personāžs. Viņš neiziet.

Iesniedz Hermanam vairākas lapas, bet viņš – grāmatu, kuru Klaudio jāizlasa. Hermans un Huana lasa iesniegt.

HUANA Viņam ir tāds tonis kā... Absurda teātrī? Tēvs cenšas noregulēt programmas plazmas televizorā, kamēr dēls lasa instrukcijas... Tā kā atrada tikai franciski, tā arī lasa, kaut gan neko nesaprot... Klaudio cenšas pateikt, ka viņu dzīves ir absurdas? Tā ir normāla ģimene.

HERMANS Vai vispār ir tāda "normāla" ģimene? Nav nekā anormāla, pat briesmīga jau pašā ģimenes jēdzienā?

HUANA Kā vispār var tā izturēties pret to nabaga zēnu?

HERMANS Labi, viņam māca matemātiku, ir dabūjis astoņi. Sliktāk jau izturas pret Esteri. Stundu pavada pie telefona ar draudzeni Končitu, runājot par kvadrātmetra cenu. Vienīgā tēma: "Kvadrātmetra cena." Kaut mazliet garīguma, Dieva dēļ!

Izvelk grāmatu no plaukta.

HUANA "Burvju kalns"? Neesi aizgājis par tālu? Viņam ir tikai septiņpadsmit gadi.

HERMANS Es to izlasīju, kad man bija četrpadsmit.

HUANA (*Izšķirstot mapi, kurā salikts viss Klaudio uzrakstītais.*) Viņa rokraksts mainās. Tas ir mazāk bērnišķīgs. Viņš raksta ļoti daudz.

HERMANS Pēc maniem aprēķiniem normālā formātā būs kādas piecdesmit lappuses.

HUANA Ka tikai tev neienāk galvā to publicēt. Iesniegt kādā konkursā vai kaut kā tā. Jūs nedrīkstat to darīt.

HERMANS Tas ir labāks par gandrīz visu, ko šodien publicē. (*Klaudio ar pēdējiem iesniegtajiem papīriem rokās.*) Veikli dialogi, situācijas ar dzirkstelīti... Nekas tāds, ko nevarētu atrast tūkstošos televīzijas seriālu. Pēc tā tu tiecies – rakstīt televīzijai? To esi uzrakstījis ar slinkumu, to var just. Sarkanie aplī ir klišejas. Tev vajadzētu iedot prēmiju – divpadsmit klišejas trīs lapās. “Veltas cerības iedegās viņas sirdī.” Miljons rakstnieku jau pirms tevis ir uzrakstījuši šo teikumu. Vārds “nožēlojams” parādās trīs reizes. Nožēlojami ir, ka tev ir tik mazs vārdu krājums. Un tā degsme izstāstīt visu. Uzticies lasītājam, viņš to pabeigs. Nevajadzētu tik daudz aprakstīt personāžu garastāvokli, raksti tā, lai mēs to saprotam pēc viņu darbībām. Mani turpina uztraukt Rafa, tas puisis. Katram personāžam jābūt neaizstājamam. Rafa pastāv tikai kā Klaudio atbalsts. Bet ne tikai viņš, arī Estere un Rafa vecākais ir stāstītāja balss aprakti. Tu neesi tik interesants, kā tev pašam šķiet. Attālinies, lai var saskatīt personāžus. Epizodei vajadzēja sāties, kad tēvs ienāk ar kasti “Made in China”, un beigties ar to, ko saka Klaudio Esterei, kad viņi paliek divatā: “Tajā dienā, kad māte aizgāja, tēvs izmeta televizoru pa logu.” Tas ir labas epizodes noslēpums – iesākt darbību lēnām, pazemīgi un tad pēkšņi iesist lasītājam. Tas otrs teikums ir labs, iespējams, labākais, ko esi jebkad uzrakstījis, bet neder, tas neatbilst šim romānam. Savukārt pēdējā atkāpe ir ūdens liešana. Gribi līdzināties Po, bet šie teksti nav neviena Po komata vērti.

Pārvelk strīpu pāri atkāpei un atdod Klaudio sasvītrotas lapas.

KLAUDIO Ja jūs zināt, kā to darīt, kāpēc nerakstāt pats?

HERMANS Es mēģināju. Pirms vairākiem gadiem. Līdz sapratu, ka nebiju pietiekami labs. Tu arī neesi, tu arī neesi pietiekami labs, bet tu varētu būt. Tev ir dāvana. Ja tu to cienīsi, kādu dienu būsi rakstnieks.

Klusums.

HERMANS Ir kaut kas, par ko vēl neesam runājuši. Līdz šim esam izvairījušies par to runāt, bet nu vairs nevaram to atlikt. Nosaukums uzliek pienākumu. Tas noslēdz līgumu ar lasītāju. Nosaukums norāda, ko vajadzēs vērtēt, uz ko koncentrēties: “Karš un miers”, “Brāļi Karamazovi”... Kā būtu “Zēns pēdējā rindā”?

Klusums.

KLAUDIO Es biju domājis “Imaginārie skaitļi”.

Klusums.

HERMANS Nosaukums nav īstā vieta, kur radīt literatūru, literatūru, kas nav mācēta ielikt darbā. “Noziegums un sods”, “Tēvocis Vaņa”...

KLAUDIO Man patīk “Imaginārie skaitļi”.

HERMANS Šodien beigsim. Tu izskaties noguris. Šorīt stundā tu gulēji. Bija tik garlaicīgi?

KLAUDIO Naktī es rakstīju.

Iedod Hermanam vairākas lapas. Hermans viņam iedod “Buryju kalnu”.

KLAUDIO Nezinu, varbūt mums vajadzētu tikties citur. Daži jau sāk sačukstēties: “Kāpēc šitais paliek katru dienu pēc stundām?” Cilvēkiem ir laba iztēle. *Aiziet. Hermans lasa.*

KLAUDIO Viņi turpina būt tik apmierināti ar astotnieku, ka uzaicina mani uz vakariņām. Pirmais ēdiens ir tēva specialitāte – zupa, kuru iemācījās gatavot Ķīnā.

RAFA VECĀKAIS To gatavo visi. Restorānā mūra pakājē mums pasniedza fileju, ļoti garšīgu, bet nevarēja saprast, vai tā bija gaļa vai zivs. Zināt, kas tas bija? Pīles plezmas membrāna!

RAFA Mūsu klasē ir divas ķīnietes.

KLAUDIO Kafkam ir stāsts ar nosaukumu “Ķīnas mūra celtniecība”. Man to aizdeva Hermans, literatūras skolotājs.

RAFA VECĀKAIS Rafa saka, ka viņš ir mazliet dīvains, ne? Viņā var redzēt rūgtumu.

KLAUDIO Eliana ienāk ar otro ēdienu. Estere uz viņu neapmierināti paskatās. Eliana klusumā savāc netīros traukus.

RAFA VECĀKAIS Kaut kas noticis?

ESTERE Viņa zina, kas noticis.

RAFA VECĀKAIS ?

ESTERE Tas zamšādas pusmētelis, es to ar citām mantām sametu somā, lai atdotu draudzei. Nu un svētdien esmu kopā ar Končitu centrā, un mēs viņu satiekam, un redzu, ka Elianai...

Ienāk Huana. Hermans paceļ skatienu no lapām.

- HUANA** Domāju, ka meklēsi mani, lai kopā paēstu.
- HERMANA** Laiks paskrēja vēja spārniem. Mēs pārrunājām personu vārdus. Man neko neizsaka šie vārdi: Estere, Rafa... Ja neņem vērā neskaidrības ar tēvu un dēlu. Bet tu jau zini, kā ir, kad kaut ko ieņem galvā: “Tas ir tā, kā viņus sauc”. Un tad neviens to nevar dabūt ārā... Kaut kas noticis?
- HUANA** Šorīt atradu plakātu “Izīrē”. Piezvanu viņām, lai atgādinātu, ka man taču iedeva mēnesi. Un, jā, Rosario vai Euhenija, nekad nesaprotu, ar kuru es runāju, apstiprina, ka man ir līgums līdz trīsdesmitajam. Bet lieta ir tā, ka viņas jau uzlika izkārtņi.
- HERMANS** Viņas izdara spiedienu. Tu dari savu darbu. Viņām ir noruna ar tevi.
- HUANA** Varbūt problēma nav saturā. Es vairākkārt teicu Bruno, ka jāizliek kaut kas mirdzošs. Un nomainīt nosaukumu. “Mīnotaura labirints” – cilvēki nesaprot ne to, vai tā ir mākslas galerija, ne to, kas esmu es. Viņi iet garām, nepievēršot uzmanību. Ko tu par to domā?
- Izvelk kaut ko no kastes.*
- HERMANS** Izskatās pēc somas.
- HUANA** Tā ir soma. Afrikāņu amatniecība. Viņiem ir arī mugursomas, portfeli, naudas maki.
- HERMANS** Skaisti.
- HUANA** Pff.
- HERMANS** Kāpēc: “Pff”? Tas tiešām ir skaisti.
- HUANA** Negribu pārvērsties par tirgus tanti.
- HERMANS** Kas tad ir tik slikts būt par tirgus pārdevēju? Viņas zina, ko pārdod: trīssimt gramu lēcu, divi metri vilnas, mugursoma no ādas... Pārdod to, ko pazīst.
- HUANA** Pff.
- Atstāj somu un apsēžas lasīt kopā ar Hermanu.*
- ESTERE** Nu svētdien esmu centrā ar Končitu un satiekam Elianu, un redzu, ka viņai ir tas pusmētelis. Končita uzreiz to pamanīja: “Vai tad tas nav tavs pusmētelis?”
- RARA VECĀKAIS** Bet tā taču ir viņas brīvdiena.
- ESTERE** Tu mani vispār dzirdi, Rafa? Viņa bija uzvilkusī manu pusmēteli.
- RAFA VECĀKAIS** Domāja, ka tu to vairāk negribi. Ja jau taisījies atdod draudzei...

ESTERE Ak jel, Rafa!

RAFA VECĀKAIS Nesaprotu, kāpēc tu tam pievērs tik lielu uzmanību. Domāji, ka tas ir pazudis.

ESTERE Tā ir detaļa, Rafa.

RAFA VECĀKAIS Parunā ar viņu. Saki, ka tevi tas uztrauc.

ESTERE Es gribētu, lai tu to pasaki.

RAFA VECĀKAIS Labi, pateikšu. Pēc vakariņām parunāšu.

KLAUDIO Bet nu vairs vakariņas netiek izbaudītas, viņš ir nemierīgs, pieceļas un iet uz virtuvi, lai runātu ar Elianu. Kad atgriežas, gaļa ir atsalusi. Deviņos ieslēdz televizoru, lai noskatītos ziņas.

ESTERE Iepriekšējais rādīja labāk.

KLAUDIO Pirmais sižets ir par franču puisiem, kas dedzina mašīnu.

RAFA VECĀKAIS Šiem puisiem nav, kur tiekties. Viņiem ir aizvērtas visas durvis. Tas ir veids, kādā šie puisi izrāda savu niknumu pret sistēmu, kas viņus izslēdz.

KLAUDIO Rafa ir “Starptautiskās amnestijas” biedrs. Estere ir “Ārstos bez robežām” un programmā, kas cīnās pret eksperimentiem ar dzīvniekiem, kurā viņu ievilka Končita. Pēc sporta ziņām Rafa vecākais iziet uz terases, lai izsmēķētu cigareti. Es izeju ar viņu. Nekad neesmu redzējis parku no šīs puses. Šajā vasarā daudzus vakarus redzēju, kā viņi te iziet. Tur viņi pavakariņoja, un pēc tam Estere ar vīru palika kādu brīdi pļāpājot. No terases redz visu parku. Laternu gaismā atpazīstu dzērāju, kurš dzirdina pīles, klibo nabagu, narkomānus, melnos. Rafa vecākais skrien piecus kilometrus katru vakaru šajā parkā, bet tagad viņa skatiens ir kaut kur daudz tālāk. Viņa skatiens sniedzas līdz Ķīnai.

RAFA VECĀKAIS Cilvēkiem ir bail no Ķīnas. Bet tā ir mūsu lielā iespēja. Ķīna...

KLAUDIO Ar blīkšķi aizcērtas durvis. Pēc brīža uz terases iznāk Estere.

ESTERE Bet tu redzēji... Eliana. Viņa aizgāja. Ar čemodānu.

RAFA VECĀKAIS Aizgāja?

ESTERE Neatvadoties.

RAFA VECĀKAIS Tas nevar būt par to, ko teicu par tavu pusmēteli. Nebija nekā tāda, kas viņu varētu aizvainot.

- ESTERE** Viņa to atstāja virtuvē. Vismaz no Rafas varēja atvadīties.
- KLAUDIO** No terases skatos uz Elianu, kas dodas lejup pa ielu ar savu čemodānu.
Turpinājums sekos.
Klusums.
- HERMANS** Tas viss par to pusmēteli, kā tas sekmē galveno darbību? Ja mēs izņemam šo ainu, ko tas maina? Mērķis ar to tiek pietuvināts vai attālināts, Klaudio? Un Rafa visu vakaru pārvērties par akmeni. Tev ir nopietna problēma ar šo personāžu.
Nosvītro lapas un atdod tās Klaudio. Klaudio pagriežas pret Rafu. Izņem tukšas lapas un pildspalvu un sāk rakstīt. Rafa un Klaudio apsēžas pie galda, kur mācīsies.
- RAFA** Viņš mani vienkārši izģērba. Nekad nebiju juties tik pazemots.
- KLAUDIO** Koncentrējies uz šo un aizmirsti par to sūda brāli. Septiņi x kvadrātā plus sešpadsmit y kvadrātā vienāds ar simt divpadsmit. Bez zīmēšanas tev ir jāredz, ka tā ir elipse. Tu to redzi?
- RAFA** Jā, man šķiet, ka, jā.
- KLAUDIO** Kā tev šķiet, ka, jā? Tā ir elipse šīs zīmes dēļ. Ja mēs mainītu zīmi, kas tā būtu?
Klusums.
- KLAUDIO** Tā būtu hiperbola. Bet šī ir elipse tās zīmes dēļ. Izrēķināsim fokusus. Kas ir pirmais, kas jādara?
- RAFA** Viņš mani vienkārši izģērba visas klases priekšā.
- KLAUDIO** Tu pārāk stipri ņēmi pie sirds.
- RAFA** Viņam nevajadzēja tā darīt. Un vēl jo mazāk viņam vajadzēja uzstāt, kad visi sāka smieties. Kad dzirdēja pirmos smieklus, viņam vajadzēja apstāties, bet tā vietā viņš, smieklu atbalsfīts, turpināja.
- HUANA** Pateici Rafam kaut ko nepatīkamu? Dažreiz tu esi diezgan ass.
- HERMANS** Es tikai izlaboju viņa sintaktiskās un konceptuālās kļūdas.
- RAFA** Gribētu, lai viņš jūtas tāpat, kā es jutos. Es viņam tā sadotu pa pakaļu!
Es viņam sadotu pa pakaļu un sadedzinātu viņa mašīnu.
- KLAUDIO** Viņam nav mašīnas.
- RAFA** Es viņam sadotu pa pakaļu.

- KLAUDIO** Tu varētu izdarīt kaut ko labāku. Piemēram, iesniegt “Lāpā” rakstu, kurā paskaidro to, kas notika, no tava skatu punkta.
- HERMANS** Tu viņam ieteici uzrakstīt rakstu pret mani?
- HUANA** Tu vadi to žurnālu. To publicēs?
- HERMANS** Atkarībā no tā, kā tas ir uzrakstīts.
- HUANA** Bet raksts pret skolotāju...
- HERMANS** Katram ir tiesības rakstīt “Lāpā”.
- HUANA** Bet nevar taču rakstīt jebko. Pieņemu, ka nevar rakstīt kaut ko rasistisku vai šovinistisku vai stāstīt, kā kāds ar kādu ir pārgulējis. Tā nav īstā vieta, kur apspriest skolotāja metodes.
- HERMANS** Es neapdraudēšu “Lāpas” prestižu. Ar tās sadaļu par skolas aktivitātēm, gada noslēguma ceļojumu fotogrāfijām, pateicībām pensionētajiem skolotājiem. Ar savu joku un izklaides sadaļu. Ar galveno atvērumu, kurā ir salkani dzejoļi un muļķīgi stāsti. Nē, neviens nedrīkst teikt, ka “Lāpā” ir cenzūra.
- HUANA** Kāpēc neparunā ar Rafu? Lai neņem pierē! Rafas dēļ, lai viņš nononāk nepatīkamā situācijā.
- HERMANS** Es jau oficiāli nemaz nezinu, ka viņš kaut ko rakstīs. Ir pieņemts, ka es neko nezinu par to, ko tur rakstīs.
- KLAUDIO** Zini, kā to varētu nosaukt? “Tukšā tāfele”.
- RAFA** “Tukšā tāfele”. Riktīgi labs.
- KLAUDIO** Bet tagad pievērsīsimies šim. Nu tā, tu izrēķināsi šo elipšu fokusus. (*Uzraksta trīs vienādojumus, Rafa mēģina izrēķināt fokusus.*) Es dodos pastaigāties. Viesistabas grāmatplauktā ir tiešām labas grāmatas, sakārtotas pēc izmēra. Viens plaukts ir pilns ar fotoalbumiem, kuri ir atzīmēti “2004”, “2003”... Atveru albumu “1989” – gads, kurā piedzima Rafa. Pirmajā fotogrāfijā ir māsiņa, kas atbalsta mazuli. Atgriezos Rafas istabā, lai uzzinātu, kā viņam iet. Iedodu mājienu, kā tikt galā ar otro elipsi un turpinu savu pastaigu. Ieeju Rafas vecākā kabinetā. Dators. Nē, to es neslēgšu. Galdam ir trīs atvilktnes. Pirmajā ir flomāsteri, skavotājs un līmes pistole. Otrajā mapes: “Bianhan spēļu projekts”, “Hunhin bižutērijas projekts”... Trešajā atvilktnē mājas zemesgrāmata, maksājumi, sakārtoti pēc datumiem, radiogrāfija. Es

pietuvojos logam, lai caur gaismu redzētu radiogrāfiju. Tas ir mugurkauls. Dzirdu troksni sev aiz muguras, pagriežos, tur Rozmarija. Kad Eliana aizgāja, dažas dienas māja izskatījās, it kā te būtu bijusi zemestrīce. Estere nebeidza pa telefonu runāt ar savu draudzeni Končitu, līdz abas atrada Rozmariju, kurai bija vēl tumšāka seja kā Elianai. Rozmarija darbojas, it kā mani neredzētu, un turpina slaucīt gaiteni. Radiogrāfija izskatās, ka pieder sievietei, jā, tā ir sievietes. Izeju no kabineta. Nākamās ir guļamistabas durvis. Gulta. Uz naktsgaldiņiem grāmatas, ko viņi tiešām lasa. Viņa: "Laimes formula. Iemācies būt sava labākā draudzene". Viņš: "Kurš pievācis manu sieru? Pārsteidzošs paņēmiens, kā tikt galā ar pārmaiņām dzīvē." Drēbju skapis. Septiņi sieviešu apavu pāri. Durvis, kas ved uz vannas istabu. Vanna. Skapītis. Skūšanās piederumi. Pretstriju krēms. Zāles: "Gelocatil", "Otis", "Motilium", "Lexatin", "Oralsone", "Efferalgan"... Atgriežos Rafas istabā. Nevar tikt galā ar trešo uzdevumu. Tā nav elipse. Tā ir hiperbola.

RAFA Ai.

KLAUDIO Bet tu redzi, kāpēc?

Klusums.

KLAUDIO Izdzirdu atslēgu atslēgas caurumā. Dzirdu, kā Estere jautā Rosmarijai par vakariņām. "Nav baltvīna, kundze." "Aizej uz ķīniešu veikalu." Dzirdu tuvojamiem viņas soļus. Iedod buču Rafam. Man mātišķi uzsmaida. Saklausu viņas papēžus attālināmiem uz viesistabu.

RAFA Tā nevarētu būt riņķa līnija?

KLAUDIO Pēc brīža atbrauc viņš. Arī iedod buču Rafam. Ievēroju, ka viņš ir nobažījies.

ESTERE Man ir uzlikts sods par noparkošanos uz stūra. Nevarēju visu tik tālu aiznest. Tev viss kārtībā?

RAFA VECĀKAIS Atceries to ķīnieti, Huanhito? Izrādās, ka viņš ir aizbraucis neparakstot, to es sapratu tikai šodien. Spēle rit līdz pēdējai tiesneša svilpei. Nevarēja vienoties par procentiem. Bet šodien man zvana Mariano un uzsāk tēmu par restorāna rēķinu. It kā nebūtu bijis neviena dārgāka restorāna. Bet viņš taču pats uzstāja, lai daru visu, lai tikai viņš paliktu

apmierināts. Es nevedu viņu uz ļoti dārgu restorānu. Viņš sagribēja dārgāko vīnu, un ko tad man vajadzēja darīt?

ESTERE Bet cik tad ir?

RAFA VECĀKAIS Vēl pie tam, Mariano zvana man uz mājām, sakot, ka ir gultā ar drudzi...

ESTERE Bet cik ir?

RAFA VECĀKAIS Divsimt septiņdesmit eiro.

ESTERE Nu, pieliec no sevis un aizmirsti.

RAFA VECĀKAIS Runa jau nav par naudu. Tas ir tāpēc, ka viņi ir piekāsti, jo ķīnietis neparakstīja. Ja viņš būtu parakstījis, man pat nepieminētu to rēķinu.

KLAUDIO Kad mani ierauga, pieklusina balsi. Mans skatiens ir pievērstis akvarelim “Zerstortun”, kas nozīmē “Iznīcība”.

ESTERE Un ko tu darīsi?

RAFA VECĀKAIS Gaidīšu, kad uzlabosies apstākļi. Tiklīdz kā viņi aizmirsīs par ķīnieti, tā arī par vakariņām un trīssimt eiro.

ESTERE Trīssimt?

RAFA VECĀKAIS Ar dzeramnaudu.

HUANA Estere ir slima.

HERMANS Kāpēc?

HUANA “Lexatin” ir anksiolītisks līdzeklis.

HERMANS Es lietoju “Prufax”. Puse no maniem kolēģiem lieto nomierinošos līdzekļus. Un kā tu zini, ka tas ir Esteres, nevis vīra?

HUANA Viņš ir līdzsvarotāks. Nesaprotu, kāpēc Klaudio neieslēdz datoru. Kāda atšķirība ir starp datoru, atvilktni, durvīm?

HERMANS Kāpēc Klaudio neieslēdz datoru?

KLAUDIO Tas, ko Klaudio meklē, nevar būt datorā. Klaudio interesē tikai Estere. Esteres noslēpums. Kad viņš ienāca mājās, gribēja uzzināt visu par viņu. Bet tad atklāja, ka viņu nemaz nepazīst.

Klusums.

HERMANS Šajā gadījumā trūkst vēl vienas ainas. (*Pāršķirsta mapi.*) Starp ainu uz terases un šo trūkst kaut kā, kas parādītu Klaudio pārmaiņas.

Klusums.

KLAUDIO Terasē dienā. (*Klusums.*) Bija tāda aina, bet neuzskatīju to par nepieciešamu.

Izvelk papīru un pildspalvu.

HERMANS Tā radiogrāfija... Es ceru, ka galu galā tur nebūs kāds vēzis vai kaut kas tāds. No visa, kas man riebjas, visvairāk neciešu sentimentālu manipulāciju ar lasītāju. Nav nekā nevērtīgāka, kā meklēt lasītāja asaras.

Klaudio sāk rakstīt ainu.

KLAUDIO Terasē ir atvērta... Viņa ir tur... ēdot ābolu... "Ir auksti," es viņai saku...

HERMANS Rafael, vari uzkavēties uz mirkli?

Rafa pietuvojas, Hermans viņu aicina apsēsties.

HERMANS Tajā dienā, kad tevi izsauca pie tāfeles... Beigās man izskatījās, ka... Man šķita, ka tu nesapрати, kāds bija mans mērķis... (*Klusums.*) Tev patīk basketbols?

RAFA Nu jā.

HERMANS Tas ir tā kā spēlē, treneris izlabo tavu metienu vai veidu, kā tu met... Ai, nezinu, nesaprotu neko no basketbola.

Pasniedz grāmatu. Rafa to apskata un padod Klaudio.

RAFA Izskatījās, ka viņš gribēja runāt ar mani, bet nebija, ko teikt. Un beigās viņš man iedeva šo. (*Attēlojot Hermana runāšanas veidu.*) "Nepasvītro, neloki stūrīšus, neatstāj atvērtu ar vākiem uz augšu".

KLAUDIO Jūs aizdevāt "Krišanu". Nespēju noticēt.

HERMANS Kam nespēj noticēt? Ka es viņam aizdevu "Krišanu" vai ka aizdevu grāmatu? Viņš arī ir mans skolnieks.

KLAUDIO "Krišana". Neticami.

HERMANS Tas ir stāsts par kādu neveiksmīgu gadījumu. Galvenais varonis ir aizvainots par to, kas patiesībā bija tikai pārpratums.

HUANA Domāju, ka es to atradu. Šķiet, ka beigu beigās man tas ir. (*Rāda Hermanam katalogu.*) Tur daudz tiek runāts par viņu Itālijā, Holandē... Bet šeit viņas izstādes vēl nav bijušas.

HERMANS Kāina?

- HUANA** Cēlusies, jā, bet dzimusi Losandželosā. Viņai tika piedāvāts pārveidot tradicionālo kaligrāfiju no dzimumu perspektīvas.
- HERMANS** “No dzimumu perspektīvas”. Tu jau zini, ko es domāju par tām perspektīvām. Ja tas būtu zēns vai meitene, homoseksuālis vai heteroseksuālis, baltais vai melnais, mugurkaulnieks vai bezmugurkaulnieks... Es labāk aizmirstu par tām perspektīvām, kad redzu Velaskesu, kad dzirdu Mocartu vai kad lasu Gēti.
- HUANA** Bet kā tev tas šķiet? Man tas šķiet diezgan viegli saprotams vidējam skatītājam.
- HERMANS** Kāda ir atšķirība starp “Šanhajas debesīm 6” un “Šanhajas debesīm 7”?
- HUANA** Nav divu vienādu darbu. Tur ir bezgala mazas atšķirības, ko izveidojis dators pēc nejaušības principa.
- HERMANS** Bet ko tie attēlo? Ko tie nozīmē?
- HUANA** Neko neattēlo, tā ir tīra esamība. Re prezentācijai pretī ir prezentācija. Vai nav tiesa, ka šie darbi ar savu pārlicecinošo materialitāti ir pārāki par skatītāju?
- HERMANS** Taisnība, ka tie mazliet baida. (*Pāršķirsta katalogu.*) Es varu to paņemt?
- HUANA** Jā, jā, apskaties mierīgi un nokomentē.
Hermans ieliek katalogu mapē. Klaudio beidz rakstīt ainu un dod Hermanam, lai izlasa.
- KLAUDIO** Terasē ir vaļā. Viņa ir tur, ēdot ābolu. (*Esterei.*) Ir auksti.
- ESTERE** Man patīk šis laiks.
Iekožas ābolā.
- KLAUDIO** Dienā parks ir pilnīgi citādāks nekā naktī. Uz slidkalniņiem redzu bērņus, blakus kādu pensionāru grupiņu, veicot Tai-Či vingrojumus, redzu melnos – tie gan te ir visu laiku – gan dienu, gan nakti.
- ESTERE** Tajā parkā Rafa iemācījās staigāt. Un Marta arī, šeit mēs trijātā pavadījām ļoti daudz laika. Slidkalniņi bija citi. No dzelzs.
- KLAUDIO** Rāda uz slidkalniņiem. Vakara gaisma pārslīd pār viņas roku. (*Esterei.*) Redzi to soliņu? Es tevi bieži esmu redzējis no turienes šīs vasaras vakaros.

Klusums. Pēkšņi Estere sāpēs saviebjas, kājas neiztur slodzi. Klaudio viņai palīdz noturēties.

ESTERE Muguras vaina. Esmu operēta. Ai, tam nav risinājuma, to nevar izārstēt. Esmu mēģinājusi ar akupunktūru, bet nelīdz. Nav nekas smags, vienīgais, ka ik pa laikam ir slodze uz kājām un uznāk asas sāpes. Nevaru ilgi stāvēt. Nevaru skriet, agrāk skrēju kopā ar Rafu. Un nevaru dejot.

KLAUDIO Domāju par septiņiem kurpju pāriem, kurus redzēju skapī. Sev jautāju, ar kādiem apaviem viņa dejoja, kad vēl varēja to darīt. Iedomājos viņu dejojām ar sarkanajām kurpēm. Es iztēlojos viņu dejojām parkā basām kājām virs rudens dzeltenajām lapām.

Klaudio paceļ no zemes ābolu, iekožas tajā un dod to Esterei.

HERMANS “Es iztēlojos viņu dejojām parkā basām kājām virs rudens dzeltenajām lapām.” Kad tu to rakstīji, tikko kā bijī izrijis pilnu trauku ar persikiem sīrupā? Ābols, tas ir simbols? Nolādēts simbols? Vai tas ir tikai ābols? Bet, ja tas ir tikai ābols, kāpēc par to jārunā? “Basas kājas”, “dzeltenas lapas”... Gribi pabeigt rediģēt mākslas katalogu? (*Izvelk katalogu, ko viņam iedeva Huana, lasa.*) “Kas ir tas, ko šajos darbos redz Feng Tang? Tas, ko viņš te saskata, ir klusums. Tie ir dzimuši vietā starp austrumiem un rietumiem, šie mēmie attēlojumi cīnās ar pasaules troksni, ar apdullinošo kļiedzienu bla-bla-bla.” Kā gan vārdi var kalpot kaut kam tādām... Briesmīgāko literatūru rada mūsdienu mākslas žurnāli. Lēta dzeja, iznīreļu žargons, ķīniešu stāsti. Tas viss, tikai lai pārdotu. Ieskaties fotogrāfijā. Tā ir māksla tāpēc, ka kāds tā ir pateicis, ja nē – tas būtu tikai sūds. Vai ir vēl kāds skumjāks darbs rakstniekam par šo? Jā, uzrakstīt runu izglītības ministrei: “Saliec kopā divsimt vārdus, lai pierādītu šo mēslu.” Mana sieva pārdod šāda veida lietas. Viņai pieder mākslas galerija “Mīnotaura labirints”, precīzāk, vieta, kurā apmaldīties. Galeriju tagad ir mantojušas divas sievietes ar vienādu domāšanu, maizi viņas sauc par maizi un vīnu par vīnu, un teica, ka jābeidz izstādīt slimo māksla vai arī tiks pārvilkta svītra viņas biznesam. Tikpat labi to varēja saukt “King Kongs” vai “Tas, ko atnes vējš”. Tā ir sliktākā savienība – mākslinieki bez talanta un uzpirkti

rakstnieki. “Es iztēlojos viņu dejojām parkā basām kājām virs rudens dzeltenajām lapām.” Nē, Klaudio, tas nav tavs ceļš, un tu to zini.

Klusums.

KLAUDIO Vēl kas?

HERMANS Par apaviem. Tā ir vēl viena banalitāte vai arī vienkārši neatbilstība. Ja jau šī aina bija pirms guļamistabas, tu vēl nebiji atradis septiņus apavu pārus. Būtu labāk, ja tu izmantotu pagātni: stāstītājs jauc atmiņas, apjūk ar laikiem... Bet, lietojot tagadni...

Klusums.

KLAUDIO Vēl kas?

HERMANS Tava apsēstība ar sarakstiem. Zāļu saraksts, parkā esošo cilvēku saraksts, saraksts ar...

KLAUDIO Es iemācījos to no Skota Ficdžeralda. Grāmatā “Ir maiga nakts”.

Klusums.

HERMANS Es neesmu to lasījis.

KLAUDIO “Nikola pārļaida skatienu pāri pludmalei – kāds vīrietis sauļojoties, divi meksikāņi spēlējot bumbu, zēns, kas tūlīt metīsies ūdenī.” Tas palīdz parādīt, uz ko tēls koncentrējas. Tēls tiek uzbūvēts ar skatienu.

Klusums. Hermans noliek Huanai pretī žurnālu “Lāpa”, atvērtu pie raksta “Tukšā tāfele”.

HUANA “Tukšā tāfele”.

Lasa.

HUANA Tu viņam liki uzrakstīt sacerējumu uz tāfeles un pēc tam izdzēsi teikumus, kuros bija kļūdas. Tu tos nodzēsi vienu pēc otra, līdz tāfele palika pilnīgi tukša. Tas bija tas, ko tu izdarīji?

HERMANS Jā.

HUANA Tad jau viņam ir iemesls būt dusmīgam uz tevi.

HERMANS Ak tā?

HUANA Tas taču bija kā atkailināt viņu skatītāju priekšā. No sākuma novele kreklu, tad bikses...

HERMANS Klau, tu jau zini, ko es domāju par simbolisku literatūru. Es nesaprotu simbolus. Man ābols ir ābols un izlabot sacerējumu uz tāfeles nozīmē izlabot sacerējumu uz tāfeles.

- HUANA** Un tu to darīji, kamēr klasesbiedri smējās.
- HERMANS** Labi, varbūt man vajadzēja apstāties, kad klasē sāka smieties.
- HUANA** Tas ir diezgan labi uzrakstīts, vai ne?
- RAFA** “Daži vecāki izvēlas izņemt bērnu no skolas, lai viņš mācītos caur internetu. Ko par to teiktu Aristotelis?”
- Klusums. Rafa meklē savos pierakstos.*
- RAFA** “Pamatojoties uz Aristoteli, izglītība ir pārāk nozīmīga, lai to atstātu ģimenes rokās.” Vai teiksim, pēc Aristoteļa domām, šādus vecākus vajadzētu aizturēt. Balstoties uz Aristoteli...
- KLAUDIO** Filozofija man uzdzen miegu. Aizveru acis. Aristotelis. Ģimene. Iznīcība. Zerstorung. Vācija. Grieķija. Ķīna...
- HERMANS** Kas, pie velna, tas ir?
- KLAUDIO** Klaudio apziņa. Iekšējais monologs.
- Klusums.*
- HERMANS** Tomēr tu es viņu atradis – Džeimsu Džoisu. Neviens nav izdarījis tik lielu postu. Šie vārdu sārņi. Un tā ir apziņa? Mākslai vajag izgaismot pasauli, nevis radīt apjukumu. Divdesmitais gadsimts – divi pasaules kari un Džeimss Džoiss. Ne jau viss gadsimts bija briesmīgs, ir arī Kafka un Tomass Manns. Bet Kafka kopā ar Tomasu Mannu nav pat vienas Dostojevskas atkāpes vērti.... Džeimss Džoiss, nē, manā bibliotēkā viņu neatrast.
- KLAUDIO** Pēc ceturdaļstundas filozofijas iedodu Rafam trīs uzdevumus. Pēdējā ir teikts, ka trīsstūrī BDE, mala BD ir trīs metrus gara, DE – 4 metrus, BE - piecus. Izmērīt attālumu AD, ja atzīmētie leņķi ir taisni. Rafa nevar saprast, no kura gala, lai ņemas klāt, bet viņam ir savs pašlepnums, viņš neļaus sevi uzvarēt. Viņš pilda tos līdz naktij.
- RAFA VECĀKAIS** Jūs zināt, cik ir pulkstenis?
- RAFA** Šie uzdevumi ir tik sarežģīti.
- Rafa vecākais lasa uzdevumu*
- RAFA VECĀKAIS** (Klaudio.) Tu vari palikt te pa nakti, ja tas palīdzēs tikt galā. (Rafam.) Viņš var palikt Martas istabā. (Klaudio.) Gribi piezvanīt uz mājām, lai pabrīdinātu?

KLAUDIO Nē, paldies, nav vajadzības. Līdz divpadsmitiem cīnāties ar uzdevumiem. Viesistabā vēl aizvien ir gaisma un skan televizors. Rafa mani aizved uz Martas istabu, kas tagad ir gludināmā telpa.

RAFA Viņa ir Īrijā, mācās angļu valodu.

KLAUDIO Tā ir četrpadsmitgadīgas meitenes istaba, kaut gan Martai tagad vajadzētu būt kādiem divdesmit. Viens plaukts ir pilns ar lellēm. Rafa aizdod man pidžamu. Tā ir liela. Viņš sāk smieties, redzot mani tik lielā pidžamā.

RAFA Tu varētu atnākt kādu sestdienu uzspēlēt basketbolu. Tas nekas, ja nespēlē labi, galvenais ir būt kopā. Pasmieties, izdusmoties uz tiesneša, aiziet kaut kur pēc spēles...

Klusums.

RAFA Paldies, ka palīdzēji man ar rakstu. Tu vispār man ļoti daudz palīdz. Tu pierādi, ka esi patiess draugs.

Klusums.

RAFA Zini, ko man dažreiz gribas darīt šajās nakts stundās? Daudzas naktis, kad man viss pie dirsas, gribu iziet no šejienes, lai kaut ko darītu, kā tie franču puisi iziet, lai dedzinātu mašīnas vai vienalga ko.

KLAUDIO Beidzot viņš aiziet uz savu istabu. Es iekrītu gultā un skatos uz griestiem. Gaitenī kāds runā.

RAFA VECĀKAIS Mums tomēr vajadzēja viņam nolīgt privātskolotāju. Vēl jau ir laiks.

ESTERE Matemātikā tagad viņam iet vislabāk.

RAFA VECĀKAIS Ja viņš mācētu labāk izmantot savu laiku, uzlabotu arī citus priekšmetus.

KLAUDIO Māja kļūst klusa. Pagaidu kādu brīdi, pirms izeju. Eju, neko neredzot, pa gaiteni, līdz acis pierod pie tumsas. Četri eņģeļi vēl aizvien ir turpat, karājas pie sienas kā sikspārņi. Pirmās durvis ir uz Rozmarijas istabu. Otrās uz Rafas. Viņš guļ nemierīgi, ar savādu sejas izteiksmi. Apsedzu viņu. Nākamās durvis ir uz kabinetu. Pēdējās ir uz viņu guļamistabu.

HERMANS Tas nav ticami. Žēl, jo skats ir iespaidīgs – Klaudio, pārvietojoties naktī pa māju kā eņģelis vai vampīrs, kamēr viņi guļ. Tas ir iespaidīgs, bet nav ticami.

KLAUDIO Tas nav ticami, bet tā ir patiesība. Tā notika.

HERMANS Vienalga, vai tā ir patiesība. Ja tas nav ticami, neder, lai arī būtu patiesība.

Klusums. Klaudio saplēš uzrakstīto. Klusums. Hermans saliek kopā fragmentus un lasa.

KLAUDIO Pēdējās durvis ir uz guļamistabu. Uz galdiņa grāmata “Menedžmentam piemērots basketbols” un “Menedžmentam piemērots Konfūcijs”. Uz viņas naktsгалdiņa “Ķīnas mūra celtniecība un citi stāsti”. Viņš guļ, apskāvis viņas gurnus. Viņa smaida. Viņai ir ļoti bāla āda, kājas kā mazai meitenei.

Klaudio vēro viņu guļam. Noglāsta Esteres kājas.

HUANA Jums vispār nav cieņas ne pret ko? Tas ir septiņpadsmitgadīgs zēns. Ja tev tas viss patiešām rūpētu, tu būtu dabūjis viņu ārā no tās mājas, pirms viņš nodara pāri. Es jau to saku no paša sākuma – tas nebeigsies, līdz kāds viņam nesados tā kārtīgi pa muti...

HERMANS (*Klaudio.*) Tu esi aizgājis pārāk tālu. Ir laiks apstāties.

KLAUDIO Jūs gribat, lai es beidzu?

HERMANS Vairāk ne rindiņu!

KLAUDIO Jūs bijāt tas, kas mani ieģrūdāt šajā visā. Tajā rītā es gandrīz izmetu savas grāmatas un izskrēju no klases. Katra stunda bija vēl nepanesamāka par iepriekšējo. Bet tad jūs mums likāt uzrakstīt to sacerējumu. Jūs mums lūdzāt rakstīt, un tagad es vairs nevaru apstāties.

HERMANS Tu nevari beigt rakstīt? Tad raksti. Raksti, piemēram, par savu ģimeni.

KLAUDIO Man patīk šie personāži. Man ir jāturpina rakstīt par viņiem.

HERMANS Tādā gadījumā es to neturpināšu lasīt.

Klusums. Klaudio izvelk lapas, atstāj tās pretī Hermanam un aiziet. Pēc brīža Hermans tās paņem un lasa.

ESTERE Kaut kas noticis? Tevi turpina nelikt mierā par to ķīnieti?

RAFA VECĀKAIS Izrādās, ka tas, ka viņš neparakstīja, bijusi mana vaina.

ESTERE Tava vaina?

Klusums.

RAFA VECĀKAIS Tajā naktī pēc vakariņām mēs bijām vienā izklaides iestādē, un Huanito, kas jau bija pilnā, uztaisīja skandālu. Viņš sadusmojās uz kaut kādu meiteni, gandrīz iesita viņai deju zālē. Izvilku, kā mācēju, viņu

ārā, lai viņš nedabūtu pa muti, kaut gan pats varēju mierīgi dabūt. Un tagad iznāk, ka es pret viņu slikti izturējos un tāpēc viņš nav parakstījis.

ESTERE Jūs bijāt bārā?

RAFA VECĀKAIS Viņš gribēja kaut ko iedzert.

ESTERE Kā tu zināji, ka ir tāda vieta? Tu esi tur bijis jau agrāk?

RAFA VECĀKAIS Nekad dzīvē.

ESTERE Nu tad kā tu zināji?

RATA VECĀKAIS Ir zināms, ka ir tādas vietas.

Klusums.

RAFA VECĀKAIS

Tās lietas strādā tā – sabiedroto vajag uzturēt apmierinātu. Ir tādi, kuri grib iet uz Prado muzeju, citi izvēlas futbola stadionu *Bernabéu*, bet vēl citi sabiedrotie ir cūkas.

ESTERE Bet iet uz bordeli, lai kāds sabiedrotais viņš būtu, to es nesaprotu, tas man neliekas kopā, neiet galvā.

RAFA VECĀKAIS Tas nav bordelis. Tas ir bārs, kurā ir sievietes.

ESTERE Sieviešu bārs, ļoti skaisti.

RAFA VECĀKAIS Nekad nebiju tur bijis. Es neēju uz tādām vietām. To vienmēr darīja Mariano, viņam labi sanāk tādas lietas, man nē. Koleģialitātes dēļ nevarēju atteikt un tagad esmu mēslos līdz ausīm.

ESTERE Tu man teiksi, ka biji neapmierināts tur? Nedzēri, nedejoji. Vai tomēr dejoji?

RAFA VECĀKAIS Izdzēru vienu glāzi, lai sastādītu kompāniju.

KLAUDIO Viņa ieslēdz televizoru, pagriež ļoti skaļi. Viņš iziet uz ielas uzsmēķēt. Tas ir īstais brīdis. Es zinu, ka tas ir īstais brīdis, bet pirmo reizi, kopš šo visu uzsāku, man ir bail. Ieeju viesistabā.

Klaudio un Estere klusumā skatās viens uz otru. Klaudio padod Esterei papīra lapu un aiziet. Estere lasa. Huana atver kasti, kura aplīmēta ar etiķetēm angļu valodā.

HUANA Nevaru saprast, kādu cenu piedāvāt māksliniecei. Šis darbs, piemēram. Seši simti?

HERMANS Seši simti? Kurš maksātu seši simti par šo?

HUANA Problēma ir cenā? Un, ja tas maksātu septiņdesmit?

- HERMANS** Ja tas maksātu septiņdesmit... Vēl aizvien būtu pārāk dārgi. Bet, ja tas maksātu sešus eiro... Esi domājusi par ķīniešiem? Par tiem īstajiem no Ķīnas?
- HUANA** Par ķīniešiem no Ķīnas?
- HERMANS** Ķīnieši no Ķīnas tev to uztaisīs simts reizes lētāk. Tev izraus to no rokām. Nu ekskluzīvās preces ir visiem naudas makiem! Izcilība pa sešiem eiro! Tas Huanito, Rafas vecākā draugs, varētu nokopēt visu. Nokopēt, nē, tas ir nelegāli, bet ar izmainīt mazas detaļas un nomainīt nosaukumu, jā, nosaukums ir pats svarīgākais.
- KLAUDIO** Viena lapa katru stundu izdala divus miligramus kvadrācentimetru ūdens. Lapas malas ir ierobežotas ar vienādojumu stūriem y vienāds pieci x kvadrātsaknē un y vienāds ar piekto daļu no x kvadrātā, kur x un y izteikti centimetros. Izrēķināt izdalītā ūdens daudzumu dienā. Kamēr Rafa aprēķina izdalīto ūdens daudzumu, es eju meklēt aukstu ūdeni. Rokās man ir ledus, kad virtuvē ienāk viņa. Neskatās uz mani. Uztaisa martini. Ledus izkrīt man no rokām.
- ESTERE** Pat lietus nedejo tik kailām pēdām... Ko tas nozīmē?
- KLAUDIO** Neko. Tas ir tas, ko sajūt. Efekts, kas tiek izraisīts lasītājā.
- ESTERE** Es nevarēju gulēt. (*Izvelk lapu, kuru Klaudio bija iedevis.*) “Pat lietus nedejo tik kailām pēdām”.
- KLAUDIO** Es neatgriezīšos šajā mājā, ja jūs to nevēlaties. Jums nevajadzēs mani vairs redzēt.
- ESTERE** Mans dēls ir daudz darījis tavā labā. Un Rafa tevi ir uzņēmis ar mīlestību. Tu iedomājies, kas būtu, ja viņi to izlasītu?
- KLAUDIO** Es to nerakstīju viņiem.
- ESTERE** Viņi tevi nogalinātu, ja izlasītu.
Klusums. Viņi salasa ledus gabaliņus.
- ESTERE** Visu pārējo, man šķiet, es saprotu, bet par to lietu... Nesaprotu, uz ko tas attiecas. “Pat lietus nedejo tika kailām pēdām”.
Viņai norit asara. Klaudio to noslauka.
- HERMANS** Nelietis. Tas bija tas, ko tu iedevi. Dzejolis. Šai sievietei nekad dzīvē neviens nav rakstījis dzeju. Šie cilvēki ir gandrīz vai analfabēti. Tajā mājā nav ne grama no poēzijas. Pamest viņiem dzejoli ir gandrīz tāpat

kā uzvest bumbu. Viņi neatpazītu nevienu simbolu, pat ja viņiem tas būtu pašā deguna galā. “Pat lietus nedejo tik kailām pēdām.” Tu runā par to sievieti? Nevar būt, ka tu runā par viņu.

KLAUDIO Tagad es viņu redzu savādāk.

HERMANS Saprotu. Mūsu puisītis – svētbilžu grāvējs ir iepaticies vidējai klasei.

KLAUDIO Jūs man teica, lai skatos tos klātienē bez aizspriedumiem, nenosodot tos *a priori*.

HERMANS Tev vairs nešķiet smieklīga viņu smarža, viņu veids, kā tie runā? Tu aizbēgsi ar viņu, sameklēsi labu darbu, paņemsi kredītu un nopirksi māju ar pietiekami lielu viesistabu?

Klaudio pieceļas.

HERMANS Neļauj, lai tevi apmāna paši vārdi. Runājot par to dzejoli: a) tas ir slikts, b) tas ir plaģiāts.

Klusums. Klaudio atgriežas pie Esteres. Salasa ledu.

ESTERE Man šķiet, ka pārējo saprotu, bet to par to lietu... Nesaprotu, uz ko tas attiecas. “Pat lietus nedejo tik kailām pēdām”.

Viņai norit asara. Klaudio to noslauka. Viņi skūpstās.

HUANA Kā iet Klaudio?

HERMANS Labi. Man izskatās, ka labi.

HUANA Jau kādu laiku tu neko nedod man lasīt.

HERMANS Piecas dienas. No ceturtdienas man neko nenes.

Klusums.

HUANA Es viņus redzēju. Abus Rafas. Un Esteri.

HERMANS Kur?

HUANA Es biju mašīnā pie mājas. Redzēju zēnu. Pēc tam viņus. Biju iedomājusies, ka viņa ir skaistāka.

HERMANS Lūdzu, uz priekšu.

Uzaicina Rafu vecāko un Esteri apsēsties.

HERMANS Lūdzu, runājiet.

RAFA VECĀKAIS Tas ir par Rafaela rakstu žurnālā.

HERMANS Ak, raksts. Nepievērsiet tam uzmanību. Zēni tādi ir.

ESTERE Mēs to vakar izlasījām. Viņš mums neko nebija stāstījis.

RAFA VECĀKAIS Ievērojām, ka viņš ir savāds.

- ESTERE** Var redzēt, ka viņu tas ļoti ietekmējis.
- RAFA VECĀKAIS** Tas ir simbols. Viņš tur, kājās stāvot, pie tāfeles, kas kļūst tukšāka. Tas ir simbols.
- Klusums.*
- ESTERE** Tas, ko mēs gribam... Mēs domājam, ka Rafa ir pelnījis... Jūs viņu publiski apvainojāt.
- RAFA VECĀKAIS** Viņš ir pelnījis, ka viņam publiski lūdz piedošanu klasesbiedru priekšā.
- RAFA** “Spēlē pretinieku spēlētājs iesit kādam no tavas komandas, to ievainodams. Ko ieteiktu Imanuēls Kants?”
- Klusums.*
- RAFA** Nav vajadzības skatīties pierakstos. Esmu drošs, ka Kants uzskata - ļaunu nevajag atdarīt ar ļaunu. Un Heraklīts un svētais Augustīns. Atriebībai ir slikta slava, bet, ja manu komandas biedru aizskar, es atriebjos. Ja aizskar manu tēvu, piemēram. Mēs ar tēvu esam komanda.
- Klusums.*
- RAFA** Vakar, pēc tam, kad aizgāji, izgāju aiz tevis. Tagad zinu, kāda ir tava māja.
- Klusums.*
- RAFA** Tevi redzēju pa logu ar kādu vīrieti.
- KLAUDIO** Tu muldi.
- RAFA** Izkāmējais tips ar brillēm. Viņam ir kaut kas uz ādas, ne? Kas viņam ar ādu?
- Klusums.*
- RAFA** Kants man ir pie pakaļas. Un Seneka un svētais Akvīnas Toms. Ja kāds gudrinieks nodara pāri mani tēvam, es tam gudriniekam sadodu pa pakaļu un tā gudrinieka tēvam arī. Tāda ir mana filozofija. Rafaela Artolas filozofija.
- Klusums.*
- RAFA** Labi, pietiks ar filozofiju. Šodien gribu, lai tu man atgādini imagināros skaitļus. Pēdējā gada stunda – imaginārie skaitļi. Un, ja tev ienāks prātā izkustināt savu pakaļu no šī krēsla, iebāzīšu tev pierakstus rīklē! Tu mani dzirdēji, dzejniek? Bet pirms tam kā atvadišanās dāvanu es tev pasniegšu īpašu stundu. Basketbolu. Es iemācīšu spēlēt bez bumbas.

(Kustas kā basketbolists bez bumbas.) Basketbolā pats svarīgākais ir mācēt spēlēt bez bumbas. *(Pārvietojas apkārt Klaudio, kustinot elkoņus.)*

HERMANS Kas noticis ar tavu aci?

KLAUDIO Jūs gribējāt mani redzēt?

HERMANS Jau desmit dienas neko man neesi devis. Vēl aizvien esi dusmīgs?

KLAUDIO Es to pametu.

HERMANS Vairs neej uz māju?

KLAUDIO Vairs nerakstu. Esmu nolēmis koncentrēties uz matemātiku. Tā nekad nepieviļ.

Klusums.

HERMANS Bet tu nevari to tā atstāt. Tev ir jāuzraksta nobeigums.

KLAUDIO Izvēlieties jūs. Variants a) Klaudio aizbēg ar Esteri. Variants b) Klaudio nogalina Rafas un paliek ar Esteri un māju. Variants c) Rafas nogalina Klaudio. Variants d) Estere nodedzina māju ar visiem trim iekšā. Izvēlieties vienu un uzrakstiet pats.

HERMANS Nerunā muļķības, tikai tu vari rakstīt. Zini, kādas ir laba nobeiguma iezīmes? Lasītājam par labu nobeigumu ir jāsaka: “Es to negaidīju, bet nekā savādāk tas arī nevarēja beigties.” Tas ir labs nobeigums. Nepieciešams un neparedzams. Nenovēršams un pārsteidzošs. Tev tas jāatrod, jāatrod nobeigums, kas vai nu mierina vai atstāj lasītāju ievainotu. Vai arī tev trūkst drosmes? Bail pabeigt?

Klaudio aiziet. Hermans sāk sarunāties vienatnē, it kā izmēģinot.

HERMANS Pirms pāris dienām, cenšoties parādīt Rafaelam Artolam dažas sintaktiskās un konceptuālās kļūdās, es nepareizi izvēlējos...

Klusums.

HERMANS Tajā dienā, kad izsaucu pie tāfeles jūsu klasesbiedru Rafaelu Artolu, nemācēju noteikt...

Klusums.

HUANA Palīdzēt?

Klusums. Hermans apsēžas.

HUANA Es domāju, kā Rafa jutās pie tukšās tāfeles.

Estere skicē remontu mājai. No darba atbrauc Rafa vecākais. Klusums.

RAFA VECĀKAIS Mariano. Viņš atkal uzsāka runāt par ķīnieša rēķinu visu priekšā. Es to naudu iemetu viņam sejā: “Trīssimt. Un trīs simti vairāk, ar kuriem tev noslaucīt pakaļu.”

Klusums.

ESTERE Mums ir iekrājumi. Varam izdzīvot, līdz atrodi kaut ko citu. Un es arī strādāšu. Šodien pat sākšu kaut ko meklēt.

Saplēš remonta skici. Apskauj vīru.

KLAUDIO Šodien es piecēlos tajā pašā laikā kā katru dienu, bet ar savādu sajūtu, šodien ir cita diena, šodien ir nobeigums. Es pieceļos septiņos, kā jau katru dienu, sagatavoju tēvam pusdienas un izeju no mājas astoņos, bet, apzinoties, ka šodien man ir jāatrod nobeigums, nepieciešams un neparedzams, nenovēršams un pārsteidzošs. Ir trešdiena, kas nozīmē, ka deviņos man ir vēsture, desmitos - angļu valoda, vienpadsmitos atpūšos līdz vienpadsmitiem trīsdesmit, vienpadsmitos trīsdesmit ir matemātika, divpadsmitos trīsdesmit ir valoda un literatūra. Bet es paņemu savu koferi un eju tam visam pretējā virzienā, meklējot nobeigumu. Kofēris ir smags, bet tam ir riteņi, iekāpju autobusā un deviņos esmu pretī diviem plakātiem “Mīnotaura labirints” un “Izīrē”. Viņa ir iekšā, bet neatver līdz desmitiem. Kad ieeju, jūtu, ka, kaut gan nekad mani nav redzējusi, uzreiz pazīst. Jūtu, ka par mani viņa zina daudz, un es gandrīz neko par viņu. Labi, kaut ko zinu. Zinu, ar kādu cilvēku viņa ir precējusies. Zinu, ka viņai nav bērnu. Zinu visu, ko viņas vīrs domā par to, kas viņai ir apkārt: “sūds”, “slimo māksla”.

HUANA Tev nevajadzēja būt skolā?

KLAUDIO Neeju uz skolu. Esmu to pametis.

HUANA Esi pametis mācības? Un drīkst uzzināt, ko tad tu darīsi?

KLAUDIO Es varu nopelnīt, pasniedzot privāttundas. Cilvēkiem ir problēmas ar matemātiku.

HUANA Nepamet mācības. Kādu dienu tu to nožēlosi.

KLAUDIO Es varu rakstīt arī modernās mākslas katalogus. Mans literatūras skolotājs domā, ka es varu to darīt.

Apskatās mākslas darbu. Izlasa nosaukumu.

- KLAUDIO** “Šanhajas debesis 5”. Zināt, ko es redzu šajos... attēlos? Klusumu. Šo mēmo attēlu priekšā apstājas pasaules troksnis, apdullinošā kliegšana...
- HUANA** Neesmu pārdevusi ne vienu. Nevienu pašu sešās dienās.
- KLAUDIO** Jūs šīs lietas turētu savā mājā?
- HUANA** Manam vīram tās nepatīk.
- KLAUDIO** Cilvēki negrib mākslu. Cilvēki grib dekorācijas. Tas ir tas, ko viņi grib. *Iedod Esteres žurnālu “Māja un Dārzs”.*
- HUANA** *(Rādot uz koferi.)* Tu dodies ceļojumā?
- KLAUDIO** Tas ir manam valodas skolotājam. Bet es nezinu, kur viņš dzīvo. Zinu tikai, ka viņa sievai pieder veikals “Mīnotaura labirints”. Vajadzētu uzlikt lielāku izkārti, gandrīz pagāju tai garām.
- HUANA** Vari atstāt šeit. Vai aizej uz skolu un atdod.
- KLAUDIO** Gribētu tomēr aiznest to uz māju. Jūs zināt, ka viņam patīk pārsteigumi. *Klusums. Huana norāda uz “Šanhajas debesīm 5”.*
- HUANA** Palīdzēsi aiznest šo uz mašīnu?
- KLAUDIO** Abi kopā aiznesam uz mašīnu “Šanhajas debesis 5”. Apsēžos blakus. Visu ceļu viņa nepasaka ne vārda.
- HUANA** Lūdzu, ej iekšā.
- KLAUDIO** Viss smaržo pēc grāmatām. Tās ir visur. Sekoju Huanai līdz bibliotēkai. Atveru koferi un izņemu grāmatas. Viņa man palīdz atrast katras vietu. Tas nav viegli, tās ir sakārtotas pēc gadsimtiem. Kad novietojam pēdējo, apsēžamies, lai papļāpātu. Runājam par matemātiku, par to, kā viņa iepazinās ar Hermanu, par grāmatām, kas viņai patīk.
- HUANA** Krievi nē. Tie man šķiet pārāk smagi. No “Annas Kareņinas” izlasīju tikai desmit lappuses – pirmās piecas un pēdējās piecas. Tevi nedomā tik daudz grāmatu? Hermans šeit jūtas kā Noass savā šķirstā. Citur ir plūdi. Jau tavā vecumā viņš tāds bija. Tu man viņu ļoti atgādini.
- KLAUDIO** Zvana telefons, tas ir viņš. Huana nesaka, ka esmu kopā ar viņu. Uzaicina paēst. Pēc pusdienām viņa atguļas dīvanā un aizmieg. Es vēroju viņu guļam. Viņai ir ļoti gaišas kājas. Paņemu pāris lapas un uzrakstu to visu. Kad pabeidzu, viņa vēl aizvien guļ. Atstāju lapas viņai

blakus, paņemu tukšo koferi un izeju tik klusi, cik vien varu, lai viņu nepamodinātu.

Viņš aiziet. Huana pamostas. Izlasa Klaudio uzrakstīto. Hermans ienāk ar savu portfeli.

HERMANS Nevarēju. Iesāku labi: “Es domāju, kā varēja justies Rafa...” Sāku labi, bet pabeidzu, sakot to, ko par viņiem visiem domāju valodā, kuru viņi saprot: “Jūs man esat līdz...”

HUANA Klaudio tur nebija, vai ne?

HERMANS Kā tu to zini?

Huana parāda bibliotēku. Hermans apskatās uz grāmatām, kuras aizdeva un kas ir atpakaļ.

HUANA Viņš tev to atstāja.

Viņa pasniedz pēdējo Klaudio sacerējuma daļu. Hermans klusumā lasa. Pa to laiku Huana iziet un atgriežas ar “Šanhajas debesīm 5”.

HERMANS Kas tas ir?

HUANA “Šanhajas debesis 5”.

Novieto to.

HERMANS Un tam ir jābūt te, blakus Dostojevskim?

HUANA Nu, jā.

Klusums. Hermans paņem mapi ar sacerējumiem, iemet iekšā pēdējo un iziet. Klaudio sēž uz soliņa viens pats. Atnāk Estere. Klusums.

ESTERE Es tevi redzēju no terases. Gribētu atdot šo. Nezināju, ko lai ar to dara. Negribēju izmest.

Atdod dzejoli. Klusums. Estere mātišķi viņu apskauj. Apskāvušies, izskatās, ka uzsāk deju. Bet Estere atbrīvojas un aiziet. Klaudio raud. Raud arī tad, kad ierodas Hermans. Viņu ieraugot, Klaudio noslauka asaras. Klusums.

KLAUDIO Jūs esat ievērojis, cik daudzus logus var redzēt no šejienes, cik daudzus cilvēkus? Es apsēžos šeit un domāju: “Kāda būtu dzīve šajā mājā?” Tajā, piemēram. (*Norāda.*) Tās vecās.

HERMANS Viņas strīdas. Divas māsas, cenšoties sadalīt mantojumu?

KLAUDIO Divas lesbietes, kas tūlīt izšķirsies?

- HERMANS** Divas māsas strīdas par lauku māju. Blondā grib pārdot. Tumšā uzskata, ka par to pat nav vērts runāt. Velk ārā pagātnes lietas.
- KLAUDIO** Divas lesbietes. Trīsdesmit kopdzīves gadi ir mēslos, tāpēc ka blondā ir iemīlējusies savā reimatologā. Tumšā saka: “Bet es tevi ar viņu iepazīstināju!” Paskaties uz viņu rokām. (*Kustina rokas, cenšoties viņas attēlojot.*) “Bet es tevi ar viņu iepazīstināju!” Tagad saprotu, kāpēc negribēji, lai pavadu tevi uz konsultāciju!”
- HERMANS** Nē, nē, (*Kustinot rokas, viņu attēlo*) saka: “Mūsu tēva māja! Kā viņš cīnījās, lai to saglabātu!”
- KLAUDIO** Vajadzētu būt trešajam dzīvoklim pa labi.
- HERMANS** Aizmirsti. Šaubos, ka viņām vajag matemātikas skolotāju.
- KLAUDIO** Kaut ko jau vajadzēs. Vienmēr būs veids, kā ieiet. Vienmēr ir veids, kā ieiet jebkurā mājā.
Klusums. Hermans atdod Klaudio mapī.
- HERMANS** Nobeigums ir ļoti slikts. Nomaini to.
- KLAUDIO** Tas nav nobeigums. Turpinājums sekos.
- HERMANS** Nemēģini vēlreiz tuvoties manai mājai.
- KLAUDIO** Jūsu bibliotēkā redzēju Džeimsa Džoisa grāmatas. Es sev jautāju, kā viņš to nosauktu. “Mīnotaura labirints”? “Tukšā tāfele”? “Četri eņģeļi”? “Imaginārie skaitļi”?
- HERMANS** Netuvojies manai sievai. Ja vēlreiz mēģināsi viņai tuvoties, es tevi nogalināšu.
- KLAUDIO** No brīža, kad viņu ieraudzīju, man bija vēlēšanās uzzināt, kā viņš dzīvo. No pašas pirmās stundas. Kāda ir šī tipa māja? Kurš dzīvo ar tādu kā šis? Ir pietiekami traka sieviete, tik traka, lai...?
Hermans iesit Klaudio. Klusums.
- KLAUDIO** Tagad gan, mācītāj. Tagad ir nobeigums.
Ar vienu rokas mājienu priekšgars aizveras.

NOBEIGUMS

Šī bakalaura darba mērķis ir veikt kvalitatīvu Huana Majorgas lugas “Zēns pēdējā rindā” tulkojumu latviešu valodā, pēc iespējas vairāk saglabājot avota valodas teksta stilu un pārnesot specifiskās kultūrvides iezīmes. Lai mērķis tiktu sasniegts, darba izstrādes gaitā ir analizēta autora Huana Majorgas daiļrade, aktualitāte un savdabība, viņa svarīgā loma šī brīža Spānijas dramaturģijas jomā, ir analizēts lugas “Zēns pēdējā rindā” saturs, specifika, tēli, valodas stils. Otrajā darba daļā ir apskatīta tulkošana kā viens no starpkultūru komunikācijas elementiem, veicot padziļinātu izpēti ar tulkošanas procesu saistītajām problēmām dramaturģijā, analizētas arī galvenās tulkošanas problēmas, kuras jāņem vērā tulkojot tieši uz latviešu valodu, uzsverot arī slenga tulkošanas problemātiku. Pēc tulkojuma veikšanas un rediģēšanas tika veikta arī dažu konkrētu problēmu analīze, parādīti un pamatoti pieņemtie lēmumi.

Pēc teorētiskās un tulkošanas darba izstrādes beigšanas var secināt, ka Huans Majorga ir šī brīža nozīmīgākais dramaturgs Spānijā un viņa luga “Zēns pēdējā rindā” – viena no vislielāko atsaucību guvušajām lugām, ar kurām ir svarīgi iepazīstināt latviešu skatītājus. Luga atklāj mūsdienu aktualitātes – problēmas ģimenē, jauniešu dzīves jēgas dažādos meklējumus, Austrumu zemju tuvināšanos Eiropai gan ikdienā, gan biznesa pasaulē, skolotāja nozīmi jauna cilvēka dzīves veidošanās procesā. Luga ir postmodernā teātra piemērs – tā nav sadalīta cēlienos, lugas tēli mainās, nebrīdinot lasītāju, tādā veidā jaucot priekšstatus par realitāti un iztēli, tagadni un pagātnei.

Galvenās problēmsituācijas lugas tulkojumā veidojās ar idiomu, izteicienu tulkošanu, slenga, jo sevišķi, vienkāršrunas vārdu pieņemamu pārņemšanu latviešu kultūrvidē, nezaudējot teksta stilistisko noskaņu, kā arī ar kultūrai specifisku vārdu un terminu lietojumu tulkojumu, lai tas būtu saprotams latviešu lasītājam.

Tulkojot ņemta vērā otrajā daļā apskatītā dramaturģijas tulkošanas teorija, pievēršot uzmanību teksta *izrunājamībai* un kultūras zīmju pārņemšanas nozīmei.

KOPSAVILKUMS

Šī bakalaura darba nosaukums ir „Huana Majorgas lugas “Zēns pēdējā rindā” tulkojums”, darba pamatideja bija veikt kvalitatīvu lugas tulkojumu no spāņu uz latviešu valodu, kas būtu gan mūsdienu Spānijas dramaturģijas piemērs daiļliteratūrā, gan arī piemērots uzvešanai teātrī.

Huana Majorga ir šī brīža viens no visatzītākajiem Spānijas dramaturģijas pārstāvjiem, viņa lugas ir tulkotas vairāk kā uz trīsdesmit valodām un uzvests dažādās pasaules valstīs visos pasaules kontinentos.

Luga “Zēns pēdējā rindā” ir izdota 2006. gadā un ieguvusi lielu atsaucību vairākās valstīs, daudz tulkota, uz tās pamata izveidota filma “Mājā”. Luga ir par literatūras skolotāja Hermana un vidusskolēna Klaudio attiecībām, kas apraksta to, ko pats piedzīvo klasesbiedra mājā. Galvenais tēlu pāris lugā ir Hermans un Klaudio, kuri ir savstarpēji krasi atšķirīgi personāži gan rakstura, gan valodas izteiksmes un stila ziņā.

Tulkošanas teorija tika apskatīta kā svarīgs starpkultūru komunikācijas elements, balstoties uz tādiem tulkošanas teorētiķiem kā S. Basneta, D. Katans, K. Vindls, S. Aletonena, R. Hemlija u.c. Dramaturģijas tulkošanas specifiskā tika likts uzsvars uz teksta izrunājamības iespēju, teksta akulturāciju, kultūras zīmju nepieciešamo tulkojumu.

Latvijā tulkojumi ir bijuši neatņemama kultūras sastāvdaļa jau no literatūras veidošanās sākumiem, tāpēc bieži vien tulkotājiem svarīgākais uzdevums ir atstāt avota valodas noskaņu, tekstu saglabājot dabīgu un viegli saprotamu latviešu lasītājam.

Slenga tulkošana latviešu valodā netiek veikta, precīzi pārnesot spāņu valodā lietotos vulgārismus, rupjības vai vienkāršrunas vārdus, bet tie ir aizstāti ar neitrālākiem vārdiem, pamatojoties uz vēsturiskajām sekām, mūsdienu oriģinālliteratūru un lamuvārdu lietojumu Latvijas kultūrvīdē, salīdzinot to ar situāciju Spānijā.

Tika veikts lugas 68 lappušu (spāņu valodā) tulkojums no spāņu uz latviešu valodu, izmantojot iepriekš apskatīto teoriju.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Mayorga, Juan. *El chico de la última fila*. Ciudad Real: ÑAQUE, 2006.
2. Dukāte, Aiga. *Manipulation and Quality of Translation. Grāmatā: Valoda. Tulkošana. Starpkultūru komunikācija. Language. Translation/Interpreting. Intercultural Communication*. Liepāja: LiePA, 2008.
3. Anderman, Gunilla. Drama translation. In: *Routledge Encyclopedia of translation studies*. (Ed. Baker, Mona, Saldanha, Gabriela). Second edition. London, New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2009.
4. Bassnett, Susan. *Translation Studies*. Third edition. Londona, Ņujorka: Routledge, 2002.
5. Ernstone, Vineta. *Slengs latviešu valodā*. 285.-328.lpp. Grāmatā: Veisbergs, Andrejs (Red.) *Latviešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013.
6. Grāpis, Andrejs. *Literatūrteorija vidusskolai*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001.
7. Katan, David. Translation as Intercultural Communication (pp.4.-92.) In: *The Routledge Companion to Translation Studies*. (Ed. Jeremy Munday).
8. Landers, Clifford E. *Literary Translation. A Practical Guide*. Great Britain: Cromwell Press, 2001.
9. Latviešu valodas aģentūra (Rožkalne, Anita (Sast. un redakt.)). *Valoda tulkojumā. Intervijas. Konference. Diskusija*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2015.
10. LR Ministru kabinets. *Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=85209> [Skatīts: 2015, 14. aprīlis].
11. Pavis, Patrice. *Problems of Translation for Stage*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
12. Sirkku Aaltonen. Drama Translation. In: *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. Ed. Gambier, Yves, Doorslaer, Luc. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010.
13. Sīlis, Jānis. 2002. Tulkojamības problēma “netulkojamos” tekstos un dažās latviešu folkloras reālijās. *Linguistica Lettica*. Nr. 10, 2002
14. Sīlis, Jānis. *Tulkumzinātnes jautājumi. Teorija un prakse*. Mārupe: Ventspils Augstskola, 2009.

15. Ulberte, Līga. Postmodernais teātris un episkais teātris. Grāmatā: *Postmodernisms teātrī un drāmā*. (sast. un zin. red. Silvija Radzobe) Rīga: Jumava, 2004.
16. Valeinis, Vitolds. *Ievads literatūrzinātnē*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994.
17. Veisbergs, Andrejs. *Latviešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013.
18. Windle, Kevin. The translation of drama. In: *The Oxford handbook of translation studies*.
19. Zauberga, Ieva. Tulkojumvalodas stilistiski strukturālā neviendabība. Izdevumā: *Linguistica Lettica*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 1999.

Uzziņu literatūra, vārdnīcas

20. Bušs, Ojārs, Ernstone, Vineta. *Latviešu valodas slenga vārdnīca*. Rīga: Norden AB, 2006. 574 lpp.
21. Kalnača, Andra. *Morfoloģijas stilistika*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011.
22. *Latviešu valodas gramatika*. Auziņa, Ilze, Breņķe, Ieva, Grigorjevs, Juris u.c. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 1024 lpp.
23. LR Ministru kabinets. *Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=85209> [Skatīts: 2015, 14. aprīlis.].
24. Rozenbergs, Jānis. *The stylistics of Latvian*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004.
25. Spānijas Karaliskās akadēmijas vārdnīca (DRAE) <http://www.rae.es/recursos/diccionarios/drae>
26. *Spāņu-latviešu vārdnīca*. Sast. Lilita Leodanska. Rīga: Avots, 2004.
27. Šnē, Dorisa (red.) *Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca*. Rīga: Avots, 2002. 844 lpp.

Elektroniskie informācijas avoti

28. Aalton, Sirkku. *Time-sharing on Stage: Drama Translation in Theatre and Society*. Clevedon: Multilingual Matters, 2000. 55. Pieejams: http://books.google.lv/books?id=FU277dwpNhWC&printsec=frontcover&hl=lv&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q=acculturation&f=false [skatīts: 2015, 28. febr.].
29. Abizanda Losada, Carmen. *La obra dramática de Juan Mayorga (1989-2009). Teatro histórico-político y teatro social*. Promocijas darbs. Pieejams: ruc.udc.es/.../2/AbizandaLosada_Carmen_TD_2013.pdf [skatīts: 2015, 2. marts].

30. Alvarado, Esther. *El texto teatral ha de ganarse su autoridad frente a director y actores.* Pieejams: <http://www.elmundo.es/cultura/2014/05/21/537c59a1268e3e8d0c8b456b.html> [skatīts: 2015, 6.marts].
31. Balode, Ineta. *Citvalodu personvārdu atveide latviešu valodā: problēmas un risinājumi.* Pieejams: <http://maciunmacies.valoda.lv/par-latviesu-valodas-apguvi> [skatīts 2015, 24. febr.].
32. Barrera Benítez, Manuel. *E teatro de Juan Mayorga.* Pieejams: <http://www.resad.es/acotaciones/acotaciones7/7barrera.pdf> [skatīts: 2015, 4.marts].
33. Barrientos García, José – Luis. *El Holocausto en el teatro de Juan Mayorga.* Pieejams: <http://hosting01.uc3m.es/semanal3/documents/ElHolocaustoenelteatrodeJuanMayorga.pdf> [skatīts: 2015, 22. febr.].
34. Brizuela, Mabel. *El teatro de Juan Mayorga: Arte de la memoria.* Io Congreso Internacional de Literatura y Cultura Españolas Contemporáneas. Pieejams: www.memoria.fahce.unlp.edu.ar/trab.../ev.../ev.378.pdf [skatīts: 2015, 27. febr.].
35. Gabriele, J.P. El teatro como palimpsesto: la configuración posmoderna de la dramaturgia de Juan Majorga. En *El teatro de Juan Mayorga* de Barrera Benítez, Manuel. Pieejams: <http://www.resad.es/acotaciones/acotaciones7/7barrera.pdf> [Skatīts: 2015, 4.marts].
36. Ilmārs Šlāpins. *Lamu vārdu funkcionalitāte latviešu un krievu valodās.* Pieejams: http://www.satori.lv/raksts/2003/Lamu_vardu_funkcionalitate_latviesu_un_krievu_valodas [skatīts: 2015, 5.apr.].
37. Jānis Elsbergs. *Dinamiskā ekvivalence lamu tulkošanā: praktiķa piezīmes.* <http://www.satori.lv/raksts/1984> [skatīts: 2015, 5.apr.].
38. Klosi, Iris. *Between Theory and Practice in Theatrical Translation.* Pieejams: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rgA5YKkMemkJ:pracownik.kul.pl/files/12821/public/MA_seminar/Theatre_translation_-_theory_and_practice.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv [skatīts: 2015, 12. febr.].
39. Kowzan, Tadeusz. *El signo en el teatro. Introducción a la semiología del arte del espectáculo.* Caracas: Monte Avila Editores, 1992. Pieejams: <http://biblioteca.cefyl.net/node/27824> [skatīts: 2015, 3. marts].
40. Rios, Mayte. *¿Somos malhablados?* <http://www.lavanguardia.com/estilos-de-vida/20120120/54244529265/somos-malhablados.html> [skatīts: 2015, 20. marts].

41. Sanz Nieto, Teresa. *Juan Mayorga: "Cada vez que se levanta el telón hay un acto de confianza en la vida."*. Pieejams: <http://tamtampress.es/2014/11/18/juan-mayorga-cada-vez-que-se-levanta-el-telon-hay-un-acto-de-confianza-en-la-vida/>
[skatīts: 2015, 22. febr.].
42. Ubersfold, Anne. *Reading Theatre*. Pieejams: http://books.google.lv/books/about/Reading_Theatre.html?id=CDGw0AiVoxoC&redir_esc=y [skatīts: 2015, 2. marts.].
43. Zoe Lago, Martín. *Juan Mayorga: el agitador de conciencias*. Pieejams: http://gredos.usal.es/jspui/bitstream/10366/123127/1/TFM_MartinLago_Juan.pdf
[skatīts: 2015, 20. febr.].

SUMMARY

The title of this Bachelor's thesis is "Translation of Juan Mayorga's play "The boy in the last row"" from Spanish to Latvian language. The aim of this bachelor paper is to create a translation that would be a good example of Spanish literature and also possible to stage as a theatrical play.

This Bachelor's thesis consists of three parts: two of them are theoretical and the third is practical. In the first part, the figure of author Juan Mayorga has been analyzed: his actuality, style and work. Further, the paper includes analysis of the play based on the study of characters and their characteristics.

In the second part, the translation has been viewed as a part of the intercultural communication with an emphasis on translation of dramatic works. Furthermore, investigation has been done, regarding in the problems of translation to Latvian, especially the problem of translating slang. In addition, the problems that have appeared during the translation process and the solutions of these problems are analyzed.

The third part consists of the translation of "The boy in the last row" by Juan Mayorga from Spanish to Latvian.

The purpose of this Bachelor paper has been achieved; a qualitative translation has been done using the knowledge gained throughout the process of writing the theoretical part.

Since up until now there are no plays of the most important of Spanish nowadays playwrights translated in Latvian, it is expected that the present Bachelor's thesis will promote interest about Juan Mayorga and his plays in Latvia.

This Bachelor's thesis consists of 80 pages and 1 appendix.

RESUMEN

El título del trabajo de fin de grado es “La traducción de la obra dramática de Juan Mayorga “El chico de la última fila””. La obra es traducida de la lengua original – español – al letón. El objetivo del trabajo es hacer una traducción de dicha obra de alta calidad que pueda ser acogida en Letonia no solo como un texto literario, sino también como una obra teatral para la puesta en escena.

El trabajo de fin de grado consta de tres partes: dos de ellas son teóricas y una práctica. En la primera parte se analiza la figura del autor, Juan Mayorga: su actualidad, estilo, obras. Asimismo se ofrece un análisis de la obra basado en el estudio de los personajes y las características.

En la segunda parte se presenta la traducción como una de las partes de la comunicación intercultural, centrándose en la complejidad del proceso de traducción de las obras dramáticas. También se analiza la problemática de la traducción a la lengua letona, subrayando las dificultades vinculadas con la traducción de las palabras soeces. La última sección de la segunda parte está dedicada a los problemas concretos en el proceso de la traducción de la obra y sus soluciones.

La tercera parte es la traducción de la obra “El chico de la última fila” del español al letón.

El objetivo del trabajo de fin de grado ha sido alcanzado, puesto que se ha conseguido realizar una traducción de buena calidad de la obra con el apoyo de la investigación realizada en la parte teórica.

Ya que hasta ahora ninguna de las obras del dramaturgo más importante actualmente de España ha sido traducida al letón, se espera que el presente trabajo fin de grado despierte el interés por la obra de J. Mayorga en Letonia y abra las puertas a futuras traducciones.

El trabajo de fin de grado consta de 80 páginas y un anexo.

PIELIKUMI

1. Pielikums. Huana Majorgas lugas "Zēns pēdējā rindā" oriģinālteksts.

GERMÁN LEE UN FOLIO MANUSCRITO EN EL QUE HACE ANOTACIONES CON ROTULADOR ROJO. LO QUE LEE, PRIMERO LE DA RISA Y LUEGO LE INDIGNA. PONE UN CERO EN EL FOLIO, LO DEJA EN EL MONTÓN DE LA DERECHA Y COGE OTRO DEL MONTÓN DE LA IZQUIERDA. LEE UNA FRASE, PONE EN EL FOLIO UN GRAN CERO Y LO DEJA EN EL MONTÓN DE LA DERECHA. COGE OTRO FOLIO. ESTÁ VOLVIENDO A ENFADARSE CUANDO LLEGA JUANA.

GERMÁN ¿Qué? ¿Cómo ha ido?

JUANA Podías haberme acompañado.

GERMÁN No voy a misa desde los catorce años.

JUANA No era una misa. Era un funeral.

GERMÁN No pensé que fuera tan importante para ti. No era un pariente, ni un amigo. No irás a decirme que Bruno era un amigo.

JUANA Por no estar sola. Por poder hablar con alguien.

SILENCIO.

JUANA Conocí a las mellizas. Son tal como Bruno las describía. ¿Me cambio y nos vamos al cine, a una divertida?

GERMÁN No te cambies, estás muy guapa. Pero deja que acabe esto. Echa un vistazo, esto sí que es divertido.

VUELVE A SU LECTURA. JUANA HOJEA EL MONTÓN DE LA DERECHA.

JUANA Cero. Tres. Cero. Hombre, ¡un cinco! Dos. Cero... ¿Tan malos son?

GERMÁN *(SIN DEJAR DE LEER.)* Peores. El peor curso de mi vida.

JUANA Eso ya lo dijiste el curso pasado. Y el anterior.

GERMÁN PONE UN UNO EN EL FOLIO, SE LO DA A JUANA Y COGE OTRO.

GERMÁN *(LEE.)* "El sábado estuve viendo la tele. El domingo estaba cansado y no hice nada". Punto final. Les di media hora. Dos frases. Cuarenta y ocho horas en la vida de un tío de diecisiete años. El sábado, tele; el domingo, nada. *(PONE UN CERO EN EL FOLIO Y SE LO DA A JUANA; COGE OTRO.)* No les he

pedido que compongan una oda en endecasílabos. Les he pedido que me cuenten su fin de semana. Para ver si saben juntar dos frases. Y no, no saben. *(LEE.)* "Los domingos no me gustan. Los sábados sí que me gustan pero este sábado mi padre no me dejó salir y me quitó el móvil». *(PONE EN EL FOLIO UN GRAN CERO Y LO DEJA EN EL MONTÓN DE LA DERECHA.)* Intenté explicarles la noción de "punto de vista". Pero hablar a éstos de punto de vista es como hablar a un chimpancé de mecánica cuántica. Les leo el comienzo de "Moby Dick", se supone que todos saben de qué hablo, que han visto la película. Les explico que la historia la cuenta un marinero. Pregunto: "¿Y si la hubiera contado otro personaje, por ejemplo el capitán Achab?". Me miran asustados, como si les hubiera planteado el enigma de la esfinge. "Bueno, me vais a hacer una redacción contándome lo que habéis hecho este fin de semana. Tenéis media hora". Y me entregan esto. ¿Qué fatalidad me condujo a este trabajo? ¿Hay algo más triste que enseñar literatura en bachillerato? Elegí esta profesión pensando que viviría en contacto con los grandes libros. Sólo estoy en contacto con el horror. Y lo peor no es enfrentarse, día a día, con la ignorancia más atroz. Lo peor es imaginar el día de mañana. Esos chicos son el futuro. ¿Quién puede conocerlos y no hundirse en la desesperación? Los catastrofistas pronostican la invasión de los bárbaros y yo digo: ya están aquí; los bárbaros ya están aquí, en nuestras aulas.

COGE OTRO FOLIO.

JUANA

No sabía si darles el pésame. Estaba por irme cuando se me acercó una de ellas, no sé cuál, no las distingo. Me dijo que mañana irán a la galería a hablar del futuro. "A hablar del futuro". ¿Me escuchas?

GERMÁN ESTÁ ABSORTO EN LO QUE LEE.

JUANA

¿Pasa algo?

SILENCIO.

GERMÁN

(LEE.) "El pasado fin de semana, por Claudio García. El sábado fui a estudiar a casa de Rafael Artola. La idea partió de mí, porque hace tiempo que deseaba entrar en esa casa. Este verano, todas las tardes me iba a mirar la casa desde el parque, y una noche el padre de Rafa casi

me coge mirando desde la acera de enfrente. El viernes, aprovechando que Rafa acababa de fracasar en la clase de Matemáticas, le propuse un intercambio: "Tú me ayudas a mí con la Filosofía y yo a ti con las Matemáticas". No era más que un pretexto, claro. Yo sabía que, si aceptaba, sería en su casa, porque la mía está en una calle que Rafa no pisará jamás. A las once toqué el timbre y la puerta se abrió ante mí. Seguí a Rafa hasta su cuarto, que es como yo me imaginaba. Me las arreglé para dejarlo ocupado con un problema de trigonometría mientras yo, con la excusa de buscar una Coca-Cola, echaba un vistazo a la casa. Esa casa en la que por fin me encontraba, después de haberme imaginado tantas veces allí dentro. Es más grande de lo que suponía; mi casa cabe cuatro veces en ella. Todo está muy limpio y ordenado. "Bueno, basta por hoy", me dije, y estaba a punto de volver con Rafa cuando un olor me llamó la atención: el inconfundible olor de la mujer de clase media. Me dejé guiar por ese olor, que me llevó hasta el salón. Allí, sentada en el sofá, hojeando una revista de decoración, encontré a la señora de la casa. La miré hasta que levantó sus ojos azules. "Hola. Tú debes ser Carlos". Su voz era tal y como había previsto; ¿dónde enseñarán a hablar a estas mujeres? "Claudio", contesté, sosteniéndole la mirada. "¿Buscas el baño?". "La cocina". Ella me condujo hasta allí. "¿Quieres hielo?". Me fijé en sus manos mientras sacaba los cubitos: la alianza en la mano derecha y una sortija en la izquierda. Se sirvió un Martini. "Coge lo que quieras", dijo. "Estás en tu casa". Ella volvió al sofá y yo a la habitación de Rafa. Le resolví el problema de trigonometría. Va a necesitar mucha ayuda para sacar las Matemáticas este curso. Continuará".

SILENCIO.

JUANA ¿Dice "Continuará"?

GERMÁN Entre paréntesis.

PONE UN SIETE EN LA REDACCIÓN Y COGE OTRA.

JUANA ¿Un siete?

GERMÁN No tiene faltas, y de vocabulario no está mal. No es Cervantes, pero comparado con los otros... ¿Qué nota le pondrías tú?

- JUANA Yo llevaría esa redacción al director.
- GERMÁN ¿Por qué? ¿Porque la madre de su compañero Rafa tiene los ojos azules?
- JUANA ¿Quién es este chico?
- GERMÁN Me parece que es uno que se sienta en la última fila, pero no estoy seguro. Todavía no los conozco. Estamos en la segunda semana de curso.
- JUANA ¿Le pones un siete y te quedas tan ancho? "Continuará".
- GERMÁN ¿Si le pongo un seis te quedarás tranquila? Menos de un seis no puedo ponerle.
- JUANA Se ríe de ti y le pones un siete.
- GERMÁN ¿Se ríe de mí? No me había dado cuenta.
- JUANA Se ríe de todo. De ti, de su compañero Rafa, de la madre de Rafa... (LEE.) "Claudio", contesté, sosteniéndole la mirada". ¿Quién se cree que es? ¿Por qué no le pides que lo lea en clase, en voz alta, a ver si ese otro, ese Rafa, le da un buen sopapo? A no ser que el tal Rafa... (LEE.) "Rafael Artola". ¿Existe? Lo mismo todo es una fantasmada.
- GERMÁN HOJEA EN EL MONTÓN DE LA IZQUIERDA.
ENCUENTRA EL FOLIO QUE BUSCA.*
- GERMÁN (LEE.) "El sábado por la mañana estudié Matemáticas con mi amigo Claudio. Por la tarde fui con mi padre a jugar al baloncesto. Fue un partido muy disputado, pero ganamos y nos fuimos todo el equipo a celebrarlo. El domingo...".
- SIGUE LEYENDO EN SILENCIO. LE PONE UN CINCO Y
LO COLOCA EN EL MONTÓN DE LA DERECHA.*
- JUANA ¿Un cinco? Parece un buen chico. Al otro le pones un siete y a éste un cinco.
- GERMÁN No es clase de Ética, ni de Religión. Es Lengua y Literatura.
- COGE OTRO FOLIO.*
- JUANA ¿De verdad no te preocupa? Yo al menos hablaría con él.
¿No vas a hablar con él?
- CLAUDIO ¿Quería verme?
- GERMÁN Siéntate, hombre.

CLAUDIO TOMA ASIENTO.

GERMÁN Se trata de esa redacción sobre el fin de semana. Me preocupa.

CLAUDIO ¿La puntuación? Me hago un lío con el punto y coma.

GERMÁN La puntuación está bastante bien.

CLAUDIO Se me dan mejor las ciencias, pero este año me he propuesto mejorar en Lengua.

GERMÁN Se trata del contenido. Hablas de otro chico de clase, y de su familia. A alguien le podría parecer mal.

CLAUDIO ¿Se lo parece a usted? ¿O se refiere a otra persona? ¿Lo ha leído alguien más?

GERMÁN Todavía no. Pero estoy pensando dárselo al director, a ver qué opina.

CLAUDIO No lo escribí para el director. Lo escribí para usted.

SILENCIO.

GERMÁN ¿Cómo crees que se sentiría tu compañero Rafa si leyese...? (LEE.) "... aprovechando que Rafa acababa de fracasar en la clase de Matemáticas... un olor me llamó la atención: el inconfundible olor de la mujer de clase media...". Y no es sólo lo que dices. Lo peor es lo que está entre líneas. El tono. ¿Qué tal si te lo hago leer en clase? ¿Cómo se sentiría Rafa si oyese esto?

CLAUDIO No sé cómo se sentiría. Tampoco lo escribí para él. Usted nos pidió que escribiésemos sobre el fin de semana. La idea fue suya.

SILENCIO.

GERMÁN Vamos a dejarlo estar. No sé qué buscabas con esto, pero sea lo que sea, vamos a pasar página.

CLAUDIO VA A IRSE.

CLAUDIO El ejercicio de los adjetivos, ¿puedo dárselo?

GERMÁN Dije para el lunes.

CLAUDIO Lo hice anoche, de un tirón. Si es que lo entendí bien. Se trataba de hacer una redacción con los adjetivos de la lista. ¿Era eso?

SACA EL EJERCICIO.

- GERMÁN** Es sólo un juego para haceros escribir.
- CLAUDIO** No sabía si los adjetivos tenían que salir en el orden de la lista o si se podía cambiar. Yo lo hice en el orden de la lista.
- GERMÁN** El orden daba igual. Lo dije.
- CLAUDIO** Tampoco sabía si se podía usar otros adjetivos, aparte de los de la lista. Y tuve que repetir uno. Repetí "oscuro".
- GERMÁN** No tienes que entregármelo hasta el lunes. ¿No quieres quedártelo y revisarlo?
- CLAUDIO** Prefiero dárselo ya. Este fin de semana voy a centrarme en las Matemáticas.

*DEJA EL EJERCICIO Y SE VA. SILENCIO. GERMÁN
COGE EL EJERCICIO Y LEE. JUANA ESTÁ
DESMONTANDO UNA INSTALACIÓN Y EMBALANDO
LAS PIEZAS. GERMÁN LLEGA, DEJA SU CARTERA Y
LE ECHA UNA MANO.*

- JUANA** ¿Te parece arte para enfermos?
- GERMÁN** ¿Arte para enfermos?
- JUANA** A eso se reduce todo esto, según esas dos. Claro, que eso lo dijeron después de ver los libros de cuentas. Primero me pidieron las cuentas y luego emitieron su crítica. Si se vendiese, no lo considerarían arte para enfermos. Ya suponía que serían unas retrógradas, por cosas que Bruno contaba. Dos provincianas que igual les da heredar una galería de arte que una tienda de embutidos. ¿Cómo pueden decir que esto es arte para enfermos?
- GERMÁN** Bueno, ya sabes lo que pienso sobre este tipo de instalaciones. Yo necesito ver rostros. Gente. Siento una soledad infinita en medio de...
- JUANA** No es el momento, Germán, estoy a punto de perder mi trabajo. No es el momento de soltarme tus teorías contra el arte contemporáneo. Necesito que me digas que esas dos son unas palurdas hijas de puta.
- GERMÁN** ¿La cierran? ¿Van a cerrar la galería?

- JUANA Me dan un mes. Un mes para demostrarles que es un negocio viable. Para encontrar algo que se venda, pero que sea el tipo de cosa que se vende en una galería de arte y no en, por ejemplo, una tienda de embutidos. ¿Que no lo encuentro? Pues traspasan el local y santas pascuas. (EN SILENCIO, CONTINÚA SU QUEHACER.) Tocaron las piezas. Tenías que ver qué caras ponían. "Arte para enfermos"... ¿Y tú? ¿Qué tal el día?
- GERMÁN Nada de particular. Ah, hablé con ese chico.
- JUANA ¿Y?
- GERMÁN Charlamos y luego él me entregó el ejercicio sobre los adjetivos, ése que pongo todos los años.
- JUANA El de "Utiliza los siguientes adjetivos".
- GERMÁN Ése.
- JUANA ¿Y?
- GERMÁN Ha vuelto a hacerlo. Digamos que me ha dado el segundo capítulo. Lo anuncié, ¿recuerdas? "Continuará".
- SILENCIO.
- JUANA ¿Lo tienes ahí?
- GERMÁN Sí.
- SILENCIO.
- JUANA No quieres que lo lea.
- GERMÁN No sé si me parece bien.
- JUANA Llevo treinta años leyendo las cosas de tus alumnos.
- GERMÁN Pero esto es distinto, ¿no?
- JUANA REANUDA SU QUEHACER. GERMÁN ABRE SU CARTERA, SACA EL EJERCICIO Y SE LO DA A JUANA, QUE LO LEE.
- CLAUDIO Escribe una redacción en que aparezcan los siguientes adjetivos: contento, mismo, nuestro, opuesto, oscuro, igual, concentrado, pequeño, mayor, fantástico. (SILENCIO.) El lunes, después de la clase de Matemáticas, me acerqué a Rafael Artola y le propuse

volver a juntarnos a estudiar. El profe le acababa de felicitar por los ejercicios de trigonometría y él estaba contento como si le hubiesen dado el Premio Nóbel, así que quiso empezar esa misma tarde. De camino, hablamos sobre lo que se supone que tienen que hablar los chicos de nuestra edad: de chicas; de lo que vamos a estudiar; de ese tipo de temas fuimos hablando hasta su casa.

¿Por qué Rafa?, ¿por qué lo elegí a él? Porque él es normal. Él está en el extremo opuesto. Hay otros de clase que están en el extremo opuesto, pero hubo algo que, el curso pasado, me hizo fijarme en Rafa: a menudo, al salir de clase, vi a sus padres esperándolo, cogidos de la mano. A otros chicos les avergüenza que sus padres vayan por allí, porque les avergüenza la situación o porque se avergüenzan de sus padres. Rafa no. Rafa parecía conforme con aquello. Y yo me preguntaba: ¿Cómo será su casa?; ¿cómo será la casa de una familia normal?

Nos abrió la puerta una mujer de piel oscura, que igual podía tener quince años que cincuenta y cinco. La señora estaba en el salón, con la revista "Casa y jardín" en una mano y un metro en la otra. Se hallaba tan concentrada mirando una pared, que tardó en darse cuenta de nuestra presencia.

- Rafa -dijo, dándole un beso-. Y tu amigo... ¿Carlos?

- Claudio.

Sobre la mesa de cristal, junto a un dragoncito chino, tienen una foto de la familia en la playa, de cuando Rafa era pequeño: el papá, la mamá, Rafa y una niña un poco mayor que Rafa.

- Me han puesto un emebé en Matemáticas -anunció Rafa.

- ¡Un emebé! ¡Fantástico! ¿Qué os apetece de merienda?

La merienda nos la preparó la mujer oscura. La señora se quedó en el salón, con la revista en una mano y el metro en la otra, flotando como un fantasma. Continuará.

JUANA

Repugnante.

GERMÁN

¿Qué te parece repugnante?

JUANA

¿No te parece repugnante?

- GERMÁN** ¿Desde cuándo te has vuelto una moralista? Tú, que has expuesto aquí cosas que hacían daño a los ojos, aquella exposición de muñecas hinchables, ¿tú te escandalizas de que un chico de diecisiete años piense lo que le dé la gana?
- JUANA** No que lo piense. Que lo escriba. "La exposición de muñecas hinchables". Cualquiera que te oiga... Ni que hubiera convertido la galería en un sex-shop. Eran muñecas manipuladas. Una llevaba la cara de Stalin, otra la de Franco... Tenía un sentido. Para quien quisiese vérselo. Deberías hablar con el director.
- GERMÁN** Hablo con el director. Al chico lo castigan con una semana sin clase. O lo expulsan. O lo encarcelan. O lo fusilan. ¿Y qué?
- JUANA** O con tus compañeros, con los otros profesores del curso. Y con los padres, eso por descontado, deberías hablar con los padres.
- GERMÁN** ¿Para que no lo dejen entrar en esa casa?
- JUANA** Con los padres de Claudio, el escritor. Ese chico necesita un psiquiatra. Puede ser peligroso. Es capaz de hacerles algo: Deberías cortar esto antes de que pase algo realmente malo.
- GERMÁN** Es un chico cabreado, sólo eso. Un chico enfadado con el mundo. Y no es para menos. Mejor que saque su rabia así y no quemando coches. A mí me dan más miedo los otros. Esos sí que son peligrosos. Esos no respetan nada: ni la ortografía, ni la sintaxis, ni el sentido común. Aparte de Claudio, las que menos faltas tienen son dos chinitas que llevan seis meses en España. La última vez que los llevé al teatro me humillaron durante toda la representación. Y no se te ocurra criticarles, que se te echará encima la brigada de pedagogos.
- JUANA** Hablas de ellos como si fuesen una masa homogénea. Deberías acercarte a ellos, sin prejuicios, sin condenarlos a priori.
- GERMÁN** ¿A los pedagogos?
- JUANA** A tus alumnos. (MIRA EL EJERCICIO DE CLAUDIO.) O tiene un problema y está intentando llamar tu atención. ¿Cómo es?

GERMÁN Se sienta en la última fila. No habla. No participa. No crea problemas. En las demás asignaturas no destaca ni por arriba ni por abajo, salvo en Matemáticas.

JUANA O sea, que has preguntado por él.

GERMÁN Creo que es bueno en Matemáticas. ¿Nos vamos o qué?

JUANA Le abren las puertas de su casa y él... Es un sinvergüenza.

GERMÁN Es un tío raro. O sea, un tío como Dios manda.

JUANA ¿Tú también te sentabas en la última fila?

GERMÁN Es el mejor sitio. Nadie te ve, pero tú los ves a todos.

JUANA Supón que estas redacciones salen a la luz. En cierta forma, tú estarías comprometido.

GERMÁN ¿Comprometido con qué?

JUANA En cierta manera, te estás convirtiendo en su cómplice.

GERMÁN ¿Cómplice de qué?

JUANA Si no quieres verlo, no lo veas. (*DESMONTA OTRA PIEZA. LA MIRA.*) "Arte para enfermos".

GERMÁN (*A CLAUDIO.*) Quiero hablar con tus padres. ¿Prefieres que los llame yo o se lo dices tú, que quiero verlos?

CLAUDIO Llámelos si quiere. Ella no está y él no coge el teléfono.

SILENCIO. GERMÁN PONE ANTE ÉL EL EJERCICIO DE LOS ADJETIVOS.

GERMÁN Aquí "igual" no es adjetivo, sino adverbio. (*LEE.*) "Nos abrió la puerta una mujer de piel oscura, que igual podía tener quince años que cincuenta y cinco". "Igual" modifica a "podía", es un adverbio. En cuanto al estilo, es un batiburrillo. Tienes una empanada entre Hermann Hesse y Julio Verne. Es lógico a tu edad, a tu edad uno lee lo que pillá. (*SACA DE SU CARTERA UN LIBRO Y SE LO DA A CLAUDIO.*) No es de la biblioteca, es mío. No lo subrayes, ni le dobles las esquinas, ni lo dejes abierto boca abajo.

CLAUDIO ¿Tengo que leerlo entero? ¿No tiene nada más corto?

GERMÁN Lee la primera página. Si no te interesa, me lo devuelves.

CLAUDIO SACA UNOS FOLIOS. LOS DEJA ANTE GERMÁN.

CLAUDIO Si no le interesa, me lo devuelve.

SE SIENTA A LA MESA DE RAFA, ANTE LOS EJERCICIOS DE MATEMÁTICAS. GERMÁN LEE LOS FOLIOS.

RAFA Pero ¿por qué tengo que cambiarle el signo?

CLAUDIO Porque lo has pasado al otro lado del igual.

RAFA ¿Y antes?

CLAUDIO Aquí la equis estaba multiplicando.

RAFA ¿Cómo multiplicando?

CLAUDIO Multiplicando al tres.

RAFA MIRA EL PROBLEMA CON PERPLEJIDAD.

RAFA PADRE Tú debes ser Carlos.

CLAUDIO Claudio.

RAFA PADRE LLEGA EN CHÁNDAL. LE CUESTA HABLAR, ESTÁ RECUPERÁNDOSE DEL ESFUERZO. DA LA MANO A CLAUDIO.

RAFA PADRE Trabajo en equipo. Compartir información. Repartir responsabilidades. Delegar. Yo te la paso a ti cuando estás bajo el aro, tú me la pasas a mí cuando estoy libre de marca. Por cierto, a las ocho dan en diferido los Grizzlies contra los Clippers. ¿Pido una pizza, Rafa? ¿Te quedas a verlo... Claudio?

GERMÁN (*DEJANDO DE LEER.*) ¿Estás haciendo parodia?

CLAUDIO ¿Parodia?

GERMÁN El modo en que describes su entrada en la habitación, su modo de hablar... Estás exagerando los rasgos del personaje para provocar la risa del lector.

CLAUDIO No exagero. Él es así.

GERMÁN No puede ser así.

CLAUDIO Se lo juro.

GERMÁN ¿Es realismo?

CLAUDIO ¿Realismo?

GERMÁN Supón que pudieras grabar todo con una cámara, a escondidas. ¿Es eso? ¿Es como verlo por un agujero en la pared? ¿O hay una estilización, una abstracción?

CLAUDIO ¿Abstracción?

GERMÁN ¿Presentas lo que has visto o lo que a ti te parece significativo? Lo esencial.

CLAUDIO No lo pongo todo. No pongo el color del chándal. Me da igual que sea verde o azul.

SILENCIO.

GERMÁN ¿Por qué en presente? ¿Por qué te has pasado al presente?

CLAUDIO Es como estar allí otra vez.

SILENCIO.

GERMÁN Bueno, sigamos.

VUELVE A LEER.

RAFA PADRE ¿Te quedas a verlo... Claudio?

CLAUDIO Acepto la oferta del hombre del chándal. Una hora después nos reunimos con él en el salón, aunque a mí me cuesta reconocerlo, sin chándal parece otra persona, pero por el modo en que se relaciona con el mando de la tele deduzco que es él, el cabeza de familia. Está muy interesado en que los Grizzlies ganen a los Clippers. En los Clippers juega un coreano. Eso le da pie a hablarnos sobre China. En el segundo tiempo se incorpora la madre, no sé si a ver el partido o si a informarse sobre China. Al poco suceden dos imprevistos: Pau Gasol es expulsado por cinco faltas personales y el padre recibe una llamada telefónica: tiene que recoger a alguien en el aeropuerto.

RAFA PADRE Antes la obligación que la devoción.

CLAUDIO Sin él, los Grizzlies pierden el partido. Según explicó el comentarista, los Grizzlies tuvieron un 52% de posesión de balón y los Clippers un 48. La clave del partido estuvo en la expulsión de Gasol, según el comentarista. Continuará.

SILENCIO.

GERMÁN Está bien, incluso bastante bien. Si todo lo que pretendes es que la gente se ría de tus personajes. Pero ése es un objetivo bajo. La primera pregunta que debe hacerse un escritor es: ¿Para quién escribo? ¿Para quién escribes tú? Es muy fácil sacar a luz lo peor de cualquiera, para que la gente mediocre, sintiéndose superior, se ría de él. Es muy fácil agarrar a un personaje y mirarlo por su lado más ridículo. Lo difícil es mirarlo de cerca, sin prejuicios, sin condenarlo a priori. Encontrar sus razones, su herida, sus pequeñas esperanzas, su desesperación. Mostrar la belleza del dolor humano, eso sólo está al alcance de un verdadero artista.

LE ENTREGA OTRO LIBRO. CLAUDIO SE VA A LEER Y A ESCRIBIR.

JUANA No sé qué pretendes.

GERMÁN Enseñarle.

JUANA ¿Enseñarle qué?

GERMÁN Literatura. Y, a través de la literatura, otras cosas.

JUANA La literatura no enseña nada.

GERMÁN Ah, ¿no?

JUANA "Bartleby el escribiente". Lo llevaba en el bolsillo aquel chalao, el que mató a John Lennon. ¿Qué le enseñó la literatura a ese loco?

GERMÁN El asesino de Lennon llevaba "El guardián entre el centeno".

JUANA Da igual. Lo que importa es que la literatura no enseña nada. No nos hace mejores.

GERMÁN Educan más tus exposiciones. La gente sale de tus exposiciones muy cultivada. Si es que consiguen encontrar la salida.

JUANA Tampoco mis exposiciones. El arte, en general, no enseña nada.

CLAUDIO DA UNOS FOLIOS A GERMÁN. ESTE LOS LEE JUNTO A JUANA.

RAFA Pero ¿por qué tengo que cambiarle el signo?

CLAUDIO | Porque lo has pasado al otro lado del igual.

RAFA | ¿Y antes?

CLAUDIO | Antes no estaba sumando. Aquí la equis estaba multiplicando.

RAFA | ¿Cómo multiplicando?

CLAUDIO | Multiplicando al tres. Rafa mira el ejercicio con pesimismo. De repente, irrumpe en el cuarto un hombre en atuendo deportivo. Le cuesta respirar.

RAFA PADRE | Tú debes ser Carlos.

CLAUDIO | Claudio.

RAFA PADRE | Trabajo en equipo. Yo te la paso cuando estás bajo el aro, tú me la pasas cuando estoy libre de marca. Por cierto, dan en diferido los Grizzlies contra los Clippers. ¿Pido una pizza, Rafa? ¿Te quedas a verlo... Claudio?

CLAUDIO | Vale.

RAFA PADRE | Pero lo primero es lo primero, ¿eh?, antes la obligación que la devoción. Voy a darme una ducha.

CLAUDIO | Y Rafa va a darse una ducha mientras Rafa reanuda su combate con la equis. Los dos se llaman Rafa. Una hora más tarde estamos los tres, Rafa, Rafa y yo, en el sofá, comiendo una "Quattro Stagioni", mientras los Grizzlies arrollan a los Clippers para satisfacción de los Rafa. En los Clippers juega un coreano, lo que aprovecha Rafa Padre para disertar sobre China.

RAFA PADRE | Hay dos tipos de chinos...

CLAUDIO | Estuvo una semana en China, por trabajo, hace diez años. No ha vuelto, pero habla sobre los chinos como si no tuviesen secretos para él.

RAFA PADRE | Lo peor que le puedes decir a un chino...

CLAUDIO | En el minuto dos del segundo tiempo, Gasol anota un gancho de tres puntos y los Rafa enloquecen. En el minuto cuatro, Ester se sienta con nosotros a mirar el partido, pero no consigue interesarse, en el minuto siete abre el número doscientos quince de la revista "Casa y jardín", por sus ojos desfilan una mansión de estilo

victoriano, una casa-molino holandesa, la casa mallorquina de Catherine Zeta-Jones, tantas casas que ella no tendrá jamás. En el minuto siete coge papel y lápiz y hace un boceto de reforma de la casa, tiene una carpeta llena de bocetos, se pasa el día en casa pero no está contenta con la casa, está decidida a reformar la casa, aunque sabe lo duro que es tener obreros en casa. En el minuto diez, muerde el lápiz y mira el vacío, concentrada en la gran pregunta de su vida: ¿Cómo sacar otro cuarto de baño? En el minuto doce, Rafa Padre propone comprar un televisor de plasma. En el minuto quince, Pau Gasol es expulsado por cinco personales, lo que indigna a los Rafa, que lo aplauden en pie cuando sale de la cancha, y no es para menos, sus números son escalofriantes: treinta puntos, siete asistencias y cuatro rebotes. En el minuto dieciséis suena el teléfono de Rafa Padre. Pone cara de fastidio, mira la hora, está por no contestar.

RAFA PADRE

(AL TELÉFONO.) Dime... Ya te lo noto. ¿Has ido al médico?... ¿Juanito?... ¿Y a qué hora llega?... (HACE UNA SEÑA A ESTER DE QUE LE DEJE EL PAPEL Y EL LÁPIZ PARA APUNTAR.) BA0423, diez quince, terminal dos... ¿Me hago un cartel con su nombre? Vamos, un folio... Huang Li, con hache... Pero hablará inglés... Hotel Convención... ¿Te parece a uno de comida española?... Tú tranquilo, tú descansa... Nada hombre, faltaría más... (GUARDA EL TELÉFONO; A ESTER:) Tengo que ir al aeropuerto, a recoger a un socio.

ESTER

¿A estas horas? Qué fastidio, ¿no?

RAFA PADRE

Antes la obligación que la devoción. Lo mismo tengo que llevarlo a cenar. O igual no y en dos horas estoy de vuelta.

ESTER

¿Un chino?

RAFA PADRE

Viene a una firma, a prorrogar un contrato. Lo iba a recoger Mariano, pero está con gripe.

ESTER

¿A qué hora llega?

RAFA PADRE

A las diez y cuarto.

ESTER

Tienes tiempo.

CLAUDIO

Se sienta a ver el final, pero está nervioso, ya no consigue disfrutar del partido. Al rato va a cambiarse.

El chico...

29

- GERMÁN No sé qué ponerme. No sé si ir de trabajo o si ir cómodo.
- CLAUDIO Se va a buscar al chino. Nada más salir él, los Clippers empiezan a remontar y en el último segundo se imponen ayudados por un error arbitral.
- ESTER Pero entonces, ¿quién ha ganado?
- CLAUDIO Continuará.
- JUANA Te está toreando. La segunda versión es todavía más cruel. Tú quieres enseñarle y él te da una lección.
- GERMÁN (A CLAUDIO.) ¿Qué es lo siguiente? ¿Verlos criticar a los vecinos del tercero? Ya sabemos de la infinita mezquindad de la clase media. Ya se sabe que la clase media es fea, banal, estúpida. También lo era la aristocracia rusa, pero Tolstoi se las arregló para escribir "Ana Karenina". Y Dostoievski, ¿sabes el secreto de Dostoievski? Hacer de personas vulgares personajes inolvidables. Pero si lo que tú quieres ser es un caricaturista... ¿Es eso lo que quieres ser, un caricaturista?
- CLAUDIO Usted dijo que los mirase de cerca. Cuanto más de cerca los miro, es peor. Escribo lo que veo.
- GERMÁN Si esto es todo lo que ves, quizá es que no valgas para esto. (LE DA TRES LIBROS, UNO DETRÁS DE OTRO.) Chéjov. ¡Dostoievski! ¡¡ Cervantes!!
- JUANA ¿Qué te parece?
- LE MUESTRA UN CATÁLOGO. GERMÁN NO SABE QUÉ DECIR.*
- GERMÁN Bueno, es... Interesante.
- JUANA Pero ponte en el lugar de la gente. ¿Crees que comprarán?
- GERMÁN Son todo cosas muy normales: un reloj de cocina, un ventilador...
- JUANA Son objetos normales, pero manipulados para producir un extrañamiento. Fíjate en el reloj: trece números. El artista interviene en el espacio doméstico poniendo de manifiesto rasgos que, de tanto verlos, ya no percibimos. Lo que busca es mostrar la mecanización de nuestra

vida y desafiar las fronteras entre lo interior y lo exterior, entre lo privado y lo público.

GERMÁN MIRA EL CATÁLOGO SIN SABER QUÉ DECIR.

JUANA ¿Y esto otro? Escúcha.

LE PASA UNOS AURICULARES. GERMÁN SE LOS PONE. SILENCIO. SE LOS QUITA EXTRAÑADO.

GERMÁN ¿Qué es?

JUANA Paciencia, hombre.

PONE LOS AURICULARES A GERMÁN. HASTA QUE ÉSTE SE LOS QUITA.

JUANA Pintura verbal. Es la voz del pintor describiendo el cuadro. El espectador, o sea, el oyente, imagina el cuadro. El espectador es un cocreador: vuelca su imaginario en la pared vacía. El artista propone que los auriculares cuelguen en una pared, o en un marco vacío. Para burlarse de una industria cultural obsesionada con la producción de objetos tangibles, él opta por intervenciones poéticas efímeras despojadas de materialidad. Las pinturas realmente existen, es decir, existieron, pero el pintor, después de hacer las descripciones ante una grabadora, las destruyó. Trece acuarelas.

SILENCIO.

GERMÁN Yo no he visto nada. Aunque ya sabes que mi inglés no es muy bueno. Ahora para disfrutar el arte hace falta saber idiomas. Tiene un acento raro ese hombre.

JUANA Es chileno. De Valparaíso.

GERMÁN Sinceramente, dudo que se venda. Yo no lo compraría. A lo sumo me compraría el cedé, en la calle, más barato.

JUANA No me tomas en serio. Tengo veinte días. Veinte días y me ponen en la calle.

GERMÁN Si para salvar la galería tienes que exponerme en una vitrina, aceptaré el sacrificio. Pero no me pidas que me deje tomar el pelo.

ENFADADA, JUANA RECOGE EL CATÁLOGO, LOS AURICULARES Y OTRAS COSAS QUE PENSABA ENSEÑAR

A GERMÁN, PERO QUE YA NO VA A ENSEÑARLE.
GERMÁN SACA DE LA CARTERA UNA REDACCIÓN.

GERMÁN

¿Quieres leerlo?

JUANA NO CONTESTA, PERO SE ACABA ACERCANDO
A LEER.

RAFA

(A CLAUDIO, LEYENDO DE SUS APUNTES.) "A tu padre le han puesto una multa de tráfico. Él considera que es injusta y se plantea no pagarla. ¿Qué le aconsejaría Sócrates?"

GERMÁN

¿Qué demonios es esto?

CLAUDIO

El de Filosofía está empeñado en convencernos de que la Filosofía es útil. Siempre empieza planteándonos un caso, lo que él llama un "dilema moral", y luego nos explica el filósofo, Platón, Hegel, lo que toque. Todos quieren convencernos de que su asignatura es útil. Todos menos el de Matemáticas. Ése ya nos advirtió el primer día que las Matemáticas no sirven para nada.

GERMÁN

Las Matemáticas son importantes. También la Filosofía. Aunque ni las Matemáticas ni la Filosofía tengan respuesta para la gran pregunta.

CLAUDIO

¿La gran pregunta?

GERMÁN

¿Tolstoi o Dostoievski? Ésa es la gran pregunta, la que resume todas las demás.

RAFA

(CONSULTANDO SUS APUNTES.) A Sócrates, que era inocente, lo condenaron a tomar cicuta. Un amigo le propuso fugarse. Sócrates contestó: "Atenas me ha alimentado, me ha protegido, me ha educado. No puedo obedecer a Atenas cuando me conviene y desobedecerla cuando me viene mal". Y se bebió la cicuta de un trago. ¿Lo coges?

CLAUDIO

Siempre empezamos con la Filosofía. Cuarto de hora de Filosofía y dos horas de Matemáticas. Yo tengo problemas con la Filosofía; las Matemáticas tienen problemas con Rafa.

RAFA

Raíz cuadrada de menos uno. Por más que lo pienso, no le veo el sentido.

CLAUDIO

No es un número real. Por eso se les llama números imaginarios: raíz de menos cinco, raíz de menos siete...

Sólo existen en la cabeza. Pero se les puede sumar, multiplicar... ¡dibujar! Se puede hacer cosas con ellos, aunque no existan.

RAFA No consigo memorizar las fórmulas. Las aprendo y se me van.

CLAUDIO No tienes que memorizarlas, tienes que comprenderlas. *(LE PONE TRES EJERCICIOS.)* Le pongo tres ejercicios: uno fácil, para animarlo; otro no tan fácil; y otro difícil, para que se atasque. Mientras él combate con los números imaginarios, yo doy una vuelta por la casa. En el pasillo tienen colgadas cuatro reproducciones de acuarelas de Paul Klee.

ESTER ¿Llegaste tarde? No te sentí.

RAFA PADRE Nos dieron las tantas charlando. El tal Huang, Juanito, así le llamamos, es bastante abierto, para ser un chino. El Rioja le soltó la lengua. No está contento con nosotros. Siente que no lo respetamos. Al principio estuvo frío, como molesto porque yo hubiese ido a recogerlo en lugar de Mariano. No se creyó lo de la gripe.

CLAUDIO Yo necesitaba un lugar desde el que oír sin perturbarles. Si hubiera podido convertirme en la mosca de la pared, lo habría hecho. No puedo convertirme en mosca, pero puedo ir al pasillo a mirar las acuarelas de Klee con las orejas muy abiertas.

RAFA PADRE Surgió la idea de trabajar juntos. Él no está conforme con el porcentaje que le damos. Quiere un quince.

ESTER No te entiendo.

RAFA PADRE He estado todo el día dándole vueltas. ¿Por qué no dar el salto? Independizarse.

ESTER Pero en la empresa estás bien. Te valoran mucho.

RAFA PADRE Me valoran, sí, pero siento que he tocado techo. Cada idea que se me ocurre tiene que pasar por Mariano, que se cuelga la medalla.

ESTER Siempre has dicho que eres un hombre de equipo.

RAFA PADRE De equipo, vale, pero en un equipo unos pasan el balón y otros meten la canasta. Llevo demasiado tiempo

sudando la camiseta para que otros encesten. Hablando con Juanito de las oportunidades que hay allí...

ESTER Pero ¿él te habló así? ¿Tan claramente?

RAFA PADRE Los chinos nunca hablan claramente. Pero si yo le doy el quince, él será mi hombre en China. Mi hombre de confianza. De confianza es un decir, en los chinos no se puede confiar, son falsos como ellos solos, ya encontrará modo de sacarme el veinte, pero aún así las cuentas salen. Hoy día el transporte apenas supone un diez por ciento. El coste está en la mano de obra, y allí sale tirada. Juanito me señala un escaparate, una de esas muñequitas, la Barbie: "Dos eulos". Un juguete que aquí lo vendes por diez veces más.

ESTER Pero dejar la empresa... ¿No te da miedo?

RAFA PADRE Hasta que el proyecto se consolidase, podría continuar en la empresa, no tienen por qué enterarse. Sin perjudicarlos, trabajando en una línea que no interfiera. Nosotros a Juanito le enviamos por mail los planos de la pieza, le decimos cien como ésta tal fecha y él siempre cumple. Así de sencillo. Es como tener una fábrica sin obreros. O más fácil todavía: les envías una foto y ellos lo copian. No una copia exacta, sería ilegal, con pequeños cambios.

ESTER Pero hará falta una inversión. Un desembolso inicial.

RAFA PADRE Con lo que tenemos ahorrado y un pequeño crédito...

ESTER ¿Y la reforma?

RAFA PADRE Decías que no teníamos ni para el salón.

ESTER Concha me ha hablado de unos rumanos que trabajan muy bien y muy barato. Con factura o sin factura.

RAFA PADRE Ya sé que tienes la ilusión de esa reforma, ya sé.

ESTER Ahora que me había decidido a cerrar la terraza...

RAFA PADRE Lo sé, lo sé, es sólo que... En la edad en que estoy, necesito una motivación. Me siento estancado. Recuerdo aquellos tiempos, no hace tanto, la energía que tenía, las ganas de comerme el mundo. Siento que somos poco ambiciosos. Veo lo que hace mi jefe y me pregunto:

¿Por qué no yo? Quiero ser mi propio jefe. Tú podrías ayudarme. A elegir los productos, a establecer los contactos...-Hay que ir a las tiendas, hablar con los comerciantes, ver qué necesitan. Con un mensaje contundente: "Le ofrezco lo que tiene en el escaparate, diez veces más barato".

ESTER ¿Me estás proponiendo que trabaje para ti?

RAFA PADRE Te estoy proponiendo que trabajemos juntos.

ESTER Sabes que mi idea es acabar la licenciatura. Sacar esas tres asignaturas y ejercer, ahora que los niños son mayores.

RAFA PADRE Esto sería nuestro. Nuestro. Si esto sale bien, y no tiene por qué salir mal, tendrías más que una reforma. Tendrías una casa nueva.

SILENCIO.

ESTER ¿Saco unas aceitunas?

RAFA PADRE Bueno.

CLAUDIO Ella sale del salón. Me encuentra mirando las acuarelas de Paul Klee. Todos los títulos acaban en "ung": "Zerstörung", "Unterbrechung", "Hoffnung", "Rettung". Vuelve al salón con un plato de aceitunas y dos martinis.

ESTER Ese chico, ¿no te incomoda tenerlo todas las tardes por aquí?

RAFA PADRE Parece bastante prudente. Tímido incluso.

ESTER ¿A ti no te pone nervioso, con esa mirada perdida?

JUANA ¿Oye todo eso o se lo imagina? ¿Hablan de él delante de él?

GERMÁN Él no está delante. Está en el pasillo, mirando los cuadros.

JUANA ¿Y oye todo eso desde allí?

GERMÁN Oirá frases sueltas. Y luego están las caras, los gestos, la actitud.

ESTER La próxima semana tiene un parcial. Si no aprueba, deberíamos ponerle un profesor particular.

RAFA PADRE ¿Y Claudio?

El chico...

35

- ESTER** Un profesor de verdad. No uno que sepa tan poco como él, que yo creo que entre el uno y el otro se confunden más que se aclaran.
- RAFA PADRE** Pero a ese chico se le ve muy perdido. Se ve que para él esto es importante. No creo que sea un chico con muchos amigos.
- ESTER** No podemos sacrificar a Rafa por ayudar a un extraño.
- RAFA PADRE** No, eso no. Escucha: he estado pensando en el nombre. Tiene que ser fácil de memorizar, y pronunciarse igual en todas partes. Como "Adidas". O un nombre inglés. Y el logo tiene que expresar inmediatamente la idea del producto. Piensa en el rayajo de "Nike". Oye, qué buenas estas aceitunas.
- JUANA** Empieza a recordarme a mi primo el de Alicante, que te lo encuentras en una boda y te cuenta todos los chismes de la familia. ¿De qué se trata, de conocer a una familia por dentro? ¿Antropología barata o simple cotillería? A mucha gente le gusta eso, levantar el tejado de una casa y ver lo que hay debajo, la tele está llena de eso. (APARTÁNDOSE DE LA REDACCIÓN.) Empieza a aburrirme.
- GERMÁN** (A CLAUDIO.) El efecto sorpresa se está disipando. Ver a un extraño en esa casa, compartir su mirada, ya no es suficiente. Empiezas a parecerle a ese primo pesado que te cuenta todos los chismes familiares. Si me pongo en la piel de alguien que leyese esto en un libro...
- CLAUDIO** ¿Lo está leyendo alguien? No me importa que lo enseñe. Puede enseñárselo a quien quiera.
- GERMÁN** No se lo voy a enseñar a nadie porque es muy malo. No voy a hacer perder el tiempo a nadie con esto.
- CLAUDIO** Mejor no se lo enseñe a nadie, si es tan malo.
- GERMÁN** No se lo voy a enseñar a nadie, pero si alguien lo leyese como una novela... Se echa de menos... Falta incertidumbre. Conflictos.
- ESTER** ¿Ya se ha ido tu amigo?
- RAFA** Perdía el autobús.
- ESTER** Anda, tómate una aceituna.

RAFA PADRE Tu madre y yo apreciamos lo que estás haciendo por ese chico. Cuando podemos ayudar, no debemos perder la ocasión de hacerlo.

RAFA Él también me ayuda.

RAFA PADRE Es un intercambio. Él te ayuda con las Matemáticas y tú a él con la Filosofía.

ESTER ¿Conoces a su familia?

RAFA No sé mucho de él. No habla mucho. Tampoco en clase. En clase no habla con nadie.

RAFA PADRE Eso no está bien. Tienes que decir a tus amigos que hablen con él.

RAFA Si es él el que no habla.

CLAUDIO ¿Conflictos?

GERMÁN Un personaje desea algo y desarrolla estrategias para realizar ese deseo. Pero le surgen dificultades. Le salen al paso rivales, enemigos. Antagonistas. Ulises desea volver a casa, pero el cíclope quiere matarlo, la ninfa se enamora de él y lo secuestra, las sirenas lo hipnotizan con su canto... A veces el conflicto no es del héroe contra otro, sino consigo mismo. No me refiero a dilemas tipo "Reforma del salón o negociete en China". Me refiero a luchas en el corazón mismo del personaje. Aquiles: ¿marcho a Troya, como me pide mi ardor guerrero, o me quedo con mi amada Deidamia? El lector se pregunta si el héroe superará sus dificultades y conseguirá su objetivo. Es la pregunta de oro, la pregunta que hay que sembrar en la mente del lector: ¿qué va a pasar? Al lector no se le puede dar tregua, hay que mantenerlo tenso. El lector es como el sultán de Sherezade: si me aburres, te corto la cabeza. Hay quien no cree necesario todo eso: conflictos, incertidumbre... Pero yo necesito que pasen cosas. Yo y todo el mundo, salvo cuatro pedantes extraviados. La gente necesita que le cuenten historias.

SILENCIO.

CLAUDIO Gracias, maestro.

GERMÁN No me llames "maestro". Y otra cosa: tienes que intervenir en clase. Cuando pido voluntarios, o cuando pregunto.

Abrir la boca de vez en cuando. Si no, tendré que suspenderte.

CLAUDIO VA A IRSE. SE VUELVE.

CLAUDIO El miércoles tenemos parcial de Matemáticas. Rafa no va a aprobar. Y si no aprueba, le buscan profesor particular y a mí me echan. Hay que conseguir el examen como sea.

GERMÁN ¿Me estás pidiendo que robe el examen de Matemáticas?

CLAUDIO No veo otra solución. Los números imaginarios no le entran.

SILENCIO.

GERMÁN Ya no necesitas estar allí para escribir. Imagina.

CLAUDIO Lo he intentado, pero no me sale. Necesito verlos. En la sala de profesores, en el seminario de Matemáticas, en la fotocopiadora, usted sabrá. Si no quiere que me echen de esa casa.

RAFA PADRE ¡Un ocho! ¿Ves cómo, si te lo propones, lo consigues?

RAFA Y RAFA PADRE CHOCAN SUS MANOS COMO BALONCESTISTAS QUE FESTEJASEN UNA CANASTA.

RAFA PADRE ¡Un ocho! ¿Y tú, Claudio?

CLAUDIO Un seis con cinco.

RAFA PADRE Tampoco está mal, un seis con cinco. ¡Un ocho! ¡Habría que celebrarlo! ¿Lo sabe tu madre? ¡Ester! ¡Un ocho en el parcial de Matemáticas!

RAFA Y RAFA PADRE CHOCAN SUS MANOS.

CLAUDIO Mi seis con cinco tampoco les parece mal, empiezan a mirarme como a uno más del equipo. Me proponen jugar con ellos al baloncesto.

RAFA Nos juntamos unos cuantos los sábados, de seis a ocho.

RAFA PADRE Anda, ámate. No jugamos fuerte.

CLAUDIO Les contesto que tengo otros planes. Mientras me alejo de la casa, intento imaginarme a mí mismo y a mi padre botando una pelota y tirándola a un aro del que cuelga una redcilla. No, no consigo imaginarme a mí mismo y a mi padre botando una pelota y tirándola a un aro del que cuelga

una redecilla. Sin embargo, eso es lo que hacen, cada sábado por la tarde, Rafa hijo y Rafa padre, y se alegran cuando la pelota entra y ponen cara de pena cuando no entra. ¿Y ella, qué hará ella mientras tanto?, me pregunto. A las cinco y media del sábado estoy en el parque, en el banco desde el que los miraba este verano. A las seis menos cuarto veo salir a los atletas. A las seis toco el timbre, cuyo sonido es, por cierto, espantosamente cursi. Se abre la puerta y allí está, la mujer más aburrida del mundo.

ESTER ¿Al final te has animado? Pues se acaban de ir. Pero los llamo y vuelven por ti.

CLAUDIO No, no, es que ayer me dejé el libro. El de Matemáticas.

ESTER No lo he visto. Pasa a ver si lo encuentras.

CLAUDIO Me acompaña hasta el cuarto de Rafa. El libro no aparece.

ESTER El lunes preguntaré a Eliana si lo ha visto.

CLAUDIO Mi madre tenía unos parecidos, le digo, señalando sus pendientes. Se largó cuando yo tenía nueve años. No aguantaba a mi padre. Supongo que tampoco me aguantaba a mí. Mis palabras le causan impacto. Nunca falla, suelto lo de mi madre y me gana la simpatía de la gente. Se establece un vínculo. El otro desea compensarme. El otro desea ser mi madre.

ESTER ¿Quieres una Coca-Cola?

CLAUDIO La tomo en el salón. Ella toma un Martini. Hablamos sobre Rafa, sobre las Matemáticas, sobre lo mal que se le daban. Ella estudió Derecho.

ESTER Lo dejé para cuidar de los niños. Pero ahora que son mayores pienso sacar las tres asignaturas que me faltan.

CLAUDIO A las ocho, me digo: "Basta por hoy. Continuaremos el próximo sábado". En el pasillo, me detengo a mirar las acuarelas de Klee: "Zerstörung", "Unterbrechung", "Hoffnung", "Rettung".

ESTER Son bonitos, ¿verdad?

CLAUDIO Ellos no saben alemán. Ellos no saben lo que tienen en casa. Los compraron para esta pared. Cuando cambien el color de la pared, cambiarán de cuadros. Estos ángeles son terribles.

ESTER | Nunca lo habría pensado. ¿Te parecen ángeles?

CLAUDIO | Son ángeles como los pintaría un niño. Las alas parecen garras. No vuelan, se los lleva el viento. "Zerstörung" quiere decir destrucción. "Unterbrechung", interrupción. "Hoffnung", esperanza. "Rettung", salvación. Salgo de la casa a las ocho y diez. Me quedo en el parque hasta que, pasadas las ocho y media, veo a los Rafa entrar en la casa. Parecen contentos, como si hubiesen ganado el partido. Continuará.

JUANA | Esto no puede acabar bien. Esto acaba mal.

GERMÁN | (A CLAUDIO). ¿Qué demonios estás haciendo?

CLAUDIO | Usted dijo que tenían que pasar cosas. Un personaje desea algo y le surgen dificultades. Conflictos. Que el lector se haga la pregunta de oro: ¿qué va a pasar?

GERMÁN | ¿Dónde quieres ir a parar? ¿Qué es lo siguiente? ¿Citarte con ella en un hotel de carretera?

CLAUDIO | No. Tiene que ser en la casa. Todo tiene que pasar en la casa.

JUANA | Tienes que frenar a ese chico antes de que se estrelle. Supón que, por lo que sea, porque se suspende el partido o lo que sea, vuelven a casa y se los encuentran ahí, en el sofá, a la madre y al amigo.

GERMÁN | Aquí no dice nada de sofá. El sofá te lo has imaginado tú.

JUANA | Bueno, en el salón, él con la Coca-Cola y ella con el Martini. Rafa lo mata.

GERMÁN | ¿El padre o el hijo?

JUANA | Los dos. Lo matan.

GERMÁN | O sea, que te lo estás tomando en serio. Pero si se ve que la mitad es inventado. Está fabulando.

JUANA | ¿Está fabulando?

GERMÁN | Es un refrito de películas mal digeridas: "Rebelde sin causa", "El Graduado"...

JUANA | Pues si fabula, fabula bastante bien. Resulta todo muy creíble.

GERMÁN | Tiene madera de narrador. Nunca había tenido un alumno así. No quiero que se lo crea, pero ese chaval, bien

orientado... Muchas veces, cuando hablo, siento que sólo me sigue él. Tengo la impresión de que sólo él me entiende.

JUANA ¿Sólo él?

GERMÁN De mis alumnos.

JUANA Rafa también es alumno tuyo. ¿No crees que tienes una responsabilidad para con él?

GERMÁN Claro que sí.

JUANA Te resulta emocionante pensar que has descubierto a Franz Kafka, ¿eh?, que estás educando a Kafka. No sé si es Kafka. Lo que sé es que esto no acaba bien. Ésta es una de esas historias en que todos acaban perdiendo.

GERMÁN (A CLAUDIO.) Me parece que no sabes en lo que te estás metiendo. ¿Qué demonios es esto? ¿Una sátira de la clase media? ¿Un folletín sentimental? ¿Un "Bildungsroman"?

CLAUDIO ¿Un qué?

GERMÁN ¿No sabes alemán? Todo eso de "Zerstörung", "Rettung"...

CLAUDIO Se lo pregunté a mi padre. Vivió en Berlín cuando joven. También me explicó quién era Paul Klee.

GERMÁN Supongo que tu padre podrá explicarte que un "Bildungsroman" es una novela que describe la formación sentimental de un muchacho. Creía que se trataba de eso, del paso de un chico a la madurez. Pero ahora no estoy seguro de qué estás haciendo. ¿Lo sabes tú, qué estás haciendo?

CLAUDIO Hago lo que usted me dice, maestro.

GERMÁN Yo no te he dicho que tires los tejos a una señora que podría ser tu madre. Y no me llames maestro. (SILENCIO.) ¡Un seis con cinco en Matemáticas! Tu padre estará orgulloso. En otras asignaturas parece que te va peor. Por Historia hace días que no se te ve el pelo. Lo mismo en Inglés. ¿Por qué no vas a clase de Inglés?

CLAUDIO No le veo el sentido.

GERMÁN ¿Y a clase de Historia?

CLAUDIO Menos.

GERMÁN Si no estás en clase, ¿dónde estás?
CLAUDIO En la biblioteca, escribiendo.
GERMÁN ¿Lo sabe tu padre?
CLAUDIO Mi padre lo sabe todo.
GERMÁN ¿Y qué dice él de todo esto?
CLAUDIO Mi padre no dice nada.
GERMÁN Me gustaría conocerlo. ¿Por qué no le dices que venga a verme?
CLAUDIO Mi padre no es un personaje de esta historia. Mi padre no sale.

ENTREGA VARIOS FOLIOS A GERMÁN, QUE LE DA UN LIBRO. CLAUDIO SE VA A LEERLO. GERMÁN Y JUANA LEEN LOS FOLIOS.

JUANA Tiene un tono de... ¿Teatro del absurdo? El padre intentando sintonizar el televisor de plasma mientras el hijo le lee las instrucciones... En francés, porque no encuentra las otras, aunque no saben francés... ¿Intenta decirnos que sus vidas son absurdas? Son una familia normal.

GERMÁN ¿Hay una familia "normal"? ¿No hay algo anormal, monstruoso incluso, en el concepto mismo de familia?

JUANA ¿Cómo puede tratar así a ese pobre chico?

GERMÁN Bueno, le está enseñando Matemáticas, ha sacado un ocho. Peor la trata a ella. Una hora al teléfono con su amiga Concha hablando del precio del metro cuadrado. Vaya un tema: "El precio del metro cuadrado". ¡Un poquito de metafísica, por Dios!

SACA UN LIBRO DE SU BIBLIOTECA.

JUANA ¿"La montaña mágica"? ¿No te estarás pasando? Sólo tiene diecisiete años.

GERMÁN Yo lo leí a los catorce.

JUANA *(HOJEANDO LA CARPETA QUE REÚNE LOS ESCRITOS DE CLAUDIO.)* Su letra está cambiando. Es menos infantil. Está escribiendo mucho.

GERMÁN | Calculo que tendremos unas cincuenta páginas en formato normal.

JUANA | No se te estará pasando por la cabeza publicarlo. Enviarlo a un premio o algo así. No podéis hacer eso.

GERMÁN | Es mejor que casi todo lo que se publica hoy en día. (A CLAUDIO, CON LOS ÚLTIMOS FOLIOS EN LA MANO.) Diálogos ágiles, situaciones con chispa... Nada que no se pueda encontrar en mil series de televisión. ¿A eso aspiras, a escribir para la tele? Lo has escrito con pereza, se siente la pereza. Los círculos rojos son tópicos. Tiene mérito: doce tópicos en tres folios. "Una mueca de impaciencia se dibujó en su rostro". Antes que tú, un millón de escritores han escrito esta frase. La palabra "patético" aparece tres veces. Lo patético es tener tan poco vocabulario. Y ese afán por contar todo. Confía en el lector, él completará. Evita describir los estados de ánimo de los personajes, haz que los conozcamos por sus acciones. Me sigue preocupando Rafa, el chaval. Cada personaje tiene que ser indispensable. Rafa sólo existe como soporte de Claudio. Pero no sólo él, también Ester y Rafa Padre son sepultados por la voz del narrador. Tú no eres tan interesante como crees. Apártate para que podamos ver a tus personajes. La escena debería comenzar cuando el padre entra con la caja "Made in China" y acabar con lo que dice Claudio a Ester cuando se quedan solos: "El día que mi madre se fue, mi padre tiró la tele por la ventana". Ése es el secreto de una buena escena: llevar la acción mansamente y, de pronto, golpear al lector. Esta otra frase es buena, quizá sea la mejor frase que hayas escrito nunca, pero no sirve, no es una frase para esta novela. En cambio, el último párrafo es pura palabrería. Quieres imitar a Poe, pero estos folios no valen ni una coma de Poe.

*TACHA EL PÁRRAFO Y DA A CLAUDIO LOS FOLIOS,
PLAGADOS DE MARCAS ROJAS.*

CLAUDIO | Si usted sabe cómo hacerlo, ¿por qué no lo hace?

GERMÁN | Lo intenté. Hace años. Hasta que me di cuenta de que no era lo bastante bueno. Tú tampoco, tampoco tú eres lo bastante bueno, pero podrías serlo. Tienes un don. Si lo respetas, algún día serás un escritor.

SILENCIO.

GERMÁN

Hay algo de lo que todavía no hemos hablado. Hasta ahora hemos evitado hablar de ello, pero ya no podemos postergarlo más tiempo. El título. El título compromete. El título establece un pacto con el lector. El título le orienta acerca de qué ha de valcarar, en qué ha de fijarse: "Guerra y paz", "Los hermanos Karamazov"... ¿Qué tal "El chico de la última fila"?

SILENCIO.

CLAUDIO

Yo había pensado "Los números imaginarios".

SILENCIO.

GERMÁN

El título no es lugar para hacer literatura, la literatura que no se ha sabido hacer en la obra. "Crimen y castigo", "Tío Vania"...

CLAUDIO

A mí me gusta "Los números imaginarios".

GERMÁN

Vamos a dejarlo por hoy. Se te ve cansado. Esta mañana, en clase, te dormiste. ¿Tanto te aburrías?

CLAUDIO

Me pasé la noche escribiendo.

DA A GERMÁN MÁS FOLIOS. GERMÁN LE DA "LA MONTAÑA MÁGICA".

CLAUDIO

No sé si deberíamos hacer esto en otro lugar. Los otros empiezan a murmurar: "¿Por qué éste se queda todos los días después de clase?". La gente tiene mucha imaginación.

SE VA. GERMÁN LEE LOS FOLIOS.

CLAUDIO

Siguen tan contentos con su ocho que me invitan a cenar. El primer plato es cosa del padre: una sopa que aprendió a hacer en China.

RAFA PADRE

Lo cocinan todo. En un restaurante al pie de la muralla nos pusieron un filetito, buenísimo, pero no se sabía si era carne o pescado. ¿Sabéis qué era? ¡La membrana del pie del pato!

RAFA

En clase tenemos dos chinas.

CLAUDIO

Hay un cuento de Kafka titulado "La construcción de la muralla china". Me lo prestó Germán, el de Literatura.

ESTER Rafa dice que es un poco raro ese hombre, ¿no? Que se le ve amargao.

CLAUDIO Eliana entra con el segundo plato. Ester la mira mal. Eliana se retira en silencio con los platos sucios.

RAFA PADRE ¿Pasa algo?

ESTER Ella sabe lo que pasa.

RAFA PADRE ¿?

ESTER El chaquetón de ante, se lo metí en una bolsa con cosas para la parroquia. Pues el domingo estoy con Concha en el centro y nos la encontramos, y veo que Eliana...

LLEGA JUANA. GERMÁN LEVANTA LA VISTA DEL FOLIO.

JUANA Pensaba que ibas a buscarme para comer juntos.

GERMÁN Se nos fue el santo al cielo. Estuvimos discutiendo sobre los nombres de los personajes. A mí no me dicen nada esos nombres: Ester, Rafa... Aparte de la confusión entre el padre y el hijo. Pero ya sabes lo cabezota que se pone, "Es así como se llaman", y de ahí no hay quien lo saque... ¿Ha pasado algo?

JUANA Esta mañana me encuentro un cartel de "Se alquila". Las llamo recordándoles que dijeron un mes. Y me dice que sí, Rosario o Eugenia, nunca sé con cuál hablo, me dice que tengo hasta el treinta. Pero el caso es que ya han colgado el cartelito.

GERMÁN Es para meterte presión. Tú a lo tuyo. Tienen un compromiso contigo.

JUANA Quizá el problema no esté en el contenido. Se lo dije muchas veces a Bruno, que teníamos que poner un luminoso. Y cambiar el nombre. "El Laberinto del Minotauro", la gente no sabe si es una galería o qué sé yo. La gente pasa de largo. ¿Qué te parece esto?

SACA ALGO DE UNA CAJA.

GERMÁN Parece un bolso.

JUANA Es un bolso. Artesanía africana, También tienen mochilas, carteras, monederos...

GERMÁN Es bonito.

JUANA Bah.

GERMÁN ¿Por qué "Bah"? Es realmente bonito.

JUANA No quiero convertirme en una tendera.

GERMÁN ¿Qué tiene de malo ser una tendera? Los tenderos saben lo que venden: trescientos gramos de lentejas, dos metros de lana, una mochila de cuero... Saben lo que venden.

JUANA Bah.

DEJA LA BOLSA Y SE SIENTA A LEER JUNTO A GERMÁN.

ESTER Pues el domingo estoy con Concha en el centro y nos la encontramos, y veo que Eliana lleva puesto el chaquetón. Concha se dio cuenta en seguida: "¿No es ése tu chaquetón?".

RAFA PADRE Bueno, es su día libre.

ESTER ¿Me estás escuchando, Rafa? Lo llevaba puesto, mi chaquetón.

RAFA PADRE Debí pensar que ya no lo querías. Si lo ibas a dar a la parroquia...

ESTER Hombre, Rafa, hombre.

RAFA PADRE No sé por qué le das tanta importancia. Lo dabas por perdido.

ESTER Es el detalle, Rafa.

RAFA PADRE Habla con ella. Dile lo que te ha molestado.

ESTER Preferiría que se lo dijese tú.

RAFA PADRE Bueno, se lo diré yo. Después de la cena se lo digo.

CLAUDIO Pero ya no disfruta de la cena, está inquieto, se levanta y va a la cocina a hablar con Eliana. Cuando vuelve, la carne se le ha quedado fría. A las nueve enciende la tele, para ver las noticias.

ESTER Se veía mejor la vieja.

CLAUDIO La primera imagen es de unos chicos franceses quemando un coche.

RAFA PADRE Esos chicos no tienen horizonte. Les han cerrado todas las puertas. Éste es el modo en que expresan su rabia contra un sistema que los excluye.

CLAUDIO Rafa es socio de "Amnistía Internacional". Ester está en "Médicos sin Fronteras" y en una plataforma contra la experimentación con animales en la que le metió su amiga Concha. Después de las noticias de deportes, Rafa Padre sale a la terraza a fumar un cigarrillo. Yo salgo con él. Nunca he visto el parque desde allí. Este verano, muchas noches, los vi salir a la terraza. Allí solían cenar, y después Ester y su marido se quedaban un rato charlando. Desde la terraza se ve todo el parque. A la luz de las farolas, reconozco al borracho que da de beber a los patos, al mendigo cojo, a los yonquis, a los negros. Rafa Padre corre cinco kilómetros cada tarde en ese parque, pero ahora su mirada va mucho más allá. Su mirada llega hasta China.

RAFA PADRE La gente tiene miedo a China. Pero China es nuestra gran oportunidad. China...

CLAUDIO Se oye un portazo. Al poco, entra en la terraza Ester.

ESTER Pero tú has visto... Eliana. Se ha ido. Con la maleta.

RAFA PADRE ¿Se ha ido?

ESTER Sin despedirse.

RAFA PADRE No será por lo que le he dicho de tu chaquetón. No he dicho nada que haya podido ofenderla.

ESTER Ahí lo ha dejado, en la cocina. Al menos se podía haber despedido de Rafa.

CLAUDIO Desde la terraza veo a Eliana, calle abajo con su maleta. Continuará.

SILENCIO.

GERMÁN Todo eso del chaquetón, ¿qué aporta a la acción principal? Si quitamos esta escena, ¿qué se pierde? Claudio, ¿se aproxima a su objetivo o se aleja de él? Y Rafa, ¿toda la noche de convidado de piedra? Tienes un serio problema con este personaje.

*TACHA LOS FOLIOS Y SE LOS DEVUELVE A CLAUDIO.
ÉSTE SE VUELVE HACIA RAFA. SACA UNOS FOLIOS*

EN BLANCO Y UN BOLÍGRAFO Y EMPIEZA A ESCRIBIR.
RAFA Y CLAUDIO SE SIENTAN A LA MESA EN QUE
SUELEN ESTUDIAR.

- RAFA Fue como dejarme en pelotas. Nunca me había sentido tan humillado.
- CLAUDIO Concéntrate en esto y olvídate de ese gilipollas. Siete equis al cuadrado más dieciséis i griega al cuadrado igual ciento doce. Sin dibujarla, tienes que ver que es una elipse. ¿Lo ves, que es una elipse?
- RAFA Sí. Creo que sí.
- CLAUDIO ¿Cómo que crees que sí? Es una elipse por este signo. Si le cambiamos el signo, ¿qué es?
- SILENCIO.
- CLAUDIO Sería una hipérbola. Pero esto es una elipse, por este signo. Vamos a calcular sus focos. ¿Qué es lo primero que tenemos que hacer?
- RAFA Fue como dejarme en pelotas delante de toda la clase.
- GERMÁN Sí que se lo ha tomado mal.
- CLAUDIO No debió hacerle eso. Y menos insistir cuando la gente empezó a reírse. Cuando oyó las primeras risas, debió cortar, pero en lugar de eso se creció, animado por las risas.
- JUANA ¿Dijiste a Rafa algo desagradable? A veces eres bastante ácido.
- GERMÁN Me limité a corregir sus errores sintácticos y conceptuales.
- RAFA Me gustaría que se sintiese como yo me sentí. Le daba de hostias. Le daba de hostias y le quemaba el coche.
- CLAUDIO No tiene coche.
- RAFA Le daba de hostias.
- CLAUDIO Podías hacer algo mejor. Un artículo en "La Antorcha". Un artículo exponiendo lo que pasó y tu punto de vista.
- GERMÁN ¿Le has animado a que escriba un artículo contra mí?
- JUANA Tú diriges la revista. ¿Lo vas a publicar?

GERMÁN Depende de cómo esté escrito.

JUANA Pero un artículo contra un profesor...

GERMÁN Todo el mundo tiene derecho a escribir en "La Antorcha".

JUANA Pero no se podrá escribir cualquier cosa. Supongo que no se podrá escribir algo racista o machista o meterse con alguien. No es el sitio para discutir los métodos de un profesor.

GERMÁN No voy a poner en peligro el prestigio de "La Antorcha". Con su sección de actualidad escolar, sus fotos del viaje de fin de curso, sus notas de homenaje a profesores jubilados. Con su sección de chistes y pasatiempos. Con su cuadernillo central de poemas cursis y relatos estúpidos. No, nadie podrá decir que "La Antorcha" censura.

JUANA ¿Por qué no hablas con Rafa? Para quitarle hierro al asunto. Por él, para evitar que se meta en un lío.

GERMÁN Yo no sé que vaya a escribir ningún artículo. Se supone que no sé nada de lo que pone aquí.

CLAUDIO ¿Sabes cómo podrías titularlo? "La pizarra vacía".

RAFA "La pizarra vacía". Mola.

CLAUDIO Pero ahora vamos a centrarnos en esto. A ver, me vas a calcular los focos de estas elipses. (*ESCRIBE TRES ECUACIONES; RAFA INTENTA CALCULAR LOS FOCOS.*) Yo me voy a dar una vuelta. En la biblioteca del salón tienen libros realmente buenos, ordenados por tamaños. Hay un estante lleno de álbumes de fotos marcados con etiquetas: "2004", "2003"... Abro el álbum "1989": cuando Rafa nació. La primera foto es de la hermanita sosteniendo el bebé. Vuelvo al cuarto de Rafa, a ver cómo va. Le doy una pista para la segunda elipse y reanudo mi paseo. Entro en el despacho de Rafa Padre. El ordenador. No, no voy a abrirlo. La mesa tiene tres cajones. En el primer cajón, rotuladores, una grapadora, una barra de pegamento. En el segundo, carpetas: "Proyecto juguetes Bianjan"; "Proyecto bisutería Junjin"... Tercer cajón: las escrituras de la casa, muchas ordenadas por fecha, una radiografía. Me acerco a la ventana para ver la radiografía al trasluz: es una columna vertebral. Un ruido a mi espalda; me vuelvo: Rossmery. Cuando Eliana se fue, durante unos días, en la casa se vivió como si hubiera

habido un terremoto. Ester no dejó de hablar por teléfono con su amiga Concha hasta que entre las dos encontraron a Rossmery, un poco más oscura que Eliana. Rossmery hace como que no me ve y sigue barriendo el pasillo. La radiografía parece de una mujer, sí, es una mujer. Salgo del despacho. La siguiente puerta es la del matrimonio. La cama. En las mesillas, los libros que realmente leen. Ella: "La fórmula de la felicidad. Aprende a ser tu mejor amiga". Él: "¿Quién se ha llevado mi queso? Cómo adaptarnos a un mundo en constante cambio". El armario. Siete pares de zapatos de mujer. Una puerta que da a un cuarto de baño. La bañera. Un armarito. Cosas de afeitarse. Crema antiestrías. Medicamentos: "Gelocatil", "Otis", "Motilium", "Lexatin", "Oralsone", "Efferalgán"... Vuelvo al cuarto de Rafa. No puede con el tercer ejercicio. Ésta no es una elipse. Es una hipérbola.

RAFA Ah.

CLAUDIO ¿Pero ves por qué?

SILENCIO.

CLAUDIO Oigo la llave en la cerradura. Oigo a Ester preguntar a Rossmery por la cena. "No hay vino blanco, señora". "Baja a los chinos". Oigo sus pasos acercándose. Da un beso a Rafa. A mí me saluda con sonrisa maternal. Oigo sus tacones alejándose hacia el salón.

RAFA ¿Y no podría ser una circunferencia?

CLAUDIO Al rato, llega él. También él viene a dar el beso a Rafa. Lo noto preocupado.

ESTER Me han puesto una multa por aparcar en una esquina. No podía con tanto paquete. ¿Estás bien?

RAFA PADRE ¿Te acuerdas de aquel chino, Juanito? Resulta que, hasta hoy no me he enterado, resulta que se fue sin firmar. Hasta el pitido final hay partido. No se pusieron de acuerdo en el porcentaje. Pues esta tarde me llama Mariano y me saca la factura del restorán. Que si no había un sitio más caro. Pero si insistió en que quedase contento. No lo llevé a uno supercarísimo. Eso sí, se le antojó el vino más caro de la carta, y yo, ¿qué iba a hacerle?

ESTER Pero ¿cuánto es?

J. Mayorga

50

RAFA PADRE Encima que me llama a casa, que me dice que está en cama con fiebre...

ESTER Pero ¿cuánto?

RAFA PADRE Doscientos setenta euros.

ESTER Pues lo pones de tu bolsillo y te olvidas.

RAFA PADRE Si no es por el dinero. Es porque están jodidos porque el chino no firmó. Si el chino firma, ni me mencionan esa factura.

CLAUDIO Bajan la voz cuando me ven. Mi mirada está sobre la acuarela titulada "Zerstörung", que quiere decir "Destrucción".

ESTER ¿Y qué vas a hacer?

RAFA PADRE Esperar que amaine el temporal. En cuanto se olviden del chino, se olvidarán de la cena y de los trescientos euros.

ESTER ¿Trescientos?

RAFA PADRE Con la propina.

JUANA Ester está mal.

GERMÁN ¿Por qué?

JUANA "Lexatin" es un ansiolítico.

GERMÁN Yo tomo "Prufax". La mitad de mis compañeros toma ansiolíticos. ¿Y cómo sabes que es de Ester y no de él?

JUANA Él es más equilibrado. No entiendo por qué Claudio no abre el ordenador. ¿Qué diferencia hay entre un ordenador, un cajón, una puerta?

GERMÁN ¿Por qué Claudio no abre el ordenador?

CLAUDIO Lo que Claudio busca no puede estar en el ordenador. A Claudio ya sólo le interesa Ester. El secreto de Ester. Cuando entró en la casa, creía saberlo todo sobre ella. Pero ha descubierto que no la conoce.

SILENCIO.

GERMÁN En ese caso, falta una escena. (HOJEA LA CARPETA.) Entre la escena de la terraza y ésta, falta otra que justifique esa transformación de Claudio.

SILENCIO.

El chico...

51

CLAUDIO En la terraza, de día. (SILENCIO.) Esa escena ocurrió, pero no la veía necesaria.

SACA PAPEL Y BOLÍGRAFO.

GERMÁN Esa radiografía... Espero que no nos salgas con un cáncer o algo así. De todas las cosas que odio, la que más odio es la manipulación sentimental del lector. Buscar las lágrimas del lector: no hay nada más despreciable.

CLAUDIO SE PONE A ESCRIBIR LA ESCENA.

CLAUDIO La terraza está abierta... Ella está allí,... comiendo una manzana... "Hace frío", le digo...

GERMÁN Rafael, ¿puedes quedarte un minuto?

RAFA SE ACERCA. GERMÁN LE INVITA A SENTARSE.

GERMÁN El otro día, cuando te saqué a la pizarra... Al final tuve la impresión de que... Me pareció que no entendiste que mi intención era... (SILENCIO.) ¿Te gusta el baloncesto?

RAFA Pues sí.

GERMÁN Es como si, en un partido, el entrenador te corrige el tiro, o el modo de botarla... No sé, no entiendo de baloncesto.

LE TIENDE UN LIBRO. RAFA LO MIRA Y SE LO PASA A CLAUDIO.

RAFA Parecía que quería hablarme, pero no tenía nada que decir. Y al final va y me da esto. (IMITANDO EL MODO DE HABLAR DE GERMÁN:) "No lo subrayes, ni le dobles las esquinas, ni lo dejes abierto boca abajo".

CLAUDIO Le prestó "La caída". No puedo creerlo.

GERMÁN ¿Qué no puedes creer? ¿Que le prestase "La caída" o que le prestase un libro? También él es alumno mío.

CLAUDIO "La caída". Increíble.

GERMÁN Es la historia de una confusión. La protagonista vive como ofensa lo que sólo fue un malentendido.

JUANA Creo que lo he encontrado. Creo que al fin lo tengo. (ENSEÑA UN CATÁLOGO A GERMÁN.) Se está hablando mucho de ella en Italia, en Holanda... Pero aquí todavía no ha expuesto.

GERMÁN ¿China?

- JUANA** De origen, pero nacida en Los Ángeles. Se ha propuesto revisar la tradición caligráfica desde una perspectiva de género.
- GERMÁN** "Desde una perspectiva de género". Ya sabes lo que pienso de esas perspectivas. Si era chico o chica, homosexual o heterosexual, blanco o negro, vertebrado o invertebrado... Prefiero olvidarme de esas perspectivas cuando veo un Velázquez, cuando oigo a Mozart o cuando leo a Goethe.
- JUANA** Pero ¿qué te parece? Yo lo veo bastante accesible para un espectador medio.
- GERMÁN** ¿Cuál es la diferencia entre "El cielo de Shangai 6" y "El cielo de Shangai 7"?
- JUANA** No hay dos piezas iguales en la serie. Son variaciones infinitesimales generadas aleatoriamente por ordenador.
- GERMÁN** Pero ¿representa algo? ¿Significa algo?
- JUANA** No representa nada, es pura presencia. Frente a representación, presentación. ¿No es cierto que se impone al observador con su contundente materialidad?
- GERMÁN** La verdad es que sí, asusta un poco. (*HOJEA EL CATÁLOGO.*) ¿Puedo llevármelo?
- JUANA** Sí, sí, míralo tranquilamente y me dices algo.
- GERMÁN GUARDA EL CATÁLOGO EN SU CARTERA.
CLAUDIO ACABA DE ESCRIBIR LA ESCENA Y SE LA
DA A GERMÁN, QUE LA LEE.*
- CLAUDIO** La terraza está abierta. Ella está allí, comiendo una manzana. (*A ESTER.*) Hace frío.
- ESTER** Me gusta este tiempo.
- MUERDE LA MANZANA.*
- CLAUDIO** El parque es muy distinto de día que de noche. Veo los niños de los columpios, un grupo de jubilados haciendo Tai-Chi, los negros, éstos sí están ahí a todas horas, de día o de noche.
- ESTER** En ese parque aprendió Rafa a andar. Y Marta, ahí nos pasábamos el día los tres. No eran los mismos columpios. Eran de hierro.

CLAUDIO Señala los columpios. La luz de la tarde se desliza por su brazo. (A ESTER.) ¿Ves aquel banco? Yo te he visto muchas tardes desde allí este verano.

SILENCIO. DE PRONTO, ESTER HACE UNA MUECA DE DOLOR, LAS PIERNAS LE FALLAN. CLAUDIO LA AYUDA A SOSTENERSE.

ESTER Es la espalda. Estoy operada. Un apaño, no tiene solución. He probado con acupuntura, pero nada. No es grave, sólo que, cada cierto tiempo, se me carga y me da el latigazo. No puedo estar mucho tiempo de pie. Ni puedo correr, antes salía a correr con Rafa. Y no puedo bailar.

CLAUDIO Pienso en los siete pares de zapatos que vi en su armario. Me pregunto con qué zapatos bailaba, cuando todavía podía hacerlo. Me la imagino bailando con los zapatos rojos. Me la imagino bailando en el parque, con los pies descalzos, sobre las hojas amarillas del otoño.

CLAUDIO COGE LA MANZANA DEL SUELO, LA MUERDE Y SE LA DA A ESTER.

GERMÁN "Me la imagino bailando en el parque, con los pies descalzos, sobre las hojas amarillas del otoño". Cuando escribiste esto, ¿acababas de zamparte un bote de melocotones en almíbar? La manzana, ¿es un símbolo?, ¿un puto símbolo? ¿O es sólo una manzana? Porque si sólo es una manzana, ¿por qué hablar de ella? "Los pies descalzos", "las hojas amarillas"... ¿Quieres acabar de redactor de catálogos de arte? (SACA EL CATÁLOGO QUE JUANA LE DEJÓ; LEE.) "¿Qué es lo que se ve en las obras de Feng Tang? Lo que se ve en estas piezas es el silencio. Nacidas en un no lugar entre Oriente y Occidente, estas presencias mudas combaten el ruido del mundo, el ensordecedor griterío bla-bla-bla". Que las palabras sirvan para esto... La peor literatura se hace en los catálogos de arte contemporáneo. Poesía basura, jerga de rufianes, cuentos chinos. Todo para vender esto, fíjate en la foto. Es arte porque alguien ha escrito eso, si no sería una mierda. ¿Se te ocurre un trabajo más triste para un escritor? Sí, escribir un discurso para la ministra de Educación: "Junta doscientas palabras para justificar esta cagada". Mi mujer vende este tipo de cosas. Lleva una galería, "El Laberinto del Minotauro", o sea, un lugar para extraviarse. La han heredado dos señoras con

sentido común, dos que llaman al pan pan y al vino vino, y le han dicho que se deje de exponer arte para enfermos o le cierran el chiringuito. El fraude empieza por el título: "El cielo de Shangai". También se podía llamar "King Kong" o "Lo que el viento se llevó". Es la peor alianza: artistas sin talento y escritores corruptos. "Me la imagino bailando en el parque con los pies descalzos, sobre las hojas amarillas del otoño". No, Claudio, éste no es el camino, y tú lo sabes.

SILENCIO.

CLAUDIO ¿Algo más?

GERMÁN Lo de los zapatos. Además de una cursilería, es una incongruencia. Si esta escena es antes de la del dormitorio, todavía no habías encontrado los siete pares de zapatos. Tendría sentido si utilizases el pretérito: el narrador mezcla recuerdos, confunde los tiempos... Pero utilizando el presente...

SILENCIO.

CLAUDIO ¿Más?

GERMÁN Esa manía tuya de las listas. Lista de medicamentos, lista de grupos del parque, lista de...

CLAUDIO Lo aprendí en Scott Fitzgerald. En "Suave es la noche".

SILENCIO.

GERMÁN No lo he leído.

CLAUDIO "Nicole lanzó una mirada sobre la playa: un hombre tomando el sol, dos mexicanos jugando a la pelota, un muchacho a punto de tirarse al agua". Sirve para mostrar en qué se fija el personaje. Se construye al personaje desde sus ojos.

SILENCIO. GERMÁN TIENDE A JUANA LA REVISTA "LA ANTORCHA", ABIERTA POR EL ARTÍCULO "LA PIZARRA VACÍA".

JUANA "La pizarra vacía".

LO LEE.

JUANA Le hiciste escribir su redacción en la pizarra y luego fuiste borrando las frases que tenían error. Borraste frases una

a una hasta dejar la pizarra en blanco. ¿Fue eso lo que hiciste?

GERMÁN Sí.

JUANA Entonces, tiene razón en estar enfadado contigo.

GERMÁN ¿Ah, sí?

JUANA Fue como desnudarlo en público. Primero me quitas la camisa, luego el pantalón...

GERMÁN Mira, ya sabes lo que pienso de la literatura simbólica. No entiendo de símbolos. Para mí, una manzana es una manzana, y corregir una redacción en la pizarra es corregir una redacción en la pizarra.

JUANA Y lo hiciste entre las risas de sus compañeros.

GERMÁN Bueno, quizá tenía que haber parado cuando empezaron a reírse.

JUANA Está bastante bien escrito, ¿no?

RAFA "Unos padres deciden sacar a su hijo de la escuela y que se eduque por Internet. ¿Qué opinaría Aristóteles?".

SILENCIO. RAFA BUSCA EN SUS APUNTES.

RAFA "A juicio de Aristóteles, la educación es demasiado importante para dejarla en manos de la familia". O sea que, según Aristóteles, a esos padres habría que detenerlos. Según Aristóteles...

CLAUDIO La Filosofía me da sueño. Cierro los ojos. Aristóteles. Familia. Destrucción. Zerstorung. Alemania. Grecia. China...

GERMÁN ¿Qué demonios es esto?

CLAUDIO La conciencia de Claudio. Un monólogo interior.

SILENCIO.

GERMÁN Así que lo has encontrado: James Joyce. Nadie ha hecho tanto daño. Esas escombreras de palabras, ¿es eso la conciencia? El arte debe iluminar el mundo, no extender la confusión. El siglo veinte: dos guerras mundiales y James Joyce. No todo el siglo veinte fue terrible, está Kafka, y Thomas Mann. Pero Kafka más Thomas Mann no valen un párrafo de Dostoiévski... James Joyce: no lo encontrarás en mi biblioteca.

CLAUDIO Después de nuestro cuarto de hora de Filosofía, pongo a Rafa tres problemas. El último dice: en el triángulo BDE, BD mide tres metros, DE cuatro, BE cinco. Hallar la distancia AD si los ángulos señalados en el dibujo son rectos. No sabe ni por dónde empezar. Pero tiene mucho amor propio, no se da por vencido. Se nos hace de noche.

RAFA PADRE ¿Sabéis qué hora es?

RAFA Estos problemas son un lío.

RAFA PADRE LEE EL ENUNCIADO DEL PROBLEMA.

RAFA PADRE (A *CLAUDIO*.) Puedes quedarte a dormir, si sirve para que acabéis los problemas. (A *RAFA*.) Puede quedarse en el cuarto de Marta. (A *CLAUDIO*.) ¿Quieres llamar para avisar?

CLAUDIO No, gracias, no necesito avisar. Nos dan las doce con los problemas. En el salón todavía hay luz y ruido de tele. Rafa me lleva al cuarto de Marta, que ahora es el cuarto de la plancha.

RAFA Está en Irlanda, estudiando inglés.

CLAUDIO Es el cuarto de una niña de catorce años, aunque Marta debe de tener unos veinte. Hay una estantería llena de Barbies. Rafa me presta un pijama. Me está grande. Le da risa verme en un pijama tan grande.

RAFA A ver si te vienes un sábado a jugar al baloncesto. Da igual si no juegas bien, la cosa es pasar un buen rato. Hacer unas risas, cabrearse con el árbitro, tomar algo después del partido...

SILENCIO.

RAFA Gracias por ayudarme con el artículo. Me estás ayudando mucho. Me estás demostrando que eres un verdadero amigo.

SILENCIO.

RAFA ¿Sabes lo que a veces me dan ganas a estas horas? Muchas noches me dan ganas de salir por ahí a hacer algo, como esos chavales franceses, salir a quemar coches o lo que sea, cuando estoy más hasta los cojones.

CLAUDIO Por fin se va a su cuarto. Yo me echo en la cama y miro el techo. Oigo voces en el pasillo.

- RAFA PADRE** Tendríamos que haberle puesto un profesor particular. Todavía estamos a tiempo.
- ESTER** Si en Matemáticas es en lo que mejor va.
- RAFA PADRE** Si le cundiese más, le daría tiempo para las otras asignaturas.
- CLAUDIO** La casa se va quedando en silencio. Espero un rato antes de salir. Camino a ciegas por el pasillo, hasta que mis ojos se acostumbran a la oscuridad. Los cuatro ángeles siguen allí, colgados de la pared como murciélagos. La primera puerta es la de Rossmery. La segunda es la de Rafa. Duerme nervioso, con un gesto extraño. Lo arropo. La siguiente puerta es el despacho. La última puerta es la del matrimonio.
- GERMÁN** No es verosímil. Lástima, porque la imagen tiene fuerza: Claudio moviéndose de noche por la casa, como un ángel o un vampiro, mientras ellos duermen. Tiene fuerza, pero no es verosímil.
- CLAUDIO** No será verosímil, pero es verdad. Es lo que pasó.
- GERMÁN** Da igual que sea verdad. Si no es verosímil, no vale, aunque sea verdad.
- SILENCIO. CLAUDIO ROMPE LA REDACCIÓN.
SILENCIO. GERMÁN RECUPERA LOS FRAGMENTOS
Y LEE.*
- CLAUDIO** La última puerta es la del matrimonio. En la mesilla de él: "Basket aplicado al management" y "Confucio aplicado al management". En la mesilla de ella: "La construcción de la muralla china y otros relatos". Él duerme abrazado a su cintura. Él respira mal. Ella sonríe. Tiene la piel muy blanca. Los pies son de niña pequeña.
- CLAUDIO LA VE DORMIR. ACARICIA LOS PIES DE
ESTER.*
- JUANA** ¿Es que no tenéis respeto a nada? Es un chaval de diecisiete años. Si realmente te importa, deberías sacarlo de esa casa antes de que se haga daño. Te lo dije desde el principio: éste no va a parar hasta que alguien le dé un buen guantazo.
- GERMÁN** (A CLAUDIO.) Has ido demasiado lejos. Es el momento de parar.

CLAUDIO ¿Quiere que lo deje?

GERMÁN Ni una línea más.

CLAUDIO Fue usted el que me metió en esto. Aquella mañana, yo estaba a punto de tirar mis libros y salir corriendo. Cada clase era más insoportable que la anterior. Pero usted nos mandó escribir aquella redacción. Usted nos pidió que escribiésemos y ya no puedo parar.

GERMÁN ¿No puedes dejar de escribir? Escribe. Sobre tu familia, por ejemplo.

CLAUDIO Me gustan estos personajes. Tengo que seguir escribiendo sobre ellos.

GERMÁN En ese caso, yo no voy a seguir leyendo.

SILENCIO. CLAUDIO SACA UNOS FOLIOS, LOS DEJA ANTE GERMÁN Y SE VA. AL RATO, GERMÁN TOMA LOS FOLIOS Y LEE.

ESTER ¿Estás disgustado? ¿Siguen mareándote con aquel chino?

RAFA PADRE Va a resultar que si no firmó fue por mi culpa.

ESTER ¿Por tu culpa?

SILENCIO.

RAFA PADRE Aquella noche, después de la cena, estuvimos en un local y Juanito, que ya iba cargado, montó un escándalo. Se enfadó con una chica, casi la pega en plena pista de baile. Lo saqué de allí como pude, para evitar que le diesen dos tortas, que me las pude llevar yo. Y ahora resulta que no lo traté bien y que por eso no firmó.

ESTER ¿Estuvisteis en un local?

RAFA PADRE Él quería tomar una copa.

ESTER ¿Cómo sabías que existía ese sitio? ¿Habías estado antes?

RAFA PADRE En la vida.

ESTER Entonces, ¿cómo sabías?

RAFA PADRE Se sabe que hay esas zonas.

SILENCIO.

RAFA PADRE Estas cosas funcionan así. Hay que tener al socio contento. Hay socios que quieren ir al Museo del Prado, socios que quieren ir al Bernabéu y socios que son unos cerdos.

ESTER Pero ir a un puticlub, por muy socio que sea, vamos yo no lo entiendo, a mí no me entra en la cabeza.

RAFA PADRE No es un puticlub. Es un bar en el que hay mujeres.

ESTER Un bar de mujeres, muy bonito.

RAFA PADRE Nunca había estado allí. No voy a esos sitios. Siempre lo hace Mariano, a él le van esas cosas, a mí no. Por compañerismo no supe negarme y me cayó el marrón.

ESTER Me vas a decir que estuviste a disgusto. No bebiste, ni bailaste. ¿O sí que bailaste?

RAFA PADRE Tomé una copa, por acompañarle.

CLAUDIO Ella enciende la tele, la pone muy alta. Él se va a la calle a fumar. Es el momento. Sé que es el momento, pero, por primera vez desde que empezó todo, tengo miedo. Entro en el salón.

CLAUDIO Y ESTER SE MIRAN EN SILENCIO. CLAUDIO DA A ESTER UN PAPEL Y SE VA. ESTER LO LEE. JUANA ABRE UNA CAJA EN CUYO EXTERIOR HAY ETIQUETAS EN INGLÉS.

JUANA No sé qué precio proponer a la artista. Esta pieza, por ejemplo. ¿Seiscientos?

GERMÁN SE ACERCA A MIRAR EL CONTENIDO DE LA CAJA.

GERMÁN ¿Seiscientos? ¿Quién pagaría seiscientos por esto?

JUANA ¿Ése es el problema, el precio? ¿Y si costase sesenta?

GERMÁN Si costase sesenta... Aún sería demasiado caro. Pero si costase seis euros... ¿Has pensado en los chinos? Los de verdad, los de China.

JUANA ¿Los chinos de China?

GERMÁN Los chinos de China te hacen esto cien veces más barato. Te lo quitarían de las manos. ¡Vanguardia para todos los bolsillos! ¡Vanguardia a seis euros! Ese Juanito, el amigo

de Rafa Padre, puede copiar de todo. Copiar no, es ilegal, con pequeños cambios, y cambiándole el título, eso es fundamental, el título.

CLAUDIO Una hoja transpira cada hora a razón de dos miligramos de agua por centímetro cuadrado. Los bordes de la hoja están limitados por las curvas de ecuaciones i griega igual cinco equis elevado a un medio e i griega igual un quinto de equis al cuadrado, donde equis e i griega se expresan en centímetros. Calcula la cantidad de agua transpirada por la hoja durante un día. Mientras Rafa calcula el agua transpirada, yo voy a buscar agua fría. Tengo hielo en las manos cuando ella entra en la cocina. No me mira. Se sirve un Martini. Los hielos se me caen.

ESTER "Ni siquiera la lluvia baila tan descalza". ¿Qué significa?

CLAUDIO No significa nada. Es lo que se sienta. El efecto que causa en quien lo lee.

ESTER No he podido dormir. (*SACA EL PAPEL QUE CLAUDIO LE DIO.*) "Ni siquiera la lluvia baila tan descalza".

CLAUDIO No volveré a esta casa, si usted no quiere. No volverá a verme.

ESTER Mi hijo ha hecho mucho por ti. Y Rafa, te ha cogido cariño. ¿Te imaginas que lo leyesen?

CLAUDIO No lo escribí para ellos.

ESTER Si lo leen, te matan.

SILENCIO. RECOGEN LOS HIELOS.

ESTER El resto creo que lo entiendo, pero eso de la lluvia... No sé a qué se refiere. "Ni siquiera la lluvia baila tan descalza".

SE LE ESCAPA UNA LÁGRIMA. CLAUDIO LE SECA LA LÁGRIMA.

GERMÁN Canalla. Así que eso fue lo que le diste, un poema. A esa mujer no le han escrito un poema en la vida. Estás abusando. Esa gente es casi analfabeta. En esa casa no hay un gramo de poesía. Les sueltas un verso y es como tirarles una bomba. No reconocerían un símbolo aunque lo tuvieran delante de las narices. "Ni siquiera la lluvia baila tan descalza". ¿Estás hablando de esa mujer? No puedes estar hablando de ella.

El chico...

61

CLAUDIO | Ahora la veo de otro modo.

GERMÁN | Ya entiendo. Nuestro jovencito iconoclasta le ha cogido el gusto a la clase media.

CLAUDIO | Usted me dijo que los mirase de cerca, sin prejuicios, sin condenarlos a priori.

GERMÁN | ¿Ya no te parece ridículo su olor, su forma de hablar? ¿Vas a escaparte con ella, buscar un buen trabajo, pedir un crédito y comprarle una casa con un salón bien grande?

CLAUDIO SE LEVANTA.

GERMÁN | No te dejes engañar por tus propias palabras. En cuanto a ese verso: a) Es malo; b) Es un plagio.

*SILENCIO. CLAUDIO SE VUELVE HACIA ESTER.
RECOGEN LOS HIELOS.*

ESTER | El resto creo que lo entiendo, pero eso de la lluvia... No sé a qué se refiere. "Ni siquiera la lluvia baila tan descalza".

SE LE ESCAPA UNA LÁGRIMA. CLAUDIO LE SECA LA LÁGRIMA. SE BESAN.

JUANA | ¿Cómo está Claudio?

GERMÁN | Bien. Yo lo veo bien.

JUANA | Hace tiempo que no me das nada suyo.

GERMÁN | Cinco días. Desde el jueves no me trae nada.

SILENCIO.

JUANA | Los he visto. A los dos Rafa. Y a Ester.

GERMÁN | ¿Dónde?

JUANA | Estuve sentada en el coche, frente a la casa. Vi al chico. Y luego a ellos. A ella me la imaginaba más guapa.

GERMÁN | Adelante, por favor.

INVITA A RAFA PADRE Y A ESTER A SENTARSE.

GERMÁN | Ustedes dirán.

RAFA PADRE | Se trata de ese artículo de Rafael, en la revista.

GERMÁN | Ah, el artículo. No le den importancia. Los chicos son así.

ESTER | Lo leímos ayer. Él no nos había contado nada.

RAFA PADRE Lo habíamos notado raro.

ESTER Se ve que le afectó mucho.

RAFA PADRE Es el símbolo. Él ahí, de pie, y la pizarra que va vaciándose.
El símbolo.

SILENCIO.

ESTER Lo que queremos... Lo que creemos que Rafa se
merece... Usted le ofendió en público.

RAFA PADRE Se merece que usted le pida perdón en público, delante
de sus compañeros.

RAFA "En un partido, un jugador rival golpea a uno de tu equipo,
lesionándolo. ¿Qué te aconsejaría Enmanuel Kant?"

SILENCIO.

RAFA No hace falta mirar los apuntes. Seguro que Kant dice
que no hay que devolver mal por mal. Y Heráclito, y San
Agustín. La venganza tiene mala prensa. Pero si a mí me
tocan a uno de mi equipo, yo la devuelvo. Si tocan a mi
padre, por ejemplo. Mi padre y yo somos un equipo.

SILENCIO.

RAFA Ayer, después que te fueras, salí detrás de ti. Ya sé cuál
es tu casa.

SILENCIO.

RAFA Te vi por la ventana con un hombre.

CLAUDIO Me estás vacilando.

RAFA Un tío flaco, con gafas. Tiene algo en la piel, ¿no? ¿Qué
le pasa en la piel?

SILENCIO.

RAFA Yo a Kant me lo paso por los cojones. Y a Séneca, y a
Santo Tomás de Aquino. Yo si un listillo le hace daño a mi
padre, le doy de hostias al listillo y al padre del listillo.
Ésa es mi filosofía. La filosofía de Rafael Artola.

SILENCIO.

RAFA Bueno, ya está bien de Filosofía. Hoy quiero que me
repases los números imaginarios. Última clase del curso:
los números imaginarios. Y como se te ocurra mover el

culo de esa silla, te comes los apuntes. ¿Me has oído, poeta? Pero antes, como regalo de despedida, te voy a dar yo una lección especial. De baloncesto. Te voy a enseñar a jugar sin balón. (SE MUEVE COMO UN BALONCESTISTA SIN BALÓN.) En basket, lo más importante es saber jugar sin balón. (SE MUEVE ALREDEDOR DE CLAUDIO, CARGANDO EL CODO.)

GERMÁN

¿Qué te ha pasado en ese ojo?

CLAUDIO

¿Quería verme?

GERMÁN

Hace diez días que no me das nada. ¿Sigues enfadado?

CLAUDIO

Lo he dejado.

GERMÁN

¿Ya no vas a la casa?

CLAUDIO

Ya no escribo. He decidido concentrarme en las Matemáticas. Las Matemáticas nunca defraudan.

SILENCIO.

GERMÁN

Pero no puedes dejarlo así. Tienes que darle un final.

CLAUDIO

Elija usted. Opción a: Claudio se escapa con Ester. Opción b: Claudio mata a los Rafa y se queda con Ester y con la casa. Opción c: los Rafa matan a Claudio. Opción d: Ester quema la casa con los tres tíos dentro. Elija uno y escríbalo usted mismo.

GERMÁN

No seas tonto, sólo puedes escribirlo tú. ¿Sabes cuáles son las dos características de un buen final? Un buen final ha de ser tal que el lector se diga: no me lo esperaba y, sin embargo, no podía acabar de otra manera. Ése es el buen final. Necesario e imprevisible. Inevitable y sorprendente. Tienes que encontrarlo, un final que reconforte al lector o que lo deje herido. ¿O es que no te atreves? ¿No te atreves a acabar?

CLAUDIO SE VA. GERMÁN EMPIEZA A HABLAR SOLO, COMO ENSAYANDO.

GERMÁN

Hace unos días, intentando mostrar a Rafael Artola algunos errores sintácticos y conceptuales, pude equivocarme al elegir...

SILENCIO.

GERMÁN

El otro día, cuando saqué a vuestro compañero Rafael Artola a la pizarra, no supe medir...

SILENCIO.

JUANA ¿Te ayudo?

SILENCIO. GERMÁN ASIENTE.

JUANA He estado pensando en cómo pudo sentirse Rafa ante la pizarra vacía.

SILENCIO.

GERMÁN He estado pensando en cómo pudo sentirse Rafa ante la pizarra vacía.

ESTER ESTÁ HACIENDO UN BOCETO DE REFORMA DE LA CASA. LLEGA RAFA PADRE DEL TRABAJO.

SILENCIO.

RAFA PADRE Mariano. Ha vuelto a sacarme la factura del chino, delante de todo el mundo. Se los he tirado a la cara: "Trescientos. Y trescientos más para que te los metas por el culo".

SILENCIO.

ESTER Tenemos ahorros. Podemos aguantar hasta que encuentres otra cosa. Y yo voy a trabajar. Hoy mismo empiezo a buscar algo.

ROMPE EL BOCETO DE REFORMA. ABRAZA A SU MARIDO.

CLAUDIO Hoy me levanto a la misma hora que todos los días, pero con una sensación distinta, hoy es un día distinto, hoy es el final. Me levanto a las siete, como todos los días, le preparo la comida a mi padre y salgo de casa a las ocho, como todos los días, pero sabiendo que hoy he de encontrar un final, necesario e imprevisible, inevitable y sorprendente. Es miércoles, lo que significa que a las nueve tengo Historia, a las diez Inglés, a las once descanso hasta las once y media, a las once y media Matemáticas, a las doce y media Lengua y Literatura. Pero yo cojo mi maleta y camino en dirección contraria a todo eso, en busca de un final. La maleta pesa mucho, pero tiene ruedas, cojo un autobús y a las nueve ya estoy frente a los dos rótulos: "El laberinto del Minotauro" y "Se alquila". Ella está dentro, pero no abre hasta las diez. Cuando entro, siento que, aunque nunca me ha visto, me reconoce al instante. Siento que sabe mucho de mí, y yo casi nada

El chico...

65

- de ella. Bueno, algo sé. Sé con qué clase de hombre está casada. Sé que no tiene hijos. Sé lo que piensa su marido de todo esto que la rodea: "mierda"; "arte para enfermos".
- JUANA** ¿No deberías estar en clase?
- CLAUDIO** Ya no voy a clase. Lo he dejado.
- JUANA** ¿Has dejado de estudiar? ¿Y se puede saber qué vas a hacer?
- CLAUDIO** Me puedo ganar la vida dando clases particulares. La gente tiene problemas con las Matemáticas.
- JUANA** No dejes los estudios. Un día te arrepentirás.
- CLAUDIO** También puedo escribir catálogos de arte contemporáneo. Mi profesor de Lengua dice que valgo para eso.
- OBSERVA UNA PIEZA. LEE SU TÍTULO.*
- CLAUDIO** "El cielo de Shangai 5". ¿Sabe lo que yo veo en estas... presencias? El silencio. Ante estas presencias mudas cesa el ruido del mundo, el ensordecedor griterío...
- JUANA** No he vendido ni una. Ni una en seis días.
- CLAUDIO** ¿Usted pondría estas cosas en su casa?
- JUANA** A mi marido no le gustan.
- CLAUDIO** La gente no quiere arte. La gente quiere decoración. Esto es lo que quiere la gente.
- LE DA LA REVISTA "CASA Y JARDÍN" DE ESTER.*
- JUANA** (SEÑALANDO LA MALETA.) ¿Te vas de viaje?
- CLAUDIO** Es para mi profe de Lengua. Pero no sé dónde vive. Sólo sé que su mujer lleva una tienda llamada "El Laberinto del Minotauro". Debería poner un rótulo más grande. Casi paso de largo.
- JUANA** Puedes dejarlo aquí. O vas a clase y se lo das.
- CLAUDIO** Prefiero llevárselo a casa. Usted sabe lo que le gustan las sorpresas.
- SILENCIO. JUANA SEÑALA "EL CIELO DE SHANGAI 5".*
- JUANA** ¿Me ayudas a llevar esto al coche?
- CLAUDIO** Entre los dos, llevamos a su coche "El cielo de Shangai 5". Me monto a su lado. En todo el trayecto no dice palabra.

JUANA Adelante.

CLAUDIO Huele a libro, hay libros por todas partes. Sigo a Juana hasta la biblioteca. Abro la maleta y voy sacando los libros. Ella me ayuda a encontrar el sitio de cada uno, no es fácil, están ordenados por épocas. Cuando colocamos el último, nos sentamos a charlar. Hablamos de Matemáticas; de cómo conoció a Germán; de los libros que le gustan a ella.

JUANA Los rusos no. Los encuentro pesadísimos. De "Ana Karenina" sólo leí diez páginas: las cinco primeras y las cinco últimas. ¿A ti no te agobia tanto libro? Germán se siente aquí como Noé en su arca. Fuera de aquí, el diluvio. A tu edad ya era así. Tú me lo recuerdas mucho.

CLAUDIO Suena el teléfono; es él. Juana no le dice que yo estoy con ella. Me invita a comer. Después de comer, se tumba en el sofá y se queda dormida. La veo dormir. Tiene los pies muy blancos. Cojo unos folios y escribo todo esto. Cuando acabo, ella todavía duerme. Dejo los folios a su lado, cojo la maleta vacía y salgo, tan silencioso como puedo, para no despertarla.

SE VA. JUANA DESPIERTA. LEE EL ESCRITO DE CLAUDIO. GERMÁN ENTRA CON SU CARTERA.

GERMÁN No he podido. Empecé bien: "He estado pensando en cómo pudo sentirse Rafa...". Empecé bien, pero acabé diciéndoles lo que pienso sobre ellos, en el lenguaje que ellos entienden: "Me tenéis hasta...".

JUANA Claudio no estaba allí, ¿no?

GERMÁN ¿Cómo lo sabes?

JUANA SEÑALA LA BIBLIOTECA. GERMÁN OBSERVA LOS LIBROS QUE PRESTÓ Y QUE HAN VUELTO.

JUANA Te ha dejado esto.

LE ENTREGA LA ÚLTIMA REDACCIÓN DE CLAUDIO. GERMÁN LA LEE EN SILENCIO. MIENTRAS, JUANA SALE Y VUELVE CON "EL CIELO DE SHANGAI 5".

GERMÁN ¿Qué es esto?

JUANA "El cielo de Shangai 5".

LO COLOCA.

GERMÁN ¿Y tiene que ser ahí, delante de Dostoievski?

JUANA Pues sí.

SILENCIO. GERMÁN COGE LA CARPETA DE LAS REDACCIONES, METE LA ÚLTIMA Y SALE. CLAUDIO ESTÁ SENTADO EN SU BANCO, SOLO. LLEGA ESTER. SILENCIO.

ESTER Te he visto desde la terraza. Quería devolverte esto. No sabía qué hacer con ello. No quería tirarlo.

LE DEVUELVE EL POEMA. SILENCIO. ESTER LO ABRAZA MATERNALMENTE. ABRAZADOS, PARECEN INICIAR UN BAILE. PERO ESTER SE SEPARA DE CLAUDIO Y SE VA. CLAUDIO LLORA. TODAVÍA ESTÁ LLORANDO CUANDO LLEGA GERMÁN. AL VER A ÉSTE, CLAUDIO SE SECA LAS LÁGRIMAS. SILENCIO.

CLAUDIO ¿Se ha fijado cuántas ventanas se ven desde aquí, cuánta gente? Yo me pongo aquí y pienso: ¿cómo será la vida en esa casa? Allí por ejemplo. (SEÑALA.) Esas viejas.

GERMÁN Están discutiendo. ¿Dos hermanas disputándose una herencia?

CLAUDIO ¿Dos lesbianas a punto de separarse?

GERMÁN Dos hermanas discutiendo por la casa del pueblo. La rubia quiere vender. La morena dice que ni hablar. Se están tirando el pasado a la cabeza.

CLAUDIO Dos lesbianas. Treinta años de convivencia a la mierda porque la rubia se ha enamorado de su reumatóloga. La morena dice: "Pero si yo te la presenté". Fíjese en sus manos. (LAS MUEVE, IMITÁNDOLA.) "¡Pero si yo te la presenté! ¡Ahora entiendo por qué no querías que te acompañase a la consulta!".

GERMÁN Qué va, qué va, dice: (MOVIENDO LAS MANOS, IMITÁNDOLA.) "¡La casa de nuestro padre! ¡Con lo que luchó para conservarla!".

CLAUDIO Debe de ser el tercero derecha.

GERMÁN Olvídalo. No creo que necesiten un profe de Matemáticas.

CLAUDIO Algo necesitarán. Siempre habrá un modo de entrar. Siempre hay un modo de entrar a cualquier casa.

SILENCIO. GERMÁN DEVUELVE LA CARPETA A CLAUDIO.

GERMÁN El final es muy malo. Cámbialo.

CLAUDIO No es el final. Continuará.

GERMÁN No vuelvas a acercarte a mi casa.

CLAUDIO En su biblioteca vi libros de James Joyce. Me pregunto cómo lo titularía él. ¿"El laberinto del Minotauro"? ¿"La pizarra vacía"? ¿"Los cuatro ángeles"? ¿"Los números imaginarios"?

GERMÁN No vuelvas a acercarte a mi mujer. Si vuelves a acercarte a ella, te mato.

CLAUDIO Desde que lo conocí, tuve ganas de ver cómo vivía. Desde la primera clase. ¿Cómo será la casa de este tío? ¿Quién vivirá con un tipo así? ¿Habrá una mujer lo bastante loca, una tía tan loca que...?

GERMÁN DA UNA BOFETADA A CLAUDIO. SILENCIO.

CLAUDIO Ahora sí, maestro. Es el final.

CON UN GESTO, HACE EL OSCURO.